

Nr 4

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (bilaga 10, punkterna 278—280, 282 och 283 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 beräkna

till Ökad ämnes- och speciallärarutbildning m. m. ett förslagsanslag av 10 986 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar ett förslagsanslag av 6 145 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Stockholm: Omkostnader ett förslagsanslag av 414 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 100 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 471 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Omkostnader ett förslagsanslag av 90 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 60 000 kr.,

till Lärarhögskolan i Malmö: Inredning och utrustning av nya lokaler ett reservationsanslag av 260 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 29 928 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 181 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 465 000 kr.,

till Folkskoleseminarierna: Utrustning ett reservationsanslag av 660 000 kr.,

till Vidareutbildning av folkskollärare ett reservationsanslag av 910 000 kr.,

till Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. ett förslagsanslag av 5 363 000 kr.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 106, vilken hänvisats till särskilda utskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1962, föreslagit riksdagen att

A. beträffande förslagen i propositionen om ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola och upprättande av en tredje lärarhögskola

dels godkänna av departementschefen förordade grunder för anordnande av ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola;

dels besluta, att i Göteborg skall fr. o. m. budgetåret 1962/63 upprättas en lärarhögskola tills vidare organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat godkänna överenskommelse med Göteborgs stad rörande fördelningen av vissa kostnader vid inrättandet av en lärarhögskola i Göteborg;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordras för genomförandet av den av departementschefen förordade ämneslärarutbildningen om en termin vid lärarhögskola och därtill knutna anordningar samt för upprättande fr. o. m. budgetåret 1962/63 av en lärarhögskola i Göteborg;

B. beträffande speciallärarutbildningens organisation

dels besluta att fr. o. m. budgetåret 1962/63 skall vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg skapas en organisation för speciallärarutbildning i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordras för genomförandet av den av departementschefen förordade omorganisationen av speciallärarutbildningen;

C. beträffande de tre lärarhögskolorna, folkskoleseminarierna och avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa de anslag m. m., som närmare framgår av utskottets redovisning i det följande under avd. V.

I samband med förslagen under A. och B. har utskottet till behandling förehåft *dels* två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 697) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 839), i vilka hemställts att riksdagen måtte vid behandlingen av förevarande proposition — med hänsyn till bl. a. kravet på en fortgående sänkning av elevantalet i den obligatoriska skolans klasser, som enligt motionen bland mycket annat är ett effektivt och sympatiskt medel att främja disciplin i skolarbetet — såvitt här är i fråga, I. besluta a) att den förkortade ämneslärarutbildningen skall intensifieras under tiden fram till läsåret 1964/65, så att sådan utbildning icke därefter behöver anlitas, b) att den handledda praktiken för lärarkandidater som undergår den förkortade ämneslärarutbildningen i tiden skall förläggas före perioden vid lärarhögskolan, c) att två lärarhögskolor skall upprättas samt förläggas till förslagsvis Uppsala och Umeå med intagning av lärarkandidater fr. o. m. hösten 1963, d) att avslå Kungl. Maj:ts förslag om inordnande av lärarhögskolorna under särskild avdelning i skolöverstyrelsen, e) att frågan om en gemensam styrelse för lärarhögskolorna skall snabbutredas, f) att lärare för skolmognadsklasser skall erhålla samma grundutbildning som i propositionen föreslagits för hjälpklassernas och observationsklassernas lärare;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1962 års höstriksdag förslag rörande anvisning av medel som må erfordras för genomförande av förslagen under I;

dels en inom första kammaren av herr *Hilding* väckt motion (I: 698), vari hemställts att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts framställning i förevarande proposition angående lärarhögskolornas centrala ledning uttalar att nuvarande provisorium bibehålles i avvaktan på lärarutbildningssakkunnigas förslag i ärendet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Carlsson* (I: 700) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.* (II: 843), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 106 måtte I. besluta a) att den i propositionen föreslagna kortare utbildningen vid lärarhögskola av ämneslärare må utgöras av tvåtermisutbildning i enlighet med i motionen angivna riktlinjer, b) att för lärarhögskolorna gemensam styrelse, sammansatt på nuvarande sätt, må bibehållas; II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla a) att plan rörande utbyggnad av lärarhögskolorna och lärarutbildningen i övrigt i syfte att underlätta övergång till lägre elevantal i skolklasserna måtte framläggas snarast möjligt, b) att frågan rörande betyg vid kortare utbildning vid lärarhögskola av ämneslärare måtte upptagas till förnyad prövning samt att möjligheter till graderade betyg därvid må eftersträvas; III. beakta vad i motionen i övrigt anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén* (I: 701) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 842), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 106 måtte 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att tilläggsdirektiv utfärdas för lärarutbildningssakkunniga med den innebörden, att sakkunniga får i uppdrag att upprätta en tidsplan för en sådan utbyggnad av systemet med lärarhögskolor som svarar mot en ökad lärarutbildning i den omfattning som erfordras för att *dels* läsåret 1967/68 ingen klass i grundskolan skall omfatta mer än 22 elever på lågstadiet respektive 27 elever på mellan- och högstadierna, *dels* läsåret 1970/71 ingen klass normalt skall omfatta mer än 25 elever, samt att sakkunniga gör dessa beräkningar från utgångspunkten att vid nämnda tidpunkter största möjliga antal lärare i grundskolan skall utbildas vid lärarhögskolor, 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att planeringen för ämneslärarutbildningen i Göteborg inriktas på att en fullständig lärarhögskola inrättas därstädes budgetåret 1965/66, 3. besluta att professuren i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning inrättas vid den utbildningsorganisation för speciallärare som föreslås förlagd till lärarhögskolan i Stockholm och ej vid lärarhögskolan i Göteborg, som departementschefen föreslår, 4. uttala att en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Göteborg skall inrättas senast vid ingången av budgetåret 1965/66, 5. i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Carlstein* väckt motion (II: 841), vari hemställts att frågan om den slutliga placeringen av den tredje lärarhögskolan omprövas och att därvid i motionen anförda skäl till annan placering än Göteborg beaktas.

Beträffande motiveringarna för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 839, I: 698, II: 843, I: 701 och II: 841.

I samband med förslagen under C. har utskottet till behandling förehaft vissa i anslutning till respektive anslagspunkter i det följande redovisade motioner.

I propositionen nr 106 lämnas inledningsvis en redogörelse för den s. k. provårsköns omfattning och sammansättning. Vidare redovisas vissa uppgifter rörande lärarbehov och lärartillgång inom skolväsendet, till vilka särskilda synpunkter anknytes. Förslag framlägges om inrättande av en lärarhögskola i Göteborg. Vid denna och vid den nuvarande lärarhögskolan i Malmö föreslås att fr. o. m. nästa läsår ämneslärarutbildning om en termin skall anordnas under en övergångstid. Lärarhögskolan i Göteborg föreslås inrättad i provisoriska lokaler och till en början inriktad enbart på ämneslärarutbildning av nyssnämnda typ. Det nuvarande s. k. lärarutbildningsblocket i Linköping förutsättes få utökad kapacitet, varjämte ytterligare ett utbildningsblock föreslås tillkomma. Den sammanlagda kapaciteten för praktisk utbildning av ämneslärare ökar vid bifall till förslagen med omkring 230 utbildningsplatser.

Förslag framlägges härjämte om väsentligt förbättrad och utökad speciallärarutbildning genom inrättande av en speciallärarlinje vid vardera lärarhögskolan i Stockholm och Göteborg. Den sammanlagda utbildningskapaciteten för nästa budgetår beräknas bli ca 300 speciallärare. I anslutning till förslagen om utbildningsorganisation framlägges också vissa förslag rörande speciallärares tjänstgöring och löneställning.

I samband med behandlingen av folkskoleseminariernas avlöningsanslag beröres intagningen till folkskoleseminarierna för nästa läsår.

Slutligen framlägges förslag om anslag för budgetåret 1962/63 till de tre lärarhögskolorna och till folkskoleseminarierna samt till avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.

De sammanlagda kostnadsökningarna för nästa budgetår för de lärarutbildningsändamål, som beröres i denna proposition, uppgår till i runt tal 11 000 000 kr. Summan av de i propositionen äskade anslagen uppgår till 58 641 000 kr.

I det följande kommer endast en översiktlig redogörelse att lämnas för propositionens allmänna uppläggning och vissa detaljspörsmål i samband därmed. Utskottet redovisar därvid var för sig under fyra avdelningar olika utredningsförslag m. m. rörande den s. k. provårsköns omfattning och sammansättning, lärarbehov och lärartillgång, ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola — den tredje lärarhögskolan och speciallärarutbildningens organisation samt departementschefens synpunkter och förslag under avdelningarna II—IV. I en femte avdelning upptages vissa anslagsfrågor för budgetåret 1962/63 till klass- och ämneslärarutbildningen. Beträffande de förslag som framförts under

avsnitten om ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola och upp-
rättandet av en tredje lärarhögskola samt om speciallärarutbildningens organi-
sation i propositionen nr 106 kommer utskottet att avgiva utlåtande och hem-
ställan i ett sammanhang.

I den mån redogörelse för innehållet i propositionen icke lämnas, torde ut-
skottet få hänvisa till propositionen.

I. Den s. k. provårsköns omfattning och sammansättning

Efter en kortare inledning, redovisande data för vissa i propositionen närmare
berörda utredningsförslag m. m. (s. 5 och 6), refereras i propositionen en av 1960
års lärarutbildningssakkunniga i skrivelse den 4 september 1961 redovisad un-
dersökning av *den s. k. provårsköns omfattning och sammansättning* (s. 7—12).

De sakkunniga framhåller bl. a., att av de 1 840 lärare, som enligt de sakkun-
niga utgjorde den egentliga provårskön, hade 911 eller 50 % tjänstgjort mindre
än två läsår, 1 357 eller 74 % mindre än tre läsår och 1 609 eller 87 % mindre
än fyra läsår. Att fr. o. m. tre års tjänstgöring antalet lärare i den egentliga prov-
årskön sjunker avsevärt, beror enligt de sakkunnigas uppfattning sannolikt på
att många lärare med så lång tjänstgöring redan hänvisats till eller genomgått
praktisk lärarkurs.

I en särskild översikt redovisar de sakkunniga härefter *hur många av de 1 840
lärarna i den egentliga provårskön som tidigare sökt hänvisning till praktisk
lärarkurs*. Resultatet av denna översikt ter sig enligt de sakkunniga i förstone
något överraskande. Av dessa 1 840 lärare hade nämligen endast 58, d. v. s. 3 %,
sökt hänvisning till praktisk lärarkurs vid något tillfälle, och endast två lärare
hade sökt mer än två gånger. Att ett så ringa antal sökt förgäves synes de sak-
kunniga ha flera orsaker. Sålunda måste man komma ihåg, att de flesta lärare
efter avlagd akademisk examen önskar en tillräckligt lång och tillräckligt mång-
sidig undervisningspraktik på olika skolstadier för att trygga sig mot misslyc-
kanden under den praktiska lärarkursen. En sådan säkerhetsmarginal måste,
menar de sakkunniga, förefalla den unge läraren desto mera angelägen, som de
vitsord han erhåller vid slutet av denna får en avgörande betydelse för hans möj-
ligheter att vinna befordran. Enligt de sakkunnigas mening torde numera en ung
lärare uppfatta tiden mellan den akademiska examens avläggande och genom-
gång av praktisk lärarkurs såsom en värdefull och nödvändig praktikperiod och
knappast såsom en tid av otåligt köande.

Naturligtvis finns det också andra förklaringar till det ringa antal, som
tidigare sökt hänvisning, t. ex. studieskäl och familjeskäl, framhåller de sak-
kunniga. De sakkunniga påpekar, att den grundläggande förklaringen till det
ringa antal, som sökt förgäves, emellertid är den, att landets kapacitet för ut-
bildning av ämneslärare numera nått en sådan omfattning, att den i och för
sig skulle kunna tillgodose 3/4 av det årliga tillskottet. Detta innebär, fram-

håller man, att den lärare, som inte tages med i en omgång, i regel kan påräkna utbildning redan följande termin.

De sakkunniga tar slutligen i sin skrivelse upp frågan om hur utbildningskapaciteten inom den närmaste framtiden lämpligen skall kunna ökas. Vissa av de sakkunnigas förslag med detta syfte redovisas närmare i propositionens följande avsnitt.

II. Lärarbehov och lärartillgång

Föreliggande beräkningar

I ett tredje avsnitt under denna rubrik (s. 13—25) ges en sammanfattande redogörelse för innehållet i ett av arbetsmarknadsstyrelsen och 1960 års lärarutbildningssakkunniga den 15 februari 1962 gemensamt avgivet betänkande »Lärare i läroämnena. Behov och tillgång under 1960-talet.» Härjämte redovisas vissa, ännu icke publicerade beräkningar av klasslärarbehovet, vilka utförts genom lärarutbildningssakkunnigas försorg. Slutligen knyter departementschefen vissa synpunkter till de lämnade redovisningarna.

Lärare i läroämnena

Den i samarbete mellan arbetsmarknadsstyrelsen och 1960 års lärarutbildningssakkunniga utarbetade ämneslärarprognosen berör i stort sett behovet av och tillgången på lärare med akademisk utbildning i läroämnena modersmålet (svenska), engelska, tyska, franska, historia (och samhällskunskap), geografi, biologi, matematik, fysik och kemi under 1960-talet. Däremot behandlas inte lärarnas fördelning på tjänstetyper.

Metodiskt överensstämmer prognosen i det stora hela med den av undervisningsrådet Ragnar Lundblad för 1955 års universitetsutredning gjorda undersökningen »Läraryrke och läraryrkesbehov» (SOU 1958: 21), även om betydande detaljavvikelser förekommer. Också terminologiskt ansluter den sig i huvudsak till tidigare undersökningar.

Den nu framlagda prognosen bör betraktas som den första i en fortlöpande serie av lärarprognoser, som arbetsmarknadsstyrelsens prognosinstitut i fortsättningen bör utarbeta.

För de skilda skolformerna framräknas i prognosen *lärarbehoven* i olika ämnen. Behoven har därefter summerats till det totala lärarbehovet. Beträffande den sannolika utvecklingen av grundskolan ansluter sig undersökningens bedömning till skolberedningens förslag. Gymnasiet antages höstterminen 1970 ha expanderat därhän att antalet nybörjare utgör 30 % av antalet 17-åringar. Därvid beräknas 60 % av nybörjarna gå till allmänt gymnasium och 40 % till fackgymnasium. För grundskolans högstadium har behovet framräknats enligt två alternativ:

1. hela undervisningen på detta stadium skall bestridas av filosofie magstrar och jämställda (»100-procentalternativet») samt

2. 40 % av undervisningen skall bestridas av vidareutbildade folkskollärare och 60 % av filosofie magstrar och jämställda (»60-procentalternativet»).

Härmed erhålles också för det totala lärarbehovet två alternativ, även de benämnda 60- respektive 100 %-alternativ. Av särskilt intresse är det beräknade rekryteringsbehovet för perioden 1961/71.

Det framräknade rekryteringsbehovet enligt 60 %-alternativet såväl för varje ämne som totalt framgår av en i propositionen på s. 14 intagen tabell 1. Med hänsyn till vad som i propositionen 1962: 54 angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. (s. 490 ff.) uttalats rörande behovet av vidareutbildade folkskollärare m. m. torde detta alternativ ha det största intresset i detta sammanhang.

I prognosen betonas, att beräkningar av denna typ inrymmer många osäkerhetsmoment. Det framtida lärarbehovet anses dock vara lättare att bedöma än undersökningens andra huvudområde, lärartillskottet, redan därför att en för behovet så väsentlig faktor som skolväsendets utveckling både vad gäller de olika skoltypernas expansion och deras utformning i stora drag kan styras av statsmakterna.

För en uppskattning av *lärartillskottet* 1961/70 görs i prognosen antaganden om studentexamination, inskrivning vid humanistisk och naturvetenskaplig fakultet, fil. mag.-examination vid dessa fakulteter samt övergång till och tjänstgöring på lärarbanan av filosofie magstrar.

På grundval av vissa i prognosen närmare redovisade antaganden räknas i denna fram *lärartillskottet* i absoluta tal, och via en sammanställning av dessa och det uppskattade rekryteringsbehovet beräknas slutligen lärarbrist och läraröverskott enligt 60 %-alternativet (se tabell i prop., s. 18). I utredningen framhålles slutligen bl. a. följande.

Även om intresset begränsas till den numeriska balansen, anses precisionen i beräkningarna inte vara sådan, att den rättfärdigar bestämda uttalanden om vilket år balans uppnås. Trenderna säges emellertid vara så utpräglade, att för flertalet ämnen utsikterna till balans under 1960-talet anses kunna bedömas med viss grad av säkerhet.

I modersmålet (svenska) erhålles enligt 60 %-alternativet läraröverskott senast 1965/66. Också om 100 %-alternativet väljes, kan någon gång under senare hälften av 1960-talet situationen antas vara under kontroll.

För moderna språk inträder enligt 100 %-alternativet — som för denna grupp anses mest realistiskt — numerisk balans 1966/67, varefter överskottet snabbt stiger. Enligt 60 %-alternativet skulle överskottet inträda redan 1963/64. Det kan enligt undersökningen knappast råda någon tvekan om att tillströmningen till dessa universitetsämnen bör dämpas under 1960-talet, i varje fall under dess senare del.

I ämnena historia, samhällskunskap, geografi och biologi erhålles enligt 60 %-alternativet vid decenniets mitt ett läraröverskott, som snabbt stegras de följande åren.

För gruppen matematik, fysik och kemi bedömes framtidsutsikterna vara mindre ljusa. 100 %-alternativet beträffande dessa ämnen förklaras vara helt utan intresse. För 60 %-alternativet erhålles numeriskt överskott tidigast 1970/71 om man utgår från det i prognosen använda antagande 1. Utgår man från antagande 3, som för denna ämnesgrupp bedömts som det mest sannolika, kan bristen år 1970/71 beräknas till ca 550 lärare.

Klasslärare

De faktorer, som enligt de sakkunniga i första hand påverkar *behovet* av klasslärare, är 1. barnantalet, 2. antalet klasser (medeltalet elever per klass), 3. skolorganisationen och 4. lärarnas undervisningsskyldighet.

I stort sett bör enligt de sakkunniga behovet av klasslärare följa växlingen i barnantalet. Vid sina beräkningar har de sakkunniga utgått ifrån att antalet elever per klass skall bli det i propositionen om grundskolan förutsatta. När det gäller skolorganisationen måste man enligt de sakkunnigas mening röra sig med vissa osäkerhetsfaktorer. Sina slutsatser härvidlag har de sakkunniga grundat på ett antagande, som ger det i detta avseende högsta behovet av folkskollärare.

Vid bedömandet av examinationens storlek har hänsyn tagits till behovet av vidareutbildade folkskollärare samt till de behov som antages komma att föreligga för att bristen på ämneslärare vid högre skolor skall kunna täckas. Det i ämneslärarprognosen beräknade behovet av högstadielärare har för detta ändamål framräknats till år 1980. Behovet av vidareutbildade folkskollärare har beräknats enligt 40-procentsregeln, varvid även behovet av yrkesvalslärare beaktats.

Eftersom det enligt de sakkunnigas mening ej finns skäl att räkna med att lärarbristen kan komma att ändras mera avsevärt under åren 1961/64, har det ansetts motiverat att antaga, att folkskolläraryrket i högre skolor, efter en viss ytterligare ökning innevarande läsår, under de båda påföljande åren sjunker tillbaka till 1960/61 års nivå. För åren därefter har antagits att bristen snabbt minskar på grund av den ökande tillströmningen av akademiskt utbildade lärare. För läsåret 1964/65 har antagits, att folkskolläraryrket i högre skolor skall motsvara bristen på ämneslärare och för läsåren 1965/71 att behovet av folkskollärare i högre skolor skall motsvara *hälften* av bristen på lärare i matematik, fysik och kemi vid högre skolor inklusive högstadiet. Det anses som troligt att en stor del av bristen på lärare i naturvetenskapliga ämnen måste täckas med folkskollärare under den nu överblickbara perioden och att således ett visst behov av folkskollärare inom högre skolor kommer att kvarstå även om — totalt sett — ett ämnesläraröverskott av i ämneslärarprognosen angiven storlek uppkommer.

Behoven av folk- och småskollärare under läsåren 1963/64—1974/75 redovisas i två på s. 9 återgivna tabeller.

Behovet av folkskollärare

Läsåret	Totala behovet av folkskollärare	Vårterminen	Examinationsbehov
1963/64	22 720	1963	735 ¹
1964/65	22 377	1964	610
1965/66	21 633	1965	610
1966/67	21 478	1966	755
1967/68	21 582	1967	755
1968/69	21 497	1968	755
1969/70	21 341	1969	630
1970/71	21 148	1970	630
1971/72	20 833	1971	630
1972/73	20 829	1972	630
1973/74	20 891	1973	630
1974/75	21 070	1974	630

¹ Redan bestämd examination.

Behovet av småskollärare

Läsåret	Totala behovet av småskollärare	Vårterminen	Examinationsbehov
1963/64	15 007	1963	520 ¹
1964/65	15 126	1964	850
1965/66	15 353	1965	750
1966/67	15 313	1966	650
1967/68	15 055	1967	600
1968/69	14 936	1968	600
1969/70	15 015	1969	600
1970/71	15 357	1970	610
1971/72	15 597	1971	680
1972/73	15 971	1972	680
1973/74	16 327	1973	680
1974/75	16 690	1974	680

¹ Redan bestämd examination.

De faktorer, som avgör tillgången på lärare, är avgång och examination. Avgången bestäms av pension, dödlighet och övergång till annan verksamhet. För beräkningen av avgången på grund av pensionering och dödlighet har tidigare beräkningar omräknats av de sakkunniga på basis av den aktuella åldersfördelningen. Genom de sakkunnigas försorg har undersökningar gjorts rörande den omfattning i vilken examinerade folk- och småskollärare övergår till annan verksamhet.

De sakkunniga har vid beräkningen av examinationsbehovet utgått ifrån, att antalet tjänster, som bestrides av yrkesverksamma, motsvarar antalet tjänster. Antalet bestridda tjänster per yrkesverksam lärare har bestämts genom antagande av en framräknad »verksamhetsgrad». För åren t. o. m. 1964/65 har för folkskollärare räknats med att varje yrkesverksam lärare fullgör en undervisning motsvarande 1,06 tjänster. För småskollärare har t. o. m. året 1966/67

räknats med en motsvarande faktor av 1,04, allt motsvarande förhållandena läsåret 1960/61. För följande år har samma tal antagits vara 1,03 respektive 1,02. Förändringen motiveras av att det lärartillskott, som kan väntas på ämneslärarsidan, kommer att återverka på klasslärarsidan.

Den examination som på grundval av de i allra största korthet angivna beräkningarna och antagandena framräknats har sedan utjämnats i syfte att inom ramen för det erhållna totalbehovet erhålla en examination av någorlunda lika storlek varje år. Därvid har de tal för lärarbehovet respektive examinationsbehovet som framgår av tablerna på s. 9 erhållits.

Departementschefen

Departementschefen framhåller inledningsvis att de nu lämnade redogörelserna för lärarsituationen visar att förhållandena är ganska olika för olika kategorier på lärarområdet. Departementschefen belyser detta på följande sätt.

»Vad klasslärarna beträffar är den aktuella situationen och den antagliga framtida utvecklingen sådan, att man allmänt sett kan karakterisera läget som jämförelsevis gott. Vi har i stort sett balans mellan tillgång på och behov av klasslärare, och nyexaminationen för återstoden av 1960-talet bör kunna väl avpassas till behovet att ersätta avgående lärare och att besätta tillkommande befattningar. Tillströmningen av sökande till klasslärarutbildningen är för närvarande god.

För ämneslärarnas del är läget betydligt mer bekymmersamt. Dagens brist-situation kommer att bestå över hela linjen ännu ett antal år. För de centrala matematisk-naturvetenskapliga ämnena förutses brist under hela den period som utredningen spänner över.»

Liksom alla tidigare kalkyler rörande ämneslärare pekar enligt departementschefen den nu framlagda på att vi till en början får fortsatt lärarbrist, vilken dock efter ett antal år förbyts i sin motsats i flertalet ämneskombinationer.

Efter en kort summering av vissa moment i den framlagda prognosen, varvid bl. a. påpekas, att de antaganden, som måste göras för att genomföra beräkningarna, är många och mycket osäkra, anför departementschefen vidare bl. a. följande.

»Det framgår emellertid alldeles klart av den redovisade prognosens resultat, att det finns all anledning att på olika sätt göra läraryrket attraktivt för dem, som nu studerar vid de filosofiska fakulteterna, särskilt vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Det är å andra sidan lika klart, att för de icke-naturvetenskapliga ämnenas del magisterproduktionen efter ett antal år kommer att bli tillräckligt omfattande för att tillgodose utbildningsväsendets behov, även om lärarbenägenheten bland de färdiga magistrarna skulle minska på det sätt som antagits i den nya prognosen.

Den allmänna slutsats, man nu vågar dra av prognosens siffror, är den att det är nödvändigt att de närmaste åren göra ytterligare ansträngningar för att öka

den totala lärarinsatsen samt att dessa ansträngningar också måste ges en mer långsiktig inriktning, när det gäller ämnena matematik, fysik och kemi än när det gäller övriga ämnen.

Det finns anledning att nu göra en överblick över vilka slag av åtgärder som kan bli aktuella. Jag utgår då från såsom självklart, att vi inte skall lösa lärarproblemet genom att bromsa upp takten i skolväsendets utveckling; en dylik åtgärd vore ju i och för sig den enklaste och effektivaste för att lösa lärarproblemet i hela dess vidd. Den proposition rörande grundskolan, som nyligen framlagts för riksdagen, liksom den rad åtgärder, som under de senaste åren vidtagits för att möjliggöra en ändamålsenligt balanserad expansion av gymnasiet och därmed parallella skolformer, samt åtskilliga andra omständigheter talar för att prognosberäkningarna rörande lärarbehovet snarare är att betrakta som försiktiga än som djärva. De åtgärder, som måste vidtas för att klara lärarfrågan, ligger därför enligt min uppfattning i allt väsentligt på tillgångssidan. Vi måste med andra ord här liksom på många andra dynamiska områden lösa bristproblemet i första hand genom insatser, som ökar tillgången, dvs. ger oss en större total lärarinsats.

En sådan kan man i princip erhålla på två sätt: dels genom att öka antalet lärare och dels genom att öka den enskilde lärarens insatser. Problemet är i första hand kvantitativt men har också en kvalitativ sida.

För att öka antalet lärare synes, som framgått av det föregående, den nu angelägnaste åtgärden vara att öka intresset för läraryrket bland den studerande ungdomen. Här finns en rad olika möjligheter som måste övervägas. Som exempel på skilda slag av åtgärder kan nämnas intensiv upplysning bland de studerande om lärarbanan och kursplanerevision i enskilda ämnen vid de filosofiska fakulteterna.

Av kvalitativa åtgärder i syfte att samtidigt förbättra de enskilda lärarnas prestationsmöjligheter och göra lärarbanan mera framkomlig kan nämnas så skilda ting som förbättrad pedagogisk utbildning och ökat ianspråktagande av olika slags hjälpmedel i utbildningsorganisationen.

Många förslag till åtgärder mot lärarbristen har i olika sammanhang framförts och till en del realiserats. I syfte att erhålla ytterligare synpunkter på problemkomplexet avser jag att låta inhämta yttranden från berörda myndigheter och organisationer över de i det föregående refererade prognoserna. De förslag, som därvid kan framkomma, bör ge ett brett underlag för bedömning av vilka åtgärder det nu genom prognoserna klarlagda läget kräver.

Jag vill här också erinra om att jag i propositionen 1962: 54 (s. 499 f) förklarar det vara min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t sådan komplettering av de direktiv, enligt vilka 1960 års lärarutbildningssakkunniga arbetar, att lärarutbildningsfrågorna — såväl de kvantitativa som de kvalitativa — kan ges en mer fullständig behandling än vad hittills varit möjligt.»

Departementschefen understryker slutligen vikten av att arbetsmarknadsstyrelsen regelbundet förnyar lärarprognoserna och utvidgar dem till att avse

samtliga lärarkategorier av numerär betydelse. För situationen på lärarområdet synes, framhåller departementschefen, i lämpliga sammanhang redogörelser kontinuerligt böra lämnas riksdagen.

III. Ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola — Den tredje lärarhögskolan Lärarutbildningssakkunniga

Efter en kort återblick på organisationen av och utbildningen vid de nuvarande lärarhögskolorna i Stockholm och Malmö (s. 26—30) lämnas i propositionen en redogörelse för innehållet i ett av 1960 års lärarutbildningssakkunniga den 28 oktober 1961 överlämnat betänkande angående Lärarhögskola i Göteborg och övergångsvis anordnad ämneslärarutbildning vid lärarhögskola (s. 30—51).

De sakkunnigas förslag kan, mycket kortfattat, sammanfattas sålunda.

Den av de sakkunniga föreslagna *kortare utbildningen* kan indelas i tre huvudmoment. Utbildningen inleds med en grundutbildning om en termin vid lärarhögskola. Därpå följer en obligatorisk efterutbildning i form av handledd praktik under ytterligare en termin, varunder lärarkandidaten får viss vägledning av lärare vid den skola, där han tjänstgör, samt vissa möjligheter till auskultation. Slutligen kan som ett icke-obligatoriskt moment i utbildningen ingå ett s. k. lärarprov vid egen tjänstgöring.

Enligt de sakkunnigas mening finns det inte tillräckligt underlag för ett mera detaljerat betyg åt en lärarkandidat, som genomgått den utbildning de sakkunniga föreslagit. I stället föreslår de sakkunniga, att det avges ett intyg om att vederbörande genomgått utbildningen. Härvid föreslås två uttryckssätt komma till användning: »Lämplig» för den, som lämpar sig för fortsatt lärarverksamhet, och »Med tvekan lämplig», i det fall där en lärarkandidat lyckats mindre väl.

Enterminsutbildningen skall enligt förslaget tillsammans med den handledda praktiken ha ett meritvärde, motsvarande genomsnittsbetyg vid praktisk lärarkurs, för den som erhållit vitsordet »Lämplig» och ett lägre värde för den som förklarats »Med tvekan lämplig».

Det bör framhållas, att de sakkunniga med sitt förslag om en förkortad ämneslärarutbildning icke avsett att ersätta men väl att komplettera den ämneslärarutbildning om tre terminer, som för närvarande sker vid lärarhögskolorna.

Den nya typ av utbildning som föreslås anses av de sakkunniga med hänsyn till utbildningens innehåll och omfattning i stort sett jämförlig med praktisk lärarkurs och betecknas därför av de sakkunniga såsom en godtagbar utväg, när det gäller att med det snaraste förverkliga direktivens krav, att praktisk utbildning alltid bör föregå lärarverksamhet.

Läro- och utbildningsdepartementets sakkunniga föreslår, att entermensutbildning skall övergångsvis förläggas dels till de båda nuvarande lärarhögskolorna i Stockholm och Malmö, dels till en *tredje lärarhögskola*, som föreslås bli upprättad i *Göteborg*. Den nya lärarhögskolan förutsättes bli förlagd till provisoriska lokaler och till en början inriktad enbart på ämnesläro- och utbildning av den kortare typen. Kapaciteten beräknas till 45 läro- och utbildningskandidater per termin vid envar av läro- och utbildningshögskolorna, dvs. tillsammans 270 läro- och utbildningskandidater per läsår för alla tre läro- och utbildningshögskolorna.

De sammanlagda kostnaderna under budgetåret 1962/63 för genomförandet av de sakkunnigas förslag beräknas uppgå till 5 305 000 kr.

I det följande kommer vissa moment i de sakkunnigas förslag att ytterligare något belysas.

Den egentliga utbildningsterminen

Den övergångsvis anordnade ämnesläro- och utbildningen om en termin vid läro- och utbildningshögskola föreslås, liksom den fullständiga, omfatta såväl teoretisk utbildning som undervisningspraktik. Som villkor för tillträde till den kortare utbildningen bör krävas fullständig filosofisk ämbetsexamen eller motsvarande.

För läro- och utbildningskandidaternas egna undervisningsövningar räknar läro- och utbildnings-sakkunniga med sammanlagt 45 timmar, fördelade på tre eller, i ämnen med lågt timtal, fyra serier. I regel bör enligt förslaget endast en undervisningstimme förläggas till gymnasiet. Metodikundervisningen bör som ersättning för minskningen av övningsundervisningen ges en stark ställning.

De sakkunniga framlägger vidare förslag till timplaner för utbildningsterminen.

Handledd praktik

I nuvarande läro- och utbildningshögskoleutbildning av ämneslärare ingår en praktiktermin, som följer efter den första utbildningsterminen. De sakkunniga föreslår, att en viss motsvarighet härtill skapas i samband med den övergångsvis anordnade ämnesläro- och utbildningen. Sålunda bör läro- och utbildningskandidaten under en termins tjänstgöring (med full tjänstgöring) efter utbildningsterminen äga rätt att erhålla viss vägledning av lärare vid den skola, där han tjänstgör, ävensom tillfälle att åhöra lektioner vid denna eller annan närbelägen skola.

En undervisningsvan och som handledare lämplig kollega bör förordnas som »pedagogisk rådgivare» åt läro- och utbildningskandidaten i vart och ett av hans undervisningsämnen med uppgift att åhöra ett antal lektioner av honom, förslagsvis 8—10. Läro- och utbildningskandidaten skall dessutom åhöra ett antal lektioner, förslagsvis 30—40, företrädesvis hos den eller dem, som förordnats såsom hans pedagogiska rådgivare. Det föreslås åligga rektorn vid ifrågavarande skola att ombesörja att handledning och tillfälle till auskultation ges samt att själv åhöra minst tre lektioner och därefter ge erforderliga pedagogiska anvisningar.

De sakkunniga föreslår, att för den som genomgått den kortare ämneslärarutbildningen, handledd praktik under en termin skall vara villkor för behörighet till ordinarie tjänst. Termin med handledd praktik anses böra följa omedelbart efter utbildningsterminen.

Läraryprov vid egen tjänstgöring

De sakkunnigas uppfattning är den, att goda och praktiska förutsättningar bör finnas för dem, som genomgått den kortare utbildningen, att förvärva ett sådant betyg i undervisningsskicklighet, som nära överensstämmer med vad som ges vid praktisk lärarkurs och nuvarande lärarhögskoleutbildning. De sakkunniga föreslår därför en ny typ av undervisningsprov, förlagt till lärarens egen klassmiljö. Provet är så upplagt, att det avses lämna redovisning för lärarverksamhet, som bedrivits under jämförelsevis lång tid. Det tar vidare sikte på att visa lärarens vardagsduglighet.

För att få genomgå läraryprov bör vederbörande ha tjänstgjort som lärare med full undervisningsskyldighet minst tre terminer. Provet bör enligt förslaget i regel omfatta två undervisningsämnen och bedömas av en nämnd, som utses för varje särskilt läraryprov. Det förutsättes uppdelat på två omgångar, omfattande sammanlagt 4—6 dagar. Provet förutsättes bli administrerat av skolöverstyrelsen.

Lärarhögskola i Göteborg

Läraryutbildningssakkunniga har efter en ingående prövning av olika möjligheter ansett sig böra förorda, att erforderligt lokalutrymme för lärarhögskolans omedelbara behov beredes vid Annedals folkskoleseminarium. En förutsättning för att så skall kunna ske är, att sex av seminariets övningsklasser överflyttas till den s. k. Annedalsskolan.

De sakkunniga hävdar, att lärarhögskolan redan under övergångstiden bör förses med en övningskola. Då lokalmässiga förutsättningar för anordnande av en intern övningskola inte anses föreligga, bör övningskolan enligt de sakkunnigas mening i stället anordnas som extern övningskola. Ingen befintlig skola i Göteborg kan enligt de sakkunnigas mening samtidigt tillgodose behovet av övningsundervisning både på grundskolans högstadium och gymnasiestadiet. De sakkunniga har därför funnit det nödvändigt att under en övergångstid låta övningskolan omfatta enbart högstadium. Som lämplig extern överningskola till lärarhögskolan förordar läraryutbildningssakkunniga högstadiet vid Kungsladugårdsskolan.

De sakkunniga förordar att principen om med lärarhögskolan samverkande läroverk överges. Till samverkande läroverk brukar förläggas undervisningsövningar på både realskole- och gymnasiestadiet. I Göteborg kan emellertid enligt de sakkunniga endast undervisningsövningar på gymnasiet beräknas bli förlagda till läroverken. Enligt de sakkunnigas förslag bör för undervisningsöv-

ningarna på gymnasiestadiet i stället lämpliga lärare tagas i anspråk alltefter lärarhögskolans behov. Ersättningen till handledarna bör så långt möjligt sättas i relation till vars och ens faktiska arbetsinsats. Flera skäl anföres för att högre allmänna läroverket i Majorna i främsta rummet bör tagas i anspråk för den praktiska lärarutbildningen på gymnasienivå.

De sakkunnigas förslag beträffande personalbehovet vid den egentliga lärarhögskolan upptar bl. a. följande tjänstemän, avsedda att uppföras på personalförteckning, nämligen en rektor i Bp 1, en rektor i ABp 26 (övningsskolan), en lektor i psykologi och pedagogik i Ao 26, elva lektorer i högstadiets metodik i Ao 26, fem lektorer i högstadiets metodik i Ao 25, fjorton adjunkter i Ao 23, en bibliotekarie i Ao 23, en sekreterare i Ao 21 och åtta folkskollärare i Ao 19. Härjämte föreslås tillkomma bl. a. en tjänst som yrkesvals lärare och viss biträdespersonal.

Den nya tjänstetypen, lektor i högstadiets metodik i lönegrad Ao 25, bör enligt de sakkunniga avses för adjunktskompetenta lärare med erfarenhet av försöksskolans högstadium och med utmärkt meritering i övrigt. Lektoraten avses företrädesvis bli tvåämneslektorat.

De ordinarie lärartjänsterna anses icke alla kunna besättas med ordinarie befattningshavare till lärarhögskolans första verksamhetsår, utan tillsättningen bör ske efter hand. Ordinarie lärare i Ao 23 eller Ao 19 bör enligt förslaget kunna förordnas som extra ordinarie lärare på övningsskolans högstadium eller förordnas att uppehålla ordinarie tjänst i Ao 23 vid lärarhögskolan.

De sakkunniga är inte beredda att förorda att en professur i pedagogik nu inrättas vid lärarhögskolan. En sådan bör emellertid enligt de sakkunniga komma till stånd, när lärarhögskolans lokalfråga blivit slutgiltigt löst.

Kostnaderna för lärarhögskolan i Göteborg beräknas av de sakkunniga till sammanlagt 2 986 000 kr.

Mellan lärarutbildnings sakkunniga såsom företrädare för staten och representeranter för Göteborgs stad har den 14 september 1961 träffats överenskommelse angående fördelningen mellan staten och staden av vissa kostnader vid inrättande av den nya lärarhögskolan. Överenskommelsen, som de sakkunniga föreslår skola godkännas av Kungl. Maj:t, fogas som *bilaga* till utskottets utlåtande.

Lärarhögskolan i Malmö

I samband med sina förslag till anslagsaskanden för nästa budgetår har styrelsen för lärarhögskolorna föreslagit Källängens läroverk som ett tredje med lärarhögskolan samverkande läroverk och därvid förutsatt, att den till läroverket nu förlagda egentliga lärarkursen indrages eller överflyttas till annat läroverk.

Den omständigheten, att ett tredje samverkande läroverk skulle kunna utnyttjas endast för en mindre del av högstadieserierna i den övergångsvis anordnade kortare utbildningen, påkallar enligt de sakkunnigas uppfattning en om-

prövning av styrelsens förslag om Källängens läroverk som samverkande fr. o. m. nästa läsår. Då huvudparten av högstadieserierna, åtminstone under läsåren 1962/64, förutsättes förlagda till de obligatoriska skolorna i Limhamn, bör enligt de sakkunnigas mening övervägas, om inte gymnasieserierna och därtill hörande auskultation i huvudsak skulle kunna förläggas till Slottsstadens läroverk, varvid man där finge anlita särskilt arvoderade lärare i likhet med vad som föreslagits för den övergångsvis anordnade ämneslärarutbildningen i Stockholm. Det skulle härigenom bli möjligt att bibehålla den till Källängens läroverk förlagda egentliga lärarkursen. De sakkunniga framhåller emellertid vikten av att under sådana omständigheter enstaka gymnasieserier inom båda slagen av ämneslärarutbildning vid behov skall kunna förläggas också till de båda lärarkursläroverken, vilkas gymnasier ej kommer att bli lika hårt belastade med serier som övriga gymnasier i Malmö.

Den erforderliga förstärkningen av lärarhögskolans **personalorganisation** omfattar enligt de sakkunnigas förslag som främsta punkt fem metodiklektorat i Ao 25.

Styrelse

Såsom gemensam styrelse för lärarhögskolorna fungerar skolöverstyrelsen i följande sammansättning: generaldirektören eller i hans frånvaro generaldirektörens ställföreträdare, tillika styrelsens ordförande, den ledamot av överstyrelsen, som i första hand handlägger ärenden rörande lärarutbildning, rektorerna för lärarhögskolorna, en av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetskanslern utsedd ledamot, företrädande den psykologisk-pedagogiska forskningen, samt ytterligare en av Kungl. Maj:t utsedd ledamot. De sakkunniga erinrar om att i den av riksdagen godkända propositionen angående inrättande av en första lärarhögskola (1954:209) dåvarande departementschefen uttalade följande om lärarhögskolans ledning (s. 189).

Huruvida en enhetlig ledning för lärarutbildningen i sinom tid bör organiseras inom ramen för skolöverstyrelsen eller såsom en fristående styrelse är en fråga, som får övervägas efter omständigheterna, när tiden är inne. En slutgiltig prövning av organisationsformerna bör företagas, när nätet av lärarhögskolor blivit utbyggt och den centrala ledningen måste taga sikte på uppgiften att vårda gemensamma angelägenheter för på olika orter belägna högskolor, en var med sin rektor och sitt lärarråd.

Så länge lärarhögskolan i Göteborg arbetar med ett begränsat utbildningsprogram, synes enligt de sakkunniga anledning saknas att ompröva denna organisationsfråga. De sakkunniga föreslår dock att styrelsen för lärarhögskolorna utökas att omfatta även rektorn för lärarhögskolan i Göteborg.

Remissyttranden

Remissinstansernas inställning i stort till de sakkunnigas förslag i själva huvudfrågan — en övergångsvis anordnad, förkortad utbildning av äm-

neslärare vid lärarhögskola — torde kunna karakteriseras som tveksam. Yttrandena låter sig indelas i två huvudgrupper. På den ena sidan står de remissorgan, som mer eller mindre uttalat stödjer förslaget med i huvudsak den uppläggnings, det fått av de sakkunniga. Hit hör *riksrevisionsverket, universitetskanslern, överstyrelsen för yrkesutbildning, arbetsmarknadsstyrelsen, stadsfullmäktige i Göteborg, drätselkammaren i Malmö, SACO och SFS*. Det bör emellertid framhållas, att det i flera av dessa yttranden starkt understrykes att förslaget bör ha karaktär av ett kortvarigt provisorium.

På den andra sidan återfinns dels de remissorgan, vilkas yttranden ger uttryck för en mer eller mindre starkt uttalad kritisk inställning till sakkunnigförslaget, ofta med krav på förändring på någon väsentlig punkt, men utan att man därför direkt motsätter sig detta, dels slutligen de remissinstanser, som yrkar helt avslag på de sakkunnigas förslag. Till gruppen tveksamma bör föras *skolöverstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolorna* samt flera av de *rektorer och kollegier* vid läroverk och folkskoleseminarier, som yttrat sig direkt till skolöverstyrelsen, vidare *länskolnämnderna i Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län, stadsfullmäktige i Stockholm, SR* samt *Federationen Sveriges allmänna folkskollära förening*. Helt avvisande till förslaget ställer sig *TCO och några få rektorer och kollegier*.

Bland dessa remissinstanser är den meningen ganska allmänt företrädd, att den föreslagna utbildningen till innehåll och omfattning *inte* kan anses jämförlig med praktisk lärarkurs, vilket de sakkunniga för sin del hävdar.

I övrigt finns knappast någon mera enhetlig opinion företrädd, utom på en punkt. Flera remissmyndigheter förordar nämligen den viktiga avvikelsen från de sakkunnigas förslag, att den handledda praktiken i tiden lägges före terminen vid lärarhögskola. Så gör exempelvis *skolöverstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolorna, rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping och Uppsala* samt *länskolnämnderna i Göteborgs och Bohus län* och i *Malmöhus län*. Även *stadsfullmäktige i Stockholm* och *SR* ifrågasätter lämpligheten av den av de sakkunniga föreslagna ordningsföljden. Enligt *skolöverstyrelsen* och *styrelsen för lärarhögskolorna* talar starka pedagogiska skäl för att den handledda praktiken lägges före terminen vid lärarhögskola, då denna praktik bör kunna ge väsentligt bättre resultat, om den kan bygga på viss skolerfarenhet hos lärarkandidaterna, något som bl. a. erfarenheterna vid lärarhögskolorna av praktikterminens betydelse antyder. Styrelserna, som anser det vara en olägenhet att lärarkandidaten vid denna sin första tjänstgöring inte kan falla tillbaka på en pedagogisk utbildning, anser att denna olägenhet till stor del kan elimineras genom att den akademiska kursen i pedagogik får starkare inslag av praktisk metodik, genom att lärarkandidaten i förväg får anvisning på lämplig litteratur och genom att han har stöd av auskultationer och handledning. Styrelserna förordar denna utbildningsgång som den normala.

Skolöverstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolorna har sökt väga för- och nackdelar av de sakkunnigas förslag mot varandra. De båda styrelserna säger

sig dela de sakkunnigas uppfattning, att så långt möjligt alla lärare bör ha fått en pedagogisk utbildning, innan de börjar sin lärarverksamhet. Den i betänkan- det skisserade utbildningen är ett viktigt steg mot detta mål, framhålles det. Den sägs i mycket ta upp det värdefulla i de arbetsformer, som utbildats vid lärarhögskolorna samtidigt som den emellertid har flera uppenbara svagheter. Utbildningens uppläggning synes enligt styrelserna i stort sett väl ta till vara de möjligheter denna utbildningsform erbjuder.

Å andra sidan hävdar styrelserna efter sin detaljgranskning av förslaget, att det är uppenbart, att den föreslagna utbildningen är i hög grad underlägsen den normala på tre terminer och det ifrågasättes, om den — trots de förtjänster den har — i det hela kan bli lika effektiv ens som den nuvarande entermisut- bildningen vid lärarkursanstalter eller lärarutbildningsblock av en i Linköping prövad typ, detta särskilt som deltagarna saknar erfarenhet av skolarbete vid utbildningens påbörjande.

Styrelserna kommer till den slutsatsen, att det med hänsyn till den roll lärar- utbildningen spelar för skolans hela utformning och utveckling, måste beklagas, att en nödlösning med så stora svagheter över huvud behöver föreslås. Behovet av utbildade lärare är dock så stort, att styrelserna inte finner sig kunna av- styrka förslaget som ett provisorium. Det bör dock enligt styrelsernas uppfatt- ning accepteras endast som ett till tre år begränsat försök. Därefter bör det på grundval av de vunna erfarenheterna prövas, om det bör bibehållas till dess lärarhögskolorna utbyggs i tillräcklig omfattning, eller bör ersättas av andra former.

Vad häfter angår de sakkunnigas detaljförslag till organisation av den förkortade utbildningen behandlas dessa i allmänhet något mera positivt av remissorganen än vad deras inställning till de sakkunnigas förslag i stort i och för sig måhända kunde väntas ha givit anledning till. Detta gäller den handledda praktiken men kanske främst det föreslagna lärarprovet vid egen tjänstgöring.

Mot de sakkunnigas förslag i fråga om *lärarhögskolornas centrala ledning* anför SACO, SR och kollegiet vid *Annedals folkskoleseminarium* erinringar. SACO framhåller följande.

Så länge lärarhögskoleorganisationen inskränkte sig till en lärarhögskola stötte den nuvarande organisationsformen inte på några svårigheter, eftersom den enda lärarhögskolan förlades till Stockholm. Men redan när en andra lärarhög- skola inrättades i Malmö 1960, kom det att framstå som en brist, att lektorerne vid denna lärarhögskola endast kunde framföra sina synpunkter på gemensamma angelägenheter på informella vägar, antingen via en styrelseledamot eller genom föredragande. Den hittills existerande organisationen, som i stort sett saknar egentliga exekutivorgan och kansli, ter sig särskilt när fackliga problem och för- handlingsfrågor aktualiseras mindre ändamålsenlig. Även ytterst enkla förhand- lingsfrågors avgörande vållar osedvanligt stor tidsutdräkt. Dessa problem måste komma att förstöras, när en tredje lärarhögskola inrättas. SACO får därför ut- trycka sin bestämda uppfattning att den tidpunkt nu är inne, när en mer defi- nitiv organisation måste inrättas.

SR konstaterar för sin del, att när den tredje lärarhögskolan startar, tiden synes vara mogen att utreda, om nuvarande provisorium kan anses vara tillfyllest för en rationell ledning av lärarhögskolornas vitt förgrenade verksamhet.

Departementschefen

Departementschefen anför inledningsvis följande.

»Av den redovisning jag lämnat i det närmast föregående avsnittet om lärarbehov och lärartillgång och av vad jag i anslutning därtill anfört, framgår, att verksamma åtgärder måste vidtagas för att i nuvarande expansiva skede för vårt skolväsen kraftigt öka tillgången på ämneslärare. Våra möjligheter härvidlag är ytterst beroende av kapaciteten vid de läroanstalter, där ämneslärarna får sin praktiska utbildning. Redan i direktiven för 1960 års lärarutbildningssakkunniga har jag emellertid framhållit, att denna utbildningskapacitet inte kunnat hålla jämna steg med universitetens examination av personer, som ämnar söka sig till lärarbanan. För närvarande står sammanlagt i runt tal 600 platser för praktisk utbildning av ämneslärare till förfogande, fördelade på 23 lärarkursanstalter (läroverk och seminarier), ett s. k. lärarutbildningsblock och två lärarhögskolor. De sakkunniga har för sin del förutsatt, att antalet erforderliga platser borde öka till ca 800 årligen för att svara mot den ökade tillströmningen från universiteten. Därutöver borde emellertid utbildningskapaciteten vidgas ytterligare, för att eftersläpningen från tidigare år skulle kunna hävas. På grundval av den nya ämneslärarprognos, som i dagarna sammanställts och för vilken redogörelse lämnats i det föregående, samt lärarutbildningssakkunnigas likaledes i det föregående redovisade beräkningar av den egentliga provårsköns omfattning, kan det erforderliga behovet av utbildningsplatser per år under perioden 1962/63—1970/71 nu beräknas uppgå till mellan ca 900 under den förra delen av perioden och ca 1 000 under den senare delen.

Även om någon mer ingående analys av det föreliggande prognosmaterialet ännu inte kunnat göras, kan dock redan nu konstateras, att en mycket kraftig ökning av den hittillsvarande kapaciteten när det gäller praktisk utbildning är nödvändig. Frågan är nu närmast hur denna ökning snabbast och bäst skall kunna åstadkommas.

Det är min bestämda uppfattning — åt vilken jag för övrigt gav uttryck redan i lärarutbildningssakkunnigas direktiv — att lärarna inte bör börja undervisa, förrän de fått praktisk utbildning i undervisningstekniska frågor eller konkreta anvisningar om hur undervisningen skall planeras och genomföras. Systemet med lärarhögskolor bygger till skillnad från ämneslärarutbildningen vid lärarkursanstalter på att lärarkandidaten får praktisk utbildning omedelbart efter sin akademiska examen. Det synes mig därför följdriktigt, att en erforderlig utökning av utbildningskapaciteten så långt möjligt vinnes vid lärarhögskolor.

Den nuvarande ämneslärarutbildningen vid lärarhögskola om tre terminer torde emellertid inte utan större tidsutdräkt kunna utbyggas i den omfattning

som föreliggande behov kräver. De sakkunniga har med insikt härom prövat möjligheterna att tillfälligt komplettera den nuvarande ämneslärarutbildningen vid lärarhögskola med en form av kortare utbildning för att på så sätt uppnå en snabbare ökning av utbildningskapaciteten. Som ett resultat av dessa överväganden föreligger nu de sakkunnigas förslag om en övergångsvis anordnad lärarutbildning om en termin vid lärarhögskola, kompletterad med viss obligatorisk efterutbildning under det på utbildningsterminen följande tjänstgöringsåret. Entertersutbildning föreslås bli meddelad både vid de båda nuvarande lärarhögskolorna och vid en ny lärarhögskola i Göteborg.»

Departementschefen övergår härefter till att redovisa sina ställningstaganden till den föreslagna organisationen av den kortare utbildningen samt vidare till frågorna om förläggningen av utbildningen och omfattningen av denna jämte vad därmed hänger samman.

Ett inte oväsentligt antal remissmyndigheter har, erinrar departementschefen, ställt sig tveksamma till de sakkunnigas förslag. Dessa myndigheter har bl. a., mestadels i mera allmänna ordalag, hävdad, att den föreslagna utbildningens kvalitet inte vore tillfyllest.

Departementschefen ser själv saken så, att vi i det läge vi nu befinner oss, där inte minst grundskolans lyckliga genomförande blir avhängigt av tillgången på väl utbildade lärare, inte utan mycket tungt vägande skäl kan avvisa tanken på att pröva en utväg, som snabbare än andra som står till buds leder till den önskade ökningen av utbildningskapaciteten. Departementschefen utvecklar saken sålunda.

»För egen del har jag också funnit, att kravet på utbildningens kvalitet — trots den onekligen knappa utbildningstiden — dock kunnat tillfredsställande upprätthållas i de sakkunnigas förslag. Jag finner det således inte orealistiskt att i alla väsentliga avseenden jämställa den föreslagna utbildningsformen med nuvarande praktiska lärarkurs. Visserligen kommer lärarna i regel till denna kurs med viss »katedervana», men lärarkandidaten vid entertersutbildningen, som förutsättes sakna sådan erfarenhet, skulle i gengäld erhålla en mera omfattande utbildning i metodik och mera handledning än sin kollega vid lärarkursen. Det faktum att egentlig betygsättning inte avses skola förekomma under lärarhögskoleterminen bör också enligt min mening bidra till att ge övningsundervisningen en lugn atmosfär, vilket, såsom erfarenheten visar, måste vara något från utbildningssynpunkt mycket värdefullt. Under förutsättning att den handledda praktiken verkligen blir den kompletteringstermin, som de sakkunniga tänkt sig, anser jag att det finns goda skäl för antagandet att den kortare utbildningen vid lärarhögskola skall kunna hävda sig mycket väl som ett utbildningsalternativ för den som ämnar välja ämneslärarbanan.»

Med hänsyn till det anförda tillstyrker departementschefen, att den av de sakkunniga föreslagna kortare utbildningen vid lärarhögskola anordnas och bedrivs tills vidare, dock längst t. o. m. läsåret 1964/65. Innan utbildningsformen

fortsättes efter denna tidpunkt, bör, framhåller departementschefen, statsmakterna på nytt ha prövat, om den på grundval av vunna erfarenheter och tillgången på andra utbildningsmöjligheter för ämneslärare bör bibehållas. Med det sagda säger sig departementschefen vilja markera, att den ifrågavarande utbildningen, som de sakkunniga uttrycker saken, skall ordnas övergångsvis, dvs. till dess att lärarhögskoleorganisationen hunnit utbyggas eller eventuellt andra med den nuvarande lärarhögskoleutbildningen jämbördiga utbildningsformer utformats. Departementschefen understryker också starkt de sakkunnigas uttalande om att den hittillsvarande treterminsutbildningen vid lärarhögskolorna tills vidare bör fortsätta i oförändrad omfattning.

Flera remissmyndigheter har förordat, att den handledda praktiken i tiden lägges före utbildningsterminen vid lärarhögskola. Departementschefen ansluter sig icke till detta förslag utan följer de sakkunnigas mening om den lämpliga ordningsföljden mellan de båda terminerna. Till stöd för sin uppfattning anför departementschefen följande.

»Vissa pedagogiska skäl kan otvivelaktigt också anföras till stöd för en sådan omläggning av utbildningsgången. Andra och enligt min mening tyngre vägande skäl gör emellertid, att jag inte kan biträda detta ändringsförslag. Den förkortade utbildningen vänder sig till lärarkandidater, som ämnar fortsätta direkt från universitet med praktisk lärarutbildning. Låter man de båda terminerna byta plats löper man — om inte en omständlig administration skapas — risken att lärarkandidaterna inte fullföljer den tilltänkta utbildningen vid lärarhögskola med hänsyn till ett i nuvarande bristläge i och för sig förstäligt önskemål från skolorna att få behålla dem för längre tid än den handledda praktiken omfattar. Det kan också starkt ifrågasättas, om inte vid en omläggning någon form av introduktionskurs bleve nödvändig, med hänsyn till att lärarkandidaten annars skulle komma att gå till den handledda praktiken utan någon form av pedagogisk utbildning. Jag vill här tillfoga, att den av de sakkunniga föreslagna handledda praktiken inte, såsom i vissa remissyttranden gjorts, får betraktas som en praktiktermin av samma slag som den i lärarhögskoleutbildningen ingående. En omskiftning av utbildningsgången förutsätter, att den första terminen får en mycket starkare prägel av egentlig utbildningstermin än de sakkunniga synes ha avsett. En ändrad utbildningsgång skulle därför medföra både en icke önskvärd förlängning och en fördyring av utbildningen.

Departementschefen övergår så till att behandla de olika utbildningsmomenten i de sakkunnigas förslag.

Organisationen av den egentliga utbildningsterminen vid lärarhögskolan, såsom den upplagts av de sakkunniga, föranleder ingen erinran från departementschefens sida.

Departementschefen ansluter sig till de sakkunnigas förslag om grundutbildning i psykologi och pedagogik för tillträde till utbildningen. Departementschefen anser också att de sakkunnigas förslag beträffande lärarkandidaternas egna undervisningsövningar — tre, i vissa fall högst fyra serier med högst en

undervisningsserie förlagd till gymnasiet — är riktigt avvägt. Det bör enligt departementschefen i de enskilda fallen få ankomma på ledaren för utbildningen att på lämpligaste sätt inom ramen för det angivna timtalet avväga antalet serier och därvid även så långt möjligt ta hänsyn till lärarkandidaternas önskemål och utbildningsinriktning. Att tyngdpunkten i övningsundervisningen måste förläggas till grundskolans högstadium finner departementschefen dock, liksom de sakkunniga, vara helt klart.

Såsom ersättning för minskningen av övningsundervisningen bör, såsom föreslagits, metodikundervisningen ges en stark ställning, framhåller departementschefen. Att undervisning i metodik anordnas under de perioder, då övningsundervisning förekommer, finner departementschefen vara en fördel, eftersom teori och praktik i metodiken därigenom kan stödja varandra.

Departementschefen finner för egen del inte anledning till någon erinran mot de sakkunnigas förslag men förutsätter emellertid, att skolöverstyrelsen, med beaktande av bl. a. de synpunkter i frågan som anförts av remissmyndigheterna, underkastar timplaneförslagen en detaljprövning och framför eventuella ändringsförslag, innan timplanerna för utbildningen slutligt fastställs av Kungl. Maj:t.

Departementschefen är ense med de sakkunniga om att tillräckligt underlag ej föreligger för ett detaljerat betyg av traditionell typ efter genomgång av entermensutbildningen. Han har heller icke något att erinra mot att de båda uttryckssätten i de intyg som skall ersätta betyg, »Lämplig» respektive »Med tvekan lämplig», användes.

I anslutning till detta ställningstagande framhåller departementschefen, att erfarenheterna av en förenklad betygsättning av nu angivet slag noga bör observeras och läggas till grund för överväganden av om inte den vid nuvarande ämneslärarutbildning tillämpade, detaljerade och invecklade betygsättningen kan förenklas. Utredning av denna fråga har också påyrkats i några remissyttranden. Enligt departementschefen torde det kunna förutsättas att lärarutbildningssakkunniga tar upp detta spörsmål till behandling.

Det andra momentet i utbildningsförslaget, den handledda praktiken, är enligt departementschefens mening ett gott uppslag i syfte att nå en komplettering och utvidgning av de utbildningsresultat, som uppnås under terminen vid lärarhögskolan. Departementschefen fortsätter:

»Grundidén att en äldre och erfarnare lärare skall dela med sig av sin lärar- erfarenhet till en yngre kollega är inte ny. En sådan kollegial hjälp bör vara naturlig vid en läroanstalt. Genom det nu framlagda förslaget avser man emellertid att dra nytta av eller kanske rättare återuppliva en praxis och ge den fastare form. Den obligatoriska karaktär, som den handledda praktiken avsetts skola få, innebär inte bara en förpliktelse för lärarkandidaten utan, och detta är det väsentliga, en rättighet för honom, som bör vara av betydande utbildningsvärde.

Naturligtvis beror mycket på just de äldre kollegernas vilja att göra en insats och, inte minst, på det stöd denna tanke kan få från lärarnas organisationer. Såsom ersättning vid den här avsedda handledningen förordar jag, att ett belopp av högst 2 400 kr. skall utgå per »lärarkandidat» och ämne, vilket belopp bör fördelas av vederbörande rektor efter av skolöverstyrelsen fastställda normer.

I fråga om den handledda praktikens uppläggning och organisation har från flera i förevarande sammanhang centrala remissinstansers sida hävdats, att lärarkandidaterna under denna termin kommer att få en ytterst pressande tjänstgöring, om inte någon form av nedsättning av undervisningsskyldigheten medges. Som norm för dennas storlek har uppställts den minskade undervisningsskyldighet, som lärarkandidaterna nu åtnjuter under praktikterminen vid lärarhögskola. Jag är medveten om att vissa pedagogiska skäl talar för ett sådant förslag. Det bör dock än en gång betonas, att den termin, under vilken handledning skall lämnas, inte bör jämföras med praktikterminen under den nuvarande lärarhögskoleutbildningen. Kort kan förhållandet uttryckas så, att den som genomgår den kortare utbildningen också under handledningsterminen i första hand skall verka som *lärare* vid en skola, även om han därunder erhåller viss pedagogisk vägledning och beredes tillfälle att åhöra lektioner. Det föreligger således en klar skillnad mellan den föreslagna handledda praktiken och praktikterminen vid lärarhögskola. Denna skillnad föranledes av att den nu föreslagna utbildningen är avsedd att omfatta *en termin*, och jag anser mig inte böra förordna åtgärder, som ökar denna utbildningstid. Med hänsyn till vad som vid remissbehandlingen anförts bör emellertid en viss nedsättning i tjänstgöringen medgivas under den termin då handledd praktik erhålles. Jag föreslår, att tid för auskultationer, motsvarande två veckotimmar, skall få inräknas i »lärarkandidatens» fastställda undervisningsskyldighet under den ifrågavarande terminen.

Såsom de sakkunniga föreslagit, bör handledd praktik under en termin vara villkor för behörighet till ordinarie tjänst.»

De sakkunnigas förslag, att meritvärdet av utbildningsterminen tillsammans med den handledda praktiken skall motsvara genomsnittsbetyg vid praktisk lärarkurs för den som erhållit omdömet »Lämplig», och ett lägre värde för den som förklarats »Med tvekan lämplig» har, påpekar departementschefen, kritiserats i flera remissyttranden. Bl. a. framhålles svårigheten att göra en rättvis jämförelse mellan de summariska omdömena och de vitsord andra lärarkandidater erhåller i sin utbildning.

Departementschefen anför för egen del följande i ämnet.

»Vid lärartillsättningarna spelar för närvarande summan av betygspoäng den viktigaste rollen, och denna summa räknas ut med decimaler. Att i ett sådant system passa in rätta värden av de nu föreslagna betygsuttrycken är svårt. Men jag vill med skärpa understryka, att inga sådana åtgärder, rörande den poängmässiga värderingen av utbildningen, får vidtagas, som ger denna ens i minsta mån mindre attraktionskraft än annan, motsvarande ämneslärarutbildning.

Att meritvärdet av genomgången entermensutbildning och handledd praktik skulle sättas lägre än de sakkunniga förordat torde inte kunna accepteras. Som en möjlighet att hålla hög standard på utbildningen vill jag peka på, att man vid betygsgivningen inte, såsom länskolnämnden i Malmö förutsätter, bör betrakta vitsordet mindre lämplig som en ren undantagsföreteelse utan använda det så snart inte klar lämplighet anses föreligga. Frågan om meritvärdet i förevarande hänseenden är under övervägande i skolöverstyrelsen, som senare torde inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till bestämmelser i ämnet.»

Enligt departementschefens uppfattning har de sakkunnigas förslag till lärarprov vid egen tjänstgöring betydande förtjänster. Det måste, framhålls det, för läraren innebära ett trygghetsmoment att provet äger rum i den miljö, där han har sin dagliga gärning. Samtidigt har provningsnämnden, som skall värdera lärarens arbete och arbetsmetod, mycket goda förutsättningar för en i görligaste mån rättvis bedömning av honom. Departementschefen finner sig med hänsyn härtill böra tillstyrka de sakkunnigas förslag till lärarprov vid egen tjänstgöring. Det föreslås ankomma på skolöverstyrelsen att utfärda de närmare anvisningar rörande uppläggningsen av provet som kan erfordras. Därvid bör enligt departementschefen iakttagas, att lärarprovet blir lättadministrerat och får en i görligaste mån enkel och för den prövande så smidig utformning som möjligt.

Utöver vad nu förordats föreslås till ledamot av provningsnämnd utgå arvode för uppdragets fullgörande, ersättning för mistade avlöningsförmåner samt resekostnadsersättning och traktamente. Ersättningsbestämmelser blir inte behövliga förrän tidigast fr.o.m. budgetåret 1964/65. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen utfärda erforderliga bestämmelser.

Departementschefen övergår så till att redovisa sina ställningstaganden till de sakkunnigas förslag i vad de avser förläggning och dimensionering av den kortare ämneslärarutbildningen vid lärarhögskola.

Departementschefen finner det angeläget, att ytterligare en etapp nu avverkas mot övergång till systemet med lärarhögskolor och anser, att de sakkunnigas motiveringar för att den tredje högskolan av detta slag förlägges till Göteborg bör accepteras.

Med hänsyn till det stora utbildningsbehovet av ämneslärare är det givetvis mycket angeläget, att den av de sakkunniga föreslagna kortare utbildningsformen snarast får största möjliga omfattning, framhåller departementschefen. Han är därför i princip ense med de sakkunniga om att entermensutbildning bör anordnas såväl vid de båda nuvarande lärarhögskolorna som vid den nya lärarhögskolan i Göteborg. Departementschefen är dock inte beredd att tillstyrka hela den av de sakkunniga föreslagna utbyggnaden redan fr. o. m. nästa budgetår,

utan anser sig böra förorda, att den genomföres i åtminstone två etapper. Skälen härför anger departementschefen på följande sätt.

»Som grund för detta ställningstagande vill jag först framhålla de organisatoriska svårigheter som enligt min mening skulle uppstå både i Stockholm och Malmö vid en ökning redan från nästa läsår av utbildningskapaciteten enligt sakkunnigförslaget. Dessa svårigheter har de sakkunniga enligt min mening i viss mån underskattat.

Vad lärarhögskolan i Stockholm beträffar är ju redan nu lokalsituationen besvärlig och tillräckliga garantier har inte kunnat skapas för att den kortare utbildningen genom förhyrning av lokaler skall kunna få en tryggad start redan i höst. Härtill kommer, att lärarhögskolan expanderar väsentligt, därest riksdagen bifaller vad jag, i anslutning till lärarutbildningssakkunnigas förslag, i nästa avsnitt avser att förorda beträffande speciallärarutbildning vid denna lärarhögskola. De samordnings- och andra organisatoriska problem, som således kan väntas uppstå under denna utbildningsforms första verksamhetsår, torde först böra få sin lösning, innan en ny betydande utbyggnad av ämneslärarutbildningen bör tillåtas äga rum.

För Malmöhögskolans vidkommande gäller att enligt statsmakternas beslut år 1959 utbildningsorganisationen skall utbyggas mycket kraftigt fr. o. m. nästa budgetår, då utbildning av såväl mellanskollärare som småskollärare påbörjas. Att samtidigt därmed utöka ämneslärarutbildningen i hela den utsträckning de sakkunniga tänkt sig, finner jag inte tillrådligt. För båda de nuvarande lärarhögskolornas vidkommande skulle man troligen få avsevärda svårigheter med att snabbt infoga den nya utbildningsformen i hela den föreslagna utsträckningen i övningsundervisningsorganisationen på utbildningsorterna. Slutligen finner jag också av hänsyn till vikten av en omsorgsfull lärarrekrutering, att en för häftig forcering av utbyggnadstakten inte bör ske.

För budgetåret 1962/63 förordar departementschefen följande förläggning och dimensionering av entermensutbildningen.

»Vid lärarhögskolan i Göteborg intages i enlighet med de sakkunnigas förslag 45 ämneslärarkandidater per termin. Vid lärarhögskolan i Malmö, där ämneslärarutbildning ännu sker i begränsad utsträckning, bör den fr. o. m. nästa läsår beslutade kapacitetsökningen av ämneslärare tagas i anspråk för den kortare utbildningen. De erfarenheter som kan vinnas genom att denna utbildning bedrivs sida vid sida med den äldre utbildningsformen bör kunna ge intressanta och värdefulla jämförelsemöjligheter, av värde vid den fortsatta utbyggnaden av entermensutbildningen. Intagningen för den kortare utbildningen i Malmö beräknar jag till omkring 20 lärarkandidater per termin. Förutom de nyssnämnda erfarenheterna vinner man genom det nämnda arrangemanget i Malmö en snabbare och större examination än om man nu fullföljt den planerade utbyggnaden av tretermensutbildningen där. Till denna utbildning bör tills vidare likasom hittills intagas omkring 30 lärarkandidater per termin.»

Vid bifall till vad nu förordats, kan sammanlagt 130 ämneslärarkandidater under nästa läsår intagas för utbildning under en termin vid lärarhögskola. Vid sin anmälan av anslaget till avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. har departementschefen också föreslagit en ökning av utbildningskapaciteten av ämneslärare vid s. k. lärarutbildningsblock med sammanlagt omkring 100 utbildningsplatser. Denna utbildning tar dock i första hand sikte på att minska den nuvarande s. k. provårskön. Till förfogande för ämneslärarutbildningen under nästa budgetår kan alltså, därest departementschefens olika förslag godtages, ställas sammanlagt ytterligare omkring 230 platser för praktisk utbildning.

Departementschefen övergår så till att mera i detalj redovisa sina ställningstaganden till förslag om en ny lärarhögskola i Göteborg.

Departementschefen har inte funnit anledning till erinran mot den föreslagna provisoriska lösningen av lokalfrågan.

Med hänsyn till Kungsladugårdsskolans enligt departementschefens mening allmänna lämplighet för ändamålet tillstyrker han, att den tages i anspråk för den föreslagna uppgiften. Den externa övningsskolan, som bör omfatta sju parallellavdelningar av högstadiet, bör enligt departementschefen organiseras huvudsakligen efter de riktlinjer, som gäller för externa övningsskolklasser vid folkskoleseminarierna. Detta innebär bl. a., att staten skall ombesörja undervisningen. Med hänsyn till övningsskolans begränsade kapacitet räknar departementschefen i likhet med de sakkunniga med att en del av övningsundervisningen på högstadiet förlägges utanför övningsskolan.

Hittills har vid lärarhögskolorna i Stockholm och Malmö undervisningsövningar på både realskole- och gymnasiestadiet förlagts till s. k. samverkande läroverk. Enligt nu gällande bestämmelser får vid samverkande läroverk samtliga ordinarie lärare i läroämne och lärare behöriga till ordinarie lärartjänst ett generellt arvode, oavsett sin handledarinsats. För varje handledd undervisningsserie utgår däremot endast ett mindre arvode.

I Göteborg, där endast undervisningsövningar på gymnasiet kan beräknas bli förlagda till läroverken under det att övrig övningsundervisning enligt departementschefens förslag bör förläggas till grundskolans högstadium, utgör ett samverkande läroverk uppenbarligen inte någon lämplig lösning av problemet med handledning på gymnasiestadiet, framhåller departementschefen.

Departementschefen anser rent principiellt att det av de sakkunniga förordade arvoderingsystemet, sett från den enskilde i lärarutbildningen medverkande lärarens synpunkt bör te sig som mera rättvist än det nuvarande systemet, där ersättningen inte satts i relation till den verkliga insatsens omfattning. Från utbildningssynpunkt bör det vara av värde att mera fritt kunna välja de lärare, som bäst lämpar sig för handledaruppgifter. Departementschefen ansluter sig i huvudsak till de sakkunnigas förslag på denna punkt. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som blir erforder-

derliga i anledning av vad nu förordats. Dessa bör enligt departementschefen utformas i huvudsak enligt gällande regler för ersättning vid utbildning av motsvarande slag.

Vad departementschefen förordat beträffande organisationen av den praktiska utbildningen på gymnasietadiet bör emellertid enligt honom inte hindra, att denna utbildning av praktiskt-organisatoriska skäl i väsentlig utsträckning koncentreras till det av de sakkunniga föreslagna högre allmänna läroverket i Majorna.

Till frågan om intagningen av lärarkandidater på folkskollärlinjen vid Annedals folkskoleseminarium säger sig departementschefen ämna återkomma i annat sammanhang.

Vad de sakkunniga i övrigt anfört beträffande organisationen av utbildningen vid den nya lärarhögskolan har icke givit departementschefen anledning till erinran eller särskilt uttalande.

De sakkunnigas beräkningar av *personalbehovet vid den egentliga lärarhögskolan* synes departementschefen i huvudsak väl avpassade till den föreslagna utbildningskapaciteten av 45 ämneslärare per termin. Departementschefen tillstyrker därför i nära anslutning till de sakkunnigas förslag inrättandet av följande tjänster i angivna lönegrader för ordinarie samt heltidsanställda icke-ordinarie tjänstinnehavare.

1 rektor	Bp 1
1 lektor i psykologi och pedagogik	Ao 26
11 lektorer i högstadiets metodik	Ao 26
5 lektorer i högstadiets metodik	Ao 25
1 bibliotekarie	Ae 23
1 sekreterare	Ae 21
1 kansliskrivare	Ae 10
1 vaktmästare	Ae 8
1 kanslibitråde	Ae 7
1 kontorsbiträde	reglerad bef.-gång

Denna förteckning skiljer sig från de sakkunnigas förslag beträffande tjänsterna som bibliotekarie, sekreterare, kansliskrivare och kanslibitråde såtillvida som de sakkunniga för sin del förordat ordinarie tjänster i dessa fall.

Som kommentar till sina förslag anför departementschefen följande.

»Lektorstjänsterna i högstadiets metodik i lönegrad Ao 25 har av de sakkunniga avsetts för adjunktskompetenta lärare med erfarenhet av undervisning på försöksskolans högstadium och med utmärkt meritering för övrigt. Till skillnad från de nuvarande lektorstjänsterna avses de nya tjänsterna företrädesvis bli tvåämneslektorat. Med tanke på att den här förordade ämneslärarytbildningen i så hög grad tar sikte på just grundskolans behov anser jag det vara mycket lämpligt att dylika tjänster nu inrättas. Jag förordar emellertid, att även folk-

skollärare med särskild ämnesutbildning skall vara behörig till dessa. Med tjänst som lektor i lönegraden Ao 25 vid lärarhögskola bör förenas ett arvode av 1 450 kr. samt ersättning motsvarande timarvode för två veckotimmar. Undervisningskyldigheten för lektor i denna lönegrad bör utgöra omkring 600 undervisningstimmar. I det hela bör lektor i Ao 25 jämföras med lektor i Ao 26, dock att det inte förutsättes att lektor, tillhörande den förstnämnda kategorien, skall bedriva forskning. Detta förhållande motiverar den här föreslagna undervisningskyldigheten, vilken satts högre än för lektor i Ao 26, i vars uppgifter forskning förutsättes ingå.

Med hänsyn till den knappa tid, som kommer att stå till buds för tillsättningen av lektorstjänsterna i Ao 26 och Ao 25, bör kallelseförfarande kunna tillämpas vid första tillsättningstillfället, om så erfordras.

Fördelningen av ämnena på de föreslagna lektorstjänsterna bör ankomma på Kungl. Maj:t efter förslag av tillsynsmyndigheten. Därvid bör bl. a. beaktas de enligt min mening starka skäl som anförts till stöd för att ämneskombinationen geografi och samhällskunskap skall kunna ingå i tvåämneslektorat.

Beträffande tjänsten som vaktmästare i Ae 8 bör gälla, att tjänstinnehavaren, så långt detta går att förena med hans arbetsuppgifter i övrigt, skall fullgöra en del av sin tjänstgöringskyldighet vid övningsskolan.

Till den av lärarutbildningssakkunniga upptagna frågan om inrättande av en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Göteborg avser jag att återkomma vid anmälan i det följande av frågan om en omorganisation av speciallärarutbildningen.»

Vad *personalbehovet vid övningsskolan* beträffar beräknar departementschefen, i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, behovet av ordinarie och heltidsanställda icke-ordinarie tjänstinnehavare vid en fullt utbyggd övningsskola enligt följande; samtidigt anges de lönegrader som bör gälla för tjänsterna.

1 rektor	ABp 26
14 adjunkter	Ao 23
9 folkskollärare	Ao 19
4 övningslärare (teckning, musik, gymnastik)	1
7 övningslärare (slöjd, hemkunskap)	1
1 kanslibiträde	Ae 7

Departementschefen kommenterar förslaget på följande sätt.

»I den här föreslagna personalorganisationen har jag räknat med två tjänster för yrkesvalslärare i stället för en som förordats av de sakkunniga. Orsaken till denna avvikelse från de sakkunnigas förslag är, att elevunderlaget vid Kungsladugårdsskolan är så stort, att enligt hittills tillämpade normer två sådana tjänster erfordras. Jag räknar vidare, i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, med ett behov av två icke-ordinarie lärare i läroämne i reglerad befordringsgång.

¹ Icke-ordinarie anställning enligt avlösningsreglementet för övningslärare.

De sakkunnigas förslag, innebärande att ordinarie lärare i Ao 23 eller Ao 19 bör kunna förordnas som extra ordinarie lärare i Ae 23 eller Ae 19 på övningsskolans högstadium eller förordnas att uppehålla ordinarie tjänst vid lärarhögskolan finner jag välmotiverat och ger det min anslutning i princip. Därest riksdagen inte riktar någon erinran häremot, bör Kungl. Maj:t äga att i varje särskilt fall pröva och avgöra ärende rörande tjänsteförening av ifrågavarande slag.»

Vid bifall till vad som här förordats, bör enligt departementschefen på personalförteckning under ett förslagsanslag, benämnt Lärarhögskolan i Göteborg: Avlöningar, uppföras följande tjänstemän, nämligen 1 rektor i Bp 1, 1 rektor i ABp 26, 1 lektor i psykologi och pedagogik, 11 lektorer i högstadiets metodik i Ao 26, 5 lektorer i högstadiets metodik i Ao 25, 14 adjunkter i Ao 23, 9 folkskollärare i Ao 19, 1 bibliotekarie i Ae 23 och 1 sekreterare i Ae 21.

I den mån intet särskilt i det föregående sagts om arvoden och särskilda ersättningar, förutsättes därom skola gälla detsamma som vid befintlig lärarhögskola.

Beträffande i det föregående förordade löne- och anställningsvillkor för rektorer och lärare m. m. har, framhåller departementschefen, överläggningar ägt rum med vederbörande personalorganisationer, som förklarat sig inte ha några erinringar mot vad sålunda förordats.

Beträffande kostnaderna för lärarhögskolan i Göteborg för budgetåret 1962/63 anför departementschefen följande.

»Jag beräknar *kostnaderna för avlöningar* avseende ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolan i Göteborg för nästa budgetår till sammanlagt i runt tal 3 000 000 kr. Avvikelsen från de sakkunnigas beräkningar betingas till en del av den ytterligare tjänst i lönegrad Ao 19, som jag förordat i det föregående. Härjämte ingår i beloppet 212 000 kr., som i enlighet med vad jag tidigare förordat bör disponeras för ersättning vid den handledda praktiken.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att de här upptagna lönekostnaderna fr. o. m. budgetåret 1963/64, därest en extern övningsskola upprättas, kommer att motvägas av en utgiftsminskning under anslaget till bidrag till driften av folkskolor m. m., som kan beräknas uppgå till i runt tal 880 000 kr.

Till *omkostnader* vid ämneslärarutbildningen bör såsom de sakkunniga föreslagit, för nästa budgetår beräknas 74 000 kr.

Kostnaderna för *materiel, böcker m. m.* uppskattar jag i enlighet med de sakkunnigas förslag till 151 000 kr.

Jag avser att i det följande under särskilda anslag till lärarhögskolan i Göteborg hemställa om de medel för nästa budgetår, som föranledes av vad jag här anfört och föreslagit. I detta sammanhang vill jag också erinra om att chefen för finansdepartementet vid sin anmälan i årets statsverksproposition (bilagan 20, s. 53) av stat för statens allmänna fastighetsfond för nästa budgetår förordat, att ombyggnadsarbeten i Annedals folkskoleseminarium skall komma till utförande för en kostnad av 225 000 kr.»

I samband med sina ställningstaganden till den nya lärarhögskolan i Göteborg anmäler departementschefen också frågan om godkännande av den tidigare omnämnda, såsom bilaga till detta utlåtande fogade överenskommelsen med Göteborgs stad angående fördelningen mellan staten och staden av vissa kostnader vid inrättande av en lärarhögskola i Göteborg.

Stadsfullmäktige i Göteborg har genom lagakraftvunnet beslut den 26 oktober 1961 för stadens del godkänt ifrågavarande överenskommelse.

Då den träffade överenskommelsen enligt departementschefens mening också bör godtagas för statens del, tillstyrker departementschefen, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att för statens vidkommande godkänna ifrågavarande avtal. Därest framdeles behov skulle uppstå av mindre jämkningar i avtalsbestämmelserna, utgår departementschefen från att det får ankomma på Kungl. Maj:t att för statens del besluta om erforderliga jämkningar.

Vad härefter angår frågan om lärartjänster m. m. och kostnaderna för den av departementschefen föreslagna kortare utbildningen av ungefär 20 lärarkandidater per termin vid lärarhögskolan i Malmö anför departementschefen följande.

»I sina anslagsäskanden för nästa budgetår för lärarhögskolan i Malmö har styrelsen för lärarhögskolorna utgått från att den av statsmakterna år 1959 föresatta intagningsökningen hösten 1962 från 30 till 45 ämneslärarkandidater per termin för utbildning enligt hittillsvarande form skulle komma till stånd i enlighet med beslutet. Jag har emellertid i det föregående föreslagit, att denna ökning tills vidare skall ersättas med en intagning av omkring 20 ämneslärarkandidater per termin för den av mig förordade kortare utbildningen. De föreslagna nya tjänsterna m. m. för den av styrelsen beräknade intagningsökningen bör emellertid i allt väsentligt i överensstämmelse med styrelsens förslag inrättas fr. o. m. nästa budgetår och utnyttjas för den provisoriska utbildningsformen. De av styrelsen för lärarhögskolorna beräknade kostnaderna i övrigt för ökad ämneslärarutbildning bör likaledes avse enterninsutbildningen. Kostnader för den handledda praktiken, i runt tal 96 000 kr., bör härutöver belasta lärarhögskolans avlöningsanslag. Jag återkommer vid min anmälan i det följande av anslagen till lärarhögskolan i Malmö till de frågor jag här berört.»

Departementschefen tar slutligen till behandling upp frågan om den centrala ledningen av lärarhögskolorna. Efter en återblick på nuvarande förhållanden och en kort erinran om de sakkunnigas åsikt i ämnet, enligt vilket såsom av det föregående framgått, anledning sänkades att ompröva denna organisationsfråga, så länge lärarhögskolan i Göteborg arbetade med ett begränsat utbildningsprogram, framhåller departementschefen följande.

»För egen del anser jag, liksom bl. a. SACO, att tidpunkten nu är inne att ersätta det nuvarande provisoriet med en lämpligare form för lärarhögskolornas ledning. Vid min anmälan i annat sammanhang av skolöverstyrelsens avlöningsanslag för nästa budgetår har jag förordat inrättande vid överstyrelsen av en ny

lärarutbildnings- och försöksavdelning. Om en särskild avdelning för bl. a. lärarutbildningsfrågor kommer till stånd inom överstyrelsen, synes det mig vara lämpligt att lärarhögskolorna tills vidare ledes direkt av skolöverstyrelsen genom denna avdelning, inom vilken jag förutsätter, att samordning av utbildningen av olika lärarkategorier kommer att ske. Jag förutsätter vidare, att överstyrelsen då så är motiverat, exempelvis vid behandlingen av alla principiellt viktiga lärarutbildningsfrågor, med sig adjungerar erforderlig expertis från lärarhögskolorna, såsom rektorer och professorer. Jag anser det dessutom angeläget, att lärarhögskolorna i samband med denna ändring av formerna för deras centrala ledning erhåller en vidsträckt beslutanderätt genom rektor, institutionschef och lärarkollegium. Den nuvarande styrelsen för lärarhögskolorna bör vid bifall till detta förslag upphöra att fungera med utgången av innevarande budgetår.»

IV. Speciallärarutbildningens organisation

Lärarutbildningssakkunniga

Lärarutbildningssakkunniga har den 11 oktober 1961 avlämnat sitt betänkande angående *Speciallärarutbildningens organisation*. Redovisningen för betänkandet i propositionen nr 106 inleds med en redogörelse för hittillsvarande förhållanden (s. 79—81) och tidigare förslag i ämnet (s. 81 och 82). Här skall endast återges en på s. 80 intagen tablå, avsedd att åskådliggöra de olika typerna av specialundervisning.

Specialklasser	Annan särskild specialundervisning
Hjälpklasser	Särskild hjälpundervisning
Hörsekklasser	Särskild specialundervisning för elever med:
Synklasser	hörselsvårigheter
Observationsklasser	synsvårigheter
Läsklasser	talsvårigheter
Talklasser	läs- och skrivsvårigheter
Friluftsklasser	Särskild observationsundervisning
Hälsoklasser	
Skolmognadsklasser	
Cp-klasser	

I övrigt redovisas på s. 82—89 de sakkunnigas beräkningar av utbildningsbehovet, på s. 89—105 förslaget om ny utbildningsorganisation och på s. 105 och 106 sammanfattande kostnadsberäkningar.

I största korthet kan de sakkunnigas förslag sammanfattas på följande sätt.

Det totala behovet av ytterligare specialklasslärare — hjälpklasslärare, observationsklasslärare, läs- och talklasslärare m. fl. — för de närmaste tio åren har beräknats till ca 3 000. Härtill kommer behovet av döv- och blindlärare samt lärare i hörsel- och synklasser, vilket under samma period uppskattas till ca 200. Utbildningsbehovet av lärare för den särskilda specialundervisning, som bedrivs jämsides med vanlig undervisning, samt för läs- och talklinikerna, beräknas till

mellan 1 500 och 2 000 under en tioårsperiod. Det totala merbehovet av lärare i kunskapsämne vid särskolor och epileptikerskolor slutligen uppskattas till mellan 300 och 400 lärare under den närmaste tioårsperioden.

De sakkunnigas förslag till utbildningsorganisation innebär, att utbildning på speciallärarområdet skall bedrivas både i Stockholm, där utbildningen organiseras som en speciallärarlinje vid lärarhögskolan, och i Göteborg, där anknytning avsetts ske till Annedals folkskoleseminarium. De sakkunniga skiljer på två slag av utbildningsverksamhet, å ena sidan utbildningslinjer, vid vilka studietiden omfattar minst en termin, och å andra sidan fortbildningskurser, vid vilka studietiden är kortare än en termin. På utbildningslinjerna anordnas en gemensam grundutbildning för de största grupperna av speciallärare, dvs. hjälpklass- och observationsklasslärare samt särskollärare liksom även för talpedagoger och hörselklasslärare. För hjälpklass- och observationsklasslärare samt särskollärare föreslås en påbyggnad på grundutbildningen, omfattande en termin. Sammanlagt två terminers utbildning skulle även talpedagoger och hörselklasslärare erhålla. Speciallärarutbildningens organisation utformas som en vidareutbildning av klasslärare, vilka kan meddela undervisning i specialklasser i flertalet läroämnen och övriga ämnen. Arbetsområdet för specialutbildade småskollärare föreslås härvid företrädesvis komma att omfatta skolans lågstadium, och för specialutbildade folkskollärare företrädesvis skolans mellan- och högstadium. Sammanlagt ca 200 speciallärare föreslås bli utbildade i Stockholm och ca 100 i Göteborg under det första utbildningsåret. Såsom minimum för tillträde till de föreslagna utbildningslinjerna förordas en föregående allmän lärartjänstgöring på tre år. I fråga om bedömning och betygsättning föreslås, att deltagare på utbildningslinjer skall bedömas endast med vitsorden Godkänd eller Icke godkänd. Vid fortbildningskurser förutsättes deltagarna efter avslutad utbildning få intyg om genomgången sådan utbildning. De sakkunniga framlägger förslag till tim- och kursplaner i huvudsak utarbetade med ledning av erfarenheterna från den hittillsvarande kursverksamheten. Personalorganisationen föreslås omfatta i Stockholm en rektor, en lektor och tolv övningsskollärare m. fl. tjänster samt i Göteborg en föreståndare och sex övningsskollärare jämte annan personal. Från den 1 januari 1964 föreslås i Stockholm tillkomma en professur i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning. Kostnaderna nästa budgetår för den föreslagna utbildningsorganisationen har beräknats till 1 558 000 kr. Med hänsyn till bortfallet av kostnaderna för de hittillsvarande utbildningskurserna och för vissa i det föregående närmare angivna lärarlöner blir merkostnaden för statsverket ca 678 000 kr.

I detta sammanhang skall ytterligare kommenteras blott några få moment i de sakkunnigas förslag.

Omfattningen av speciallärarutbildningen i Stockholm och Göteborg

Den omfattning som utbildnings- och fortbildningsverksamheten enligt de sakkunnigas förslag bör få fr. o. m. läsåret 1962/63 framgår av efterföljande tabell (jfr prop. s. 95).

Omfattningen av föreslagen speciallärarutbildning i Stockholm och Göteborg

Utbildningslinjer	Antal deltagare i		Ökning från 1961/62
	Stockholm	Göteborg	
1. Hjälpklass- och observationsklasslärare			
Grundutbildning, 1 termin	60	40	30
Fortsatt utbildning, 1 termin	60	40	60
2. Särskollärare			
Grundutbildning, 1 termin	30		10
Fortsatt utbildning, 1 termin	30		30
3. Talpedagoger			
Grundutbildning, 1 termin	16		4
Fortsatt utbildning, 1 termin	16		4
4. Hörseklärlärare			
Grundutbildning, 1 termin	12		12
Fortsatt utbildning, 1 termin	12		12
5. Cp-lärare	1—3 ¹⁾ 2)		1—3
<i>Fortbildningskurser</i>			
Synklasslärare, 8 veckor		12 ²⁾	12
Läsklasslärare, 6 veckor	40	30	20
Lärare för den särskilda observationsundervisningen, 3 veckor	25		—
Skolmognadsklassernas lärare, 3 veckor	25	25	50

¹⁾ Antalet deltagare årligen föreslås av utbildningens ledning.

²⁾ Utbildning i Stockholm eller i Göteborg.

I förevarande sammanhang framhåller lärarutbildningssakkunniga ytterligare, att enligt deras mening speciallärarlinjen under första verksamhetsåret kan mota högst ca 200 speciallärare. Efter hand bör under en kommande tioårsperiod en successivt ökad intagning ske, allteftersom antalet utbildade handledare vid specialklasserna ökar.

Som en allmän kommentar till tabellen anför de sakkunniga, att den föreslagna utbildningstidens längd för de olika lärarkategorierna har bestämts med hänsynstagande till de utbildningsmoment som ansetts oundgängligen bära ingå i respektive lärarkategori specialutbildning.

De sakkunniga säger sig vara väl medvetna om att starka skäl talar för en förlängning av utbildningstiden utöver den föreslagna för vissa grupper av speciallärare men har med beaktande av det stora behovet att öka antalet utbildade lärare för specialklasserna funnit det nödvändigt att väga tillgodoseendet av en kvalitativ ökning mot en kvantitativ.

Studiernas allmänna uppläggning

Med avseende på studiernas allmänna uppläggning förutsätter de sakkunniga, att den teoretiska undervisningen huvudsakligen meddelas genom föreläsningar och seminarieövningar, vartill kommer studiet av den litteratur, som föreskrives

för de olika kurserna. Praktiken föreslås omfatta auskultationer samt studiebesök på olika institutioner för handikappade barn.

Undervisningens innehåll

Beträffande undervisningens innehåll framhåller de sakkunniga, att lika uppenbart som det är att gemensam grundutbildning bör förekomma för vissa grupper av speciallärare är det att utbildningen bör differentieras med hänsyn till de olika uppgifterna inom olika slag av specialundervisning. Detta måste enligt de sakkunniga ske både beträffande vissa teoretiska specialområden och beträffande praktik. Kravet måste också beaktas, när kursprogrammet skall läggas upp för en utbildningslinje, som omfattar olika slags speciallärare.

Utbildningen bör göra speciallärarna skickade att i sin undervisning och fostran bibringa eleverna kunskaper och färdigheter, som har en närliggande och praktisk anknytning till yrkes- och samhällsliv, poängterar de sakkunniga. Detta kräver en ämnesfördjupning och en metodisk skolning, framför allt i modersmålet, räkning, samhällskunskap, naturkunskap och, när det gäller högstadiet, i yrkesvägledning. Det framhålles emellertid, att den fördjupning det här är fråga om i mycket liten utsträckning skall omfatta ämnenas teoretiska sida. Det är vardagslivets praktiska och tekniska problem och den metodiska anpassningen för specialklassernas elever, som skall vara rättesnöret för urvalet av ämneskunskaperna, anför de sakkunniga.

I sammanhanget understrykes ännu en gång det angelägna i att lärarna på hjälpklassernas och ett flertal specialklassers högstadium i regel är klasslärare. Klassläraren är också alltid klassföreståndare, framhåller de sakkunniga. På samma sätt som klassföreståndare i skolformer med ämneslärarsystem har han särskilda uppgifter utanför det egentliga undervisningsarbetet. Han uppehåller sålunda kontakterna med hemmet och följer elevernas studieprestationer på olika områden. Till honom kommer eleverna för att få råd både i allmänna och personliga angelägenheter. Han avger utlåtanden och omdömen om eleverna till andra samhällsinstitutioner osv. Detta elevvårdande arbete har enligt de sakkunnigas uppfattning mer och mer kommit att stå i centrum för skolans och samhällets intresse. För speciallärarna i allmänhet och naturligtvis för klasslärarna på specialklassernas högstadium är elevvården en huvuduppgift, framhåller de sakkunniga.

I detta sammanhang bör nämnas, att det enligt de sakkunnigas mening knappast är möjligt att bygga upp en yrkesutbildning för hjälpklassernas elever, utan att den redan på högstadiet blivit grundligt förberedd, varvid även anlagsprövningar blir aktuella. Bl. a. på grund härav anser de sakkunniga, att vissa förändringar i gällande studieplan för vidareutbildning av hjälpklasslärare är önskvärda. Betydligt större utrymme bör således beredas de ämnen, som har direkt anknytning till problemen vid övergång från skola till yrkesliv.

I ett särskilt avsnitt av sitt betänkande behandlar de sakkunniga läroplanerna för utbildningen. Dessa är uppdelade i kursplaner och timpla-

ner. För varje läroplan ges i inledningen en kort redogörelse för vederbörande lärares arbetsuppgifter, vilken redogörelse samtidigt är en motivering i stora drag för utbildningens innehåll. Läroplanerna omfattar dels grundutbildning på en termin och dels vidareutbildning under ytterligare en termin. De är, framhåller de sakkunniga, utarbetade med ledning av erfarenheterna från den hittillsvarande kursverksamheten. Vidareutbildningen av småskollärare är dock en ny utbildningsform. Planerna bör enligt de sakkunniga betraktas som vägledande exempel och kan varieras beträffande kursinnehållet, när utbildningen så kräver. Stor frihet bör enligt de sakkunnigas mening råda i fråga om timfördelningen på olika kursmoment, varvid dock det totala timtalet inte bör överskridas.

Beträffande de sakkunnigas framställning rörande tim- och kursplaner torde i huvudsak få hänvisas till redogörelsen i betänkandet (s. 55—80). Timplanerna för utbildningslinjerna finnes redovisade på s. 98—100 i propositionen.

Personalorganisation

De sakkunniga framlägger följande förslag rörande tjänster m. m. vid den utbildningsorganisation för speciallärare, som föreslås bli förlagd till lärarhögskolan i *Stockholm*.

1. professor i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning (fr. o. m. 1 januari 1964),
2. rektor, lönekostnad ca 45 000,
3. lektor i lönegrad Ao 26,
4. åtta övningsskollärare i Ae 20,
5. fyra övningsskollärare i Ae 14,
6. kansliskrivare i Ao 10,
7. kanslibiträde i Ae 7,
8. handledare, arvoden tillhopa 101 750,
9. expert- och assistenthjälp, arvoden 8 000,
10. föreläsare och ledare för seminarieövningar, arvoden tillhopa 173 550,
11. bibliotekarie, arvode 1 000,
12. vaktmästare, arvode 600.

För den utbildningsorganisation, som föreslagits förlagd till Annedals folkskoleseminarium i *Göteborg* förordar de sakkunniga följande lärartjänster m. m.

1. föreståndare, arvode 6 000,
2. fyra övningsskollärare i Ae 20,
3. två övningsskollärare i Ae 14,
4. expert- och assistenthjälp, arvoden tillhopa 6 000,
5. handledare, arvoden 42 500,
6. föreläsare och ledare för seminarieövningar, arvoden tillhopa 87 600,
7. kanslipersonal, beräknad kostnad 6 200,
8. vaktmästare, arvode 400,
9. bibliotekarie, arvode 300.

Remissyttranden

Läro- och utbildningsdepartementets sakkunnigas förslag till en reformering och utbyggnad av utbildningsorganisationen på specialläroämnet hälsas till både syfte och innehåll med stor tillfredsställelse av det övervägande flertalet av remissmyndigheterna. Den kritik och de erinringar som riktas mot förslaget gäller detaljer, främst avseende utbildningstidens längd för vissa läroämneskategorier. Här torde lämpligen inledningsvis bära återges vissa allmänna synpunkter på de sakkunnigas förslag i *skolöverstyrelsens* och *styrelsens för läroämneshögskolorna* gemensamma yttrande.

Undervisningen av de handikappade barnen tillhör skolväsendets gränsområde. Vid gränsen till detta har många av de förbättringar stannat, som kommit andra delar av undervisningsväsendet till del. De fysiskt och psykiskt handikappade barnens behov har i många avseenden tidigare blivit sämre tillgodosedda än andra barns. Först under de senaste årtiondena har en större förståelse vuxit fram för de frågor, som rör denna elevkategori. Insikten, att en god lösning av dessa problem inte endast är ett villkor för en harmonisk personlighetsutveckling för den enskilde utan också äger vittgående ekonomisk och social betydelse, är numera så allmän, att genomgripande, kraftfulla åtgärder för att tillgodose de handikappade barnens utbildningsbehov framstår som ett oavvisligt krav. Det centrala problemet rörande de handikappade barnens undervisning är otvivelaktigt utbildningen av dessa barns lärare. Denna har hittills varit otillräcklig. De båda styrelserna finner, att det av 1960 års läro- och utbildningsdepartementets sakkunniga framlagda förslaget i allt väsentligt bör kunna läggas till grund för statsmakternas beslut.

Beträffande remissyttrandena i övrigt torde få hänvisas till redovisningen i propositionen på s. 106—118.

Departementschefen

Departementschefen inleder sin framställning på följande sätt.

»Med våra ansträngningar att förbättra skolväsendet syftar vi att nå dithän, att varje ung människa skall kunna utveckla sina inneboende förutsättningar, så långt de räcker. För att en sådan strävan skall kunna förverkligas, måste den obligatoriska skolan kunna erbjuda en undervisning, som passar vitt skilda elevkategorier. Sett från samhällets synpunkt, sådant det är utformat i dag med höga krav på den enskildes prestationsförmåga, ligger det också i dess intresse att främja en maximal utveckling av individernas förutsättningar på *alla* begåvningsnivåer. Men många barn är förvägrade möjligheterna att fullgöra ens normala intellektuella prestationer på grund av olika handikapp eller att fullgöra dem vid vanlig skolgång. De saknar dock för den skull inte utvecklingsmöjligheter och kan göra anspråk på att skolan skall se till, att dessa blir tillvaratagna på bästa sätt. I vårt samhälle har åtskilligt men hittills ändå alldeles för litet gjorts, för att alla de barn jag åsyftar skall kunna erbjudas en skolgång, som är avpassad efter måttet av deras förutsättningar. Ett mycket stort antal orter saknar fortfarande alla möjligheter att ge eleverna tillgång till specialundervis-

ning. Den fortgående utvecklingen av vårt skolväsen måste därför inriktas så, att även dessa kategorier elever får del av de framsteg som göres på undervisningens område. En grundläggande åtgärd härvidlag är att skapa goda utbildningsmöjligheter för de lärare, som skall ha den viktiga uppgiften om hand att undervisa den stora gruppen barn, som inte lämpligen bör gå i den obligatoriska skolans vanliga klasser eller som bör ha ett komplement till den undervisning, som där meddelas. Jag ämnar i fortsättningen föreslå åtgärder som, om de förverkligas, bör innebära ett betydande steg framåt och åtminstone en god början till en förbättrad utbildning av lärare för elever, som av olika skäl kräver specialundervisning.

De lärare, vilkas utbildning jag här avser, är dels lärarna för de i olika hänseenden handikappade barn, som undervisas i det obligatoriska skolväsendet, dels lärarna i särskolorna. När man går att bedöma dessa lärares behov av utbildning, måste det vara en given utgångspunkt, att ju mindre kapabelt ett barn är, desto större skicklighet måste man kräva av läraren. Det är emellertid uppenbart, att de resurser vi för närvarande förfogar över för utbildningen av speciallärare är både organisatoriskt splittrade och i flera fall klart otillräckliga. I olika sammanhang har också krav rests på en administrativt ändamålsenligare och i pedagogiskt avseende effektivare utbildningsorganisation.»

Enligt departementschefens mening är det nu en brådskande angelägenhet, att en fast utbildningsorganisation med den kapacitet, som föreliggande behov kräver, kommer till stånd. Departementschefen föreslår därför, att en utvidgning och kvalitativ förstärkning av speciallärarutbildningen, i allt väsentligt i överensstämmelse med lärarutbildningssakkunnigas förslag, påbörjas fr. o. m. nästa budgetår.

Efter en kort sammanfattning av innebörden i de sakkunnigas förslag övergår departementschefen så till att i tur och ordning behandla de olika förslag, som lärarutbildningssakkunniga har framlagt.

Beträffande först frågan om utbildningsbehovet anför departementschefen:

»I ett mycket stort antal av rikets kommuner har ännu inte någon form av specialundervisning anordnats. Orsaken synes i stor utsträckning vara den bristande tillgången på lärare med utbildning för sådan undervisning. Detta gäller, som påvisats av de sakkunniga, i särskilt hög grad landsbygden. En positiv lösning av speciallärarnas utbildningsfråga och en utbyggnad av den nuvarande utbildningskapaciteten är inte minst med hänsyn härtill utomordentligt angelägen. Vidare måste högstadiets successiva utbyggande komma att ställa ökade krav på flera och ännu mera kvalificerade speciallärare.

Nu redovisade omständigheter har utgjort en allmän utgångspunkt för de sakkunnigas beräkningar av utbildningsbehovet på speciallärarområdet. Beräkningarna, som enligt min mening är försiktiga och närmast hållna i underkant,

bör läggas till grund för den omedelbara dimensioneringen av utbildningsorganisationen för speciallärare. Jag finner det emellertid angeläget att starkt betona, att det framtida utbildningsbehovet på nu förevarande område måste bli föremål för fortlöpande prognoser liksom motsvarande behov av övriga lärarkategorier. Därför får inte, och det framgår klart att så inte heller är de sakkunnigas mening, den nu föreslagna utbildningsorganisationen betraktas som slutgiltig. Förslaget bör i stället, som jag redan inledningsvis framhållit, betraktas som en första utbyggnadsetapp.»

Departementschefen behandlar här efter frågan om gemensam utbildning för olika grupper speciallärare och anför därvid i huvudsak följande.

»Den hittillsvarande utbildningsverksamheten på speciallärarområdet har — med smärre undantag de allra senaste åren — bedrivits i form av separata kurser för varje lärargrupp. Detta har medfört en icke önskvärd gränsdragning mellan olika kategorier speciallärare. Redan nu är emellertid, såsom påpekats av de sakkunniga, kursinnehållet ofta gemensamt för utbildningen av flera speciallärargrupper.

De sakkunniga har anfört såväl pedagogiska som praktiska och ekonomiska skäl för att nuvarande utbildningsform bör ersättas av en i stora delar g e m e n s a m u t b i l d n i n g för flertalet speciallärarkategorier. Härför talar bl. a., att den moderna specialpedagogiken med sin helhetssyn på barn med handikapp särskilt betonar nödvändigheten av att specialläraren får en god orientering även om andra områden än det egna. Lärarens användbarhet på olika verksamhetsområden ökar givetvis också, om han i sin utbildning förvärvar kännedom om defekter hos barn utanför sitt eget specialområde. Detta är av värde inte minst för de mindre kommunerna, där någon större grad av differentiering i specialundervisningsorganisationen svårligen kan uppnås. Slutligen innebär en samordnad utbildning också möjligheter till en starkare koncentration till större enheter, vilket bidrar till att hålla utbildningskostnaderna nere.»

Departementschefen delar de sakkunnigas uppfattning om värdet av en i stora delar gemensam utbildning och tillstyrker vad de sakkunniga i detta avseende föreslagit.

I anledning av vissa vid remissbehandlingen framförda önskemål om en utvidgning av den gemensamma utbildningen till nya grupper speciallärare framhåller departementschefen, att erfarenheterna från de närmaste årens utbildningsverksamhet får visa om en sådan utvidgning bör ske.

Att utbildningsorganisationen förlägges till de båda nuvarande kursorterna Stockholm och Göteborg finner departementschefen naturligt med hänsyn till den väl utbyggda specialundervisningen i dessa städer. Den förordade anknypningen till lärarhögskola respektive seminarium innebär också enligt departementschefens mening så påtagliga fördelar, av främst pedagogisk art,

framför ett fristående speciallärarinstitut, att departementschefen ger det sin anslutning. Departementschefen erinrar i detta sammanhang om att redan 1950 års riksdags principbeslut om bl. a. lärarutbildningen vid lärarhögskola förutsatte, att utbildning för olika grupper av speciallärare skulle komma att förläggas till lärarhögskolorna. Vid bifall till departementschefens förslag i närmast föregående avsnitt, att en tredje lärarhögskola övergångsvis skall förläggas till Annedals folkskoleseminarium, synes det honom vara naturligt att speciallärarutbildningen också i Göteborg organisatoriskt knytes till lärarhögskolan.

Om och när speciallärarutbildning bör förläggas även till andra orter än Stockholm och Göteborg får, framhåller departementschefen, bli beroende av resultatet av de fortsatta behovsundersökningar, vilka arbetsmarknadsstyrelsen har att kontinuerligt bedriva.

Den uppdelning på utbildningslinjer och fortbildningskurser, som föreslagits av de sakkunniga, bör enligt departementschefen godtagas i princip. Utbildningslinjer bör alltså finnas för utbildning av hjälpklass- och observationsklasslärare, särskollärare, talpedagoger (logopedassistenter) och hörselklasslärare. Utbildningen av cp-lärare bör också ske vid utbildningslinje, men med hänsyn till det ringa behovet av sådana lärare synes någon särskild kurs för deras utbildning inte erfordras. I stället bör utbildningen av cp-lärare i huvudsak ordnas så, att den som önskar dylik utbildning beredes anställning vid en cp-skola som assistentlärare med bibehållen lön, varjämte han till viss del bör följa den teoretiska undervisning på hjälpklass- och andra speciallärarkurser, som löper parallellt med hans assistentlärartjänstgöring.

Utbildning i form av fortbildningskurser bör enligt departementschefens förslag anordnas för synklasslärare, lärare för undervisning i skolmognadsklasser, lärare för undervisning av barn med läs- och skrivsvårigheter samt för lärare för den särskilda observationsundervisningen.

I likhet med de sakkunniga och remissmyndigheterna anser departementschefen, att speciallärarutbildningen i huvudsak bör inriktas på att utbilda klasslärare. Lärarbyten i specialklasserna bör enligt departementschefen i görligaste mån undvikas. Det är för den skull uppenbarligen viktigt, hur klasslärares arbetsområden bestämmes. Då denna fråga har nära samband med utbildningens allmänna utformning vid utbildningslinjerna, har departementschefen behandlat båda frågorna i detta sammanhang och först då i var de har avseende på den reguljära *obligatoriska* skolan. Departementschefen framhåller följande.

»De sakkunniga har tänkt sig, att arbetsområdet för specialutbildade småskollärare företrädesvis skall omfatta skolans lägsta stadium, dvs. årskurserna 1—3 och i vissa fall årskurs 4. Specialutbildade folkskollärare skall undervisa företrädesvis på skolans mellan- och högstadium, dvs. i årskurserna 4(5)—9. De sakkunniga har inte entydigt uttalat sig om förhållandet mellan utbildningstid och

arbetsområde för folk- och småskollärare, som utbildar sig för hjälpklass- och observationsklasstjänstgöring. Skolöverstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolorna har, som framgått av det tidigare, uppmärksammat detta förhållande.

För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att det är önskvärt att utbildningen på utbildningslinjerna genomgående blir ettårig för samtliga berörda speciallärarkategorier. För detta talar bl. a., att den vidare orientering i exempelvis samhällskunskap, yrkesvägledning, anlagsprövningar och barnavårdsproblem, som ofta måste fordras av en speciallärare även på låg- och mellanstadierna, svårligen kan i någon större utsträckning infogas i de utbildningsmoment, som knytes till en termins utbildning. Med två terminers utbildning vinnes vidare den enligt min mening mycket betydelsefulla fördelen att lärarbyte av formella skäl vid klassens övergång från ett stadium till ett annat kan begränsas till en gång under passagen av den obligatoriska skolan. Jag förordar följande utbildningstider och fördelning av arbetsområdena mellan specialutbildade folk- och småskollärare inom den obligatoriska skolan.

Arbetsområdet för folkskollärare, som genomgått två terminers speciallärarutbildning, bör omfatta årskurserna 4—9.

Arbetsområdet för småskollärare med motsvarande utbildning bör omfatta årskurserna 1—6. Såväl rent pedagogiska som organisatoriska skäl anser jag nämligen tala för att speciallärarutbildade småskollärare skall kunna tjänstgöra även på mellanstadiet. Som de sakkunniga framhållit, kräver speciellt hjälpklassbarnens fördröjda mentala utveckling och deras behov av kontinuerligt stöd en känslomässigt och karaktärsmissigt stabiliserande ledning, som inte utan vidare bör brytas redan efter tre år i skolan. I de mindre kommunerna med gles befolkning och med lägre skolformer torde det ofta inte heller finnas underlag för mer än en lärare för hjälpundervisningen på låg- och mellanstadiet.»

Beträffande *särskolan* ter sig enligt departementschefen förhållandena något annorlunda. Här om anför departementschefen följande.

»I denna skolform förekommer för närvarande lärare i kunskapsämne med särskolläraryxamen, folkskolläraryxamen eller annan utbildning. Sedan särskolläraryxamen utbildningen vid Slagsta seminarium och vid det till småskoleseminariet i Stockholm knutna särskoleseminariet nedlagts, utbildas lärare i kunskapsämne genom de av skolöverstyrelsen anordnade 20-veckorskurserna för särskollärare. Särskilda tjänster för folkskollärare i särskolan har inrättats först fr. o. m. den 1 juli 1961. I denna skolform förekommer inte stadier, motsvarande folkskolans, och därför har det ej heller varit aktuellt att generellt fastställa arbetsområden för olika lärarkategorier. Det förutsättes dock, att folkskollärarna företrädesvis skall undervisa i särskolans högre klasser. Ett konsekvent genomförande av arbetsområden är emellertid i dagens läge ogörligt med hänsyn till dels lärarbristen, dels den omständigheten att flertalet särskolor är små, varför klasser bestående av flera årskurser är mycket vanliga. Därtill kommer den allmänna målsättningen vid all specialundervisning att så långt möjligt undvika lärarbyten. På längre sikt

förefaller emellertid en rimlig lösning vara, att arbetsområdena för de olika lärarkategorierna, liksom nyss föreslagits beträffande specialklasslärarna, får delvis täcka varandra. Det torde dock inte vara lämpligt att taga slutlig ställning i denna fråga, förrän ytterligare erfarenhet vunnits beträffande bl. a. folkskollärarnas tjänstgöring i särskolan. Tills vidare bör särskollärare med småskollärarytbildning, liksom hittills, kunna utnyttjas på alla stadier i särskolan, medan folkskollärare, som förskaffar sig här föreslagen ettårig särskollärarytbildning, huvudsakligen bör tjänstgöra i de högre årskurserna.»

Genomgång av två terminers utbildning av nu ifrågavarande slag bör enligt departementschefens uppfattning medföra en högre löneställning för hjälpklass- och observationsklasslärare samt för hörselklasslärare och cp-lärare än den som gäller för folk- respektive småskollärarytjänst i allmänhet.

Efter överläggningar i frågan med vederbörande personalorganisationer föreslår departementschefen, att för lärare, som genomgått nyss nämnd utbildning, skall inrättas ordinarie tjänster i A 19 för folkskollärare och i A 13 för småskollärare med de arbetsområden som förordats. Till frågan om löne- och anställningsförhållanden för övriga kategorier med utbildning av nu ifrågavarande omfattning avses ställning skola tagas i annat sammanhang.

Vad härefter angår utbildningstidens omfattning vid fortbildningskurserna, har vid remissbehandlingen invändningar rests mot de enligt vissa remissmyndigheters uppfattning i flera fall alltför korta utbildningstiderna. Kritiken är emellertid inte samlad, framhåller departementschefen. Han är liksom de sakkunniga väl medveten om att skäl kan tala för en förlängning av utbildningstiden för vissa grupper av speciallärare utöver den som de sakkunniga förordat. Han bedömer det emellertid såsom mest angeläget för närvarande att snabbt få till stånd en ökning av antalet utbildade lärare för specialklasserna och förordar därför att utbildningstidens längd vid fortbildningskurserna för ifrågavarande speciallärarkategorier tills vidare får den omfattning de sakkunniga föreslagit. Skulle erfarenheterna visa, att en ökad utbildningstid framstår som angelägen med hänsyn till de utbildningsmoment, som skall genomgå och de specialutbildade lärarnas allmänna användbarhet, bör dessa erfarenheter senare kunna läggas till grund för en omprövning av de av de sakkunniga föreslagna utbildningstiderna, framhåller departementschefen.

De veckolånga fortbildningskurser för hjälpklass- och särskollärare, som årligen anordnats i Sigtuna av skolöverstyrelsen, bör även i fortsättningen komma till stånd, anser departementschefen. Därigenom blir det, påpekar han, alltså möjligt för lärare, som börjat tjänstgöra och tjänstgjort en följd av år i specialklass utan att ha särskild utbildning härför liksom för dem, som eljest vill komplettera sin utbildning, att få erforderlig fortbildning. För lärare med äldre specialpedagogisk utbildning, som vill förvärva en högre kompetens, bör givetvis de föreslagna utbildningslinjerna också stå öppna, framhåller departementschefen. Detsamma bör gälla fortbildningskurserna.

För lärare med längre tids tjänstgöring i specialklass kan det föreligga skäl att på vissa villkor medge övergång till här tidigare förordade högre lönegrads-

placeringar, utan att vederbörande genomgått fullständig tvåterminsutbildning. Erforderliga övergångsordningar för dylika fall bör enligt departementschefens förslag beslutas av Kungl. Maj:t.

De sakkunnigas förslag beträffande utbildningskapaciteten för de olika speciallärarkategorierna under nästa läsår samt beträffande fördelningen av denna på Stockholm och Göteborg tillstyrker departementschefen. Bifall härtill skulle innebära, att vid speciallärarlinjen vid lärarhögskolan i Stockholm under det första verksamhetsåret kommer att utbildas i runt tal 200 speciallärare. Motsvarande antal för utbildningsverksamheten i Göteborg skulle bli ca 100.

Från flera remissmyndigheters sida har föreslagits kompletteringar av utbildningsorganisationen. Överstyrelsen för yrkesutbildning, arbetsmarknadsstyrelsen och Svenska förbundet för specialundervisning anser sålunda det vara en brist, att de sakkunnigas organisationsförslag inte upptar någon kursverksamhet för yrkeslärare. Departementschefen delar dessa remissinstansers inställning. Departementschefen anför och förordar i sammanhanget följande.

»För undervisningen i specialklasser är det av utomordentlig vikt att yrkeslärarna har en god såväl teoretisk som praktisk kännedom om de handikappade barnens beteendemönster och hur dessa barn bäst skall omhändertas. Den yrkesförberedelse, som skall äga rum redan i den obligatoriska skolan, är inte minst viktig för hjälpskolklientelet och andra handikappade barns anpassning till det praktiska yrkesarbetet efter skolan. Jag finner det därför angeläget, att frågan om utbildning av yrkeslärare för tjänstgöring i specialklasser och särskola samt denna utbildnings lämpliga anknytning till annan speciallärarutbildning vid den av mig i det föregående föreslagna utbildnings- och fortbildningsverksamheten skyndsamt utredes av överstyrelsen för yrkesutbildning i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen samt företrädare för den nya utbildningsorganisationen. Förslag i ämnet, innefattande en bedömning av utbildningsbehov och utbildningstidens längd samt erforderliga utbildningsplaner, bör föreligga inom sådan tid, att ställning till förslagen kan tagas i samband med budgetarbetet hösten 1962. I detta sammanhang vill jag också nämna, att en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria rörande hjälpskolklientelet yrkesförberedelse och arbetsanställning för närvarande är föremål för viss närmare prövning av skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen.»

Departementschefen anser sig däremot inte böra biträda i vissa remissyttranden framkomna förslag om särskild speciallärarutbildning av lärare för epileptiska barn samt av förskollärare. Efter hand bör emellertid, antyder departementschefen, en utbyggnad kunna ske varvid även andra än av departementschefen nu särskilt markerade behov synes kunna bli tillgodosedda.

Såsom de sakkunniga föreslagit bör enligt departementschefen för tillträde till utbildningen i Stockholm och Göteborg fordras en föregående allmän lärar-

tjänstgöring på minst tre år. Givetvis bör vid intagningen hänsyn också tagas till värdet av tidigare, väl vitsordad tjänstgöring i specialklass eller särskola, framhåller departementschefen. Även övningslärare och ämneslärare bör enligt förslaget kunna antagas som deltagare i utbildningen både på utbildningslinjer och i fortbildningskurser. Liksom för närvarande bör urvalet av deltagare till speciallärarutbildning göras centralt genom skolöverstyrelsens försorg.

De sakkunnigas förslag i fråga om bedömning och betygsättning anser departementschefen böra i huvudsak godtagas och läggas till grund för bestämmelser härom. Vad som från de sakkunnigas sida anförts beträffande studiernas allmänna uppläggning samt undervisningens innehåll har icke heller givit departementschefen anledning till erinran. Särskilt understrykes de sakkunnigas uttalande om elevvården såsom en huvuduppgift för speciallärarna. De moment i utbildningen, som anknyter härtill, liksom de som hänger samman med problemen vid övergång från skola till yrkesliv bör enligt departementschefens mening särskilt uppmärksammas vid studiernas uppläggning.

De i betänkandet framlagda tim- och kursplanerna anses i stort kunna godtagas. De bör emellertid, framhålles det, underkastas en detaljprövning, innan de slutligt fastställs. Departementschefen förutsätter, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa timplaner för utbildningslinjerna och att kursplaner kommer att fastställas av tillsynsmyndigheten, dvs. skolöverstyrelsen. Visst samråd bör dock vid utarbetandet av timplaneförslag och kursplaner ske med överstyrelsen för yrkesutbildning, påpekar departementschefen, varvid enligt honom naturligtvis också bör beaktas de påpekanden som gjorts vid remissbehandlingen.

Departementschefen övergår så till att redovisa sina ställningstaganden till de sakkunnigas förslag om personalorganisation.

Departementschefen ansluter sig i princip till de sakkunnigas förslag om en *professur* i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning. Enligt departementschefens mening bör dock en sådan professur inte förläggas till Stockholm, som de sakkunniga förordat, utan till Göteborg. Departementschefen utvecklar saken på följande sätt.

»Lärarutbildningssakkunniga har, som framgått av redovisningen under föregående avsnitt, uttalat sig för inrättandet av en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Göteborg på samma sätt som skett vid lärarhögskolorna i Stockholm och Malmö. Enligt min mening skulle det emellertid vara lämpligt att en dylik professur, den tredje vid lärarhögskolorna, fick den av de sakkunniga föreslagna specialpedagogiska inriktningen. Jag är därför inte beredd att nu förorda något beslut i ämnet från statsmakternas sida. Det bör ankomma på de sakkunniga att efter samråd med universitetskanslern framlägga förslag om lämplig tidpunkt för inrättandet av en professur med angiven inriktning samt om de lämpligaste formerna för pedagogikutbildningen i Göteborg, vilken för lärarhögskolans och universitetets del torde böra samordnas.»

Departementschefen tillstyrker att den närmaste ledningen av speciallärarlinjen i Stockholm skall utövas av en *rektor*, placerad i lönegrad ABp 26. Med tjänsten bör förenas viss närmare angiven avlöningsförstärkning jämte särskilt arvode. Undervisningsskyldigheten föreslås bestämd till lägst 6 veckotimmar. Några kompetenskrav för rektorstjänsten bör enligt departementschefens uppfattning inte uppställas.

Speciallärarlinjen i Göteborg bör enligt departementschefens förslag organisatoriskt underställas lärarhögskolans rektor. Närmast ansvarig för utbildningsprogrammets praktiska genomförande bör emellertid i enlighet med de sakkunnigas förslag vara en deltidsanställd särskild *föreståndare*. Kompetenskraven föreslås vara universitetsutbildning i psykologi och pedagogik. Arvodet till föreståndaren föreslås bli 6 000 kr.

Vad personalorganisationen i övrigt beträffar tillstyrker departementschefen de sakkunnigas förslag, dock att de tolv övningsskollärartjänsterna i Stockholm och Göteborg samtliga bör bli ordinarie i lönegraderna Ao 20 och Ao 14. Beträffande undervisningsskyldighet m. m. för innehavarna av lektorstjänsten och tjänsterna som övningsskollärare torde få hänvisas till propositionen s. 128.

De framlagda förslagen rörande lönesättningar och undervisningsskyldighet har — efter överläggningar mellan företrädare för ecklesiastik- och civildepartementen samt vederbörande personalorganisationer — godtagits av organisationerna.

De sakkunniga har föreslagit, att lokalbehovet för speciallärarutbildningen bör tillgodoses genom förhyrande av erforderliga lokaler i Stockholm respektive Göteborg (prop. s. 104 och 105). Mot de beräknade lokalbehoven och den tilltänkta dispositionen av lokalerna har departementschefen ingen erinran. Det föreslås få ankomma på byggnadsstyrelsen att anskaffa de erforderliga lokalutrymmena. Enligt vad departementschefen under hand inhämtat torde lokalfrågan i Göteborg kunna lösas på tillfredsställande sätt. Beträffande utrymmena i Stockholm hälsar departementschefen för egen del med största tillfredsställelse ett vid remissbehandlingen från Stockholms stads sida väckt förslag att lokalutrymmen för speciallärarutbildningens behov skulle kunna beredas i flickskolan vid Västerbroplan. Det är departementschefens förhoppning att staden här pekat på en möjlighet, som också skall kunna leda till att lärarhögskolans övriga lokalbekymmer skall kunna lättas.

Den omorganisation av speciallärarutbildningen, som departementschefen förordat, föranleder ökade kostnader för statsverket. Kostnaderna för avlöningar under nästa budgetår uppgår till i runt tal 665 000 kr. för utbildningsorganisationen i Stockholm och 279 000 kr. för motsvarande organisation i Göteborg.

Till omkostnader bör enligt departementschefens förslag beräknas tillhoppa för utbildningen i Stockholm 252 000 kr. och i Göteborg 123 000 kr. I beloppen ingår också kostnaderna för utrustning, för vilka departementschefen icke anser

några särskilda anslag böra uppföras, samt kostnaderna för traktamenten och reseersättningar till deltagare i fortbildningskurser. Sistnämnda kostnader föreslås utgå i enlighet med bestämmelserna i allmänna resereglementet.

Medelsbehovet för materiel och böcker beräknar departementschefen i enlighet med de sakkunnigas förslag till respektive 10 000 och 4 000 kr. Totalt skulle kostnaderna för de båda utbildningsorganisationerna under budgetåret 1962/63 uppgå till i runt tal 1 333 000 kr. Den reella merkostnaden för nästa budgetår kan vid bifall till vad departementschefen här förordad beräknas till 832 000 kr. med hänsyn till att de för innevarande budgetår beräknade utgifterna för speciallärarutbildningen, tillhopa 501 000 kr., bortfaller. Vid bedömandet av kostnaderna för nu föreslagna anordningar bör emellertid, framhåller departementschefen, också beaktas, att i dessa ingår löner för 18 övningsskollärare, för vilka staten redan över lärarlönebidraget bestrider hela lönekostnaden, bortsett från kommunandelen och skillnaden i lön för en folk- respektive småskollärare och en övningsskollärare. De kostnader, staten redan har för dessa 18 lärare, kan beräknas till i runt tal 350 000 kr., vilka således också bör borträknas från totalkostnaden, för att merkostnadsbeloppet skall erhållas. Detta uppgår då till 482 000 kr.

Utskottet

Den *läraryngros*, som genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg utarbetats och i korthet redovisas i förevarande proposition, visar, att nuvarande bristsituation på ämneslärområdet säkerligen kommer att bestå ytterligare ett antal år framåt. Särskilt svår anges bristen vara beträffande de centrala matematisk-naturvetenskapliga ämnena. Även om prognosmaterialet ännu icke hunnit mera ingående prövas — för närvarande håller en omfattande remissbehandling av detsamma på att avslutas — kan dock tendensen anses vara så klar, att, såsom departementschefen uttryckt saken, verksamma åtgärder måste vidtagas för att i nuvarande expansiva skede för vårt skolväsen kraftigt öka utbildningskapaciteten av och tillgången på ämneslärare.

Departementschefen har i rådande läge ansett sig böra gå fram på i huvudsak två vägar för att skolans ökande behov av ämneslärare så långt möjligt skall kunna tillgodoses. Utskottet har här att ta ställning till frågan om vilka åtgärder som ur lärarutbildningssynpunkt kan bedömas vara erforderliga för att möta en väntad ytterligare ökning av tillströmningen av studenter från universitetens filosofiska fakulteter. Departementschefen har i detta hänseende föreslagit en tillfällig kortare utbildningsgång, koncentrerad till lärarhögskola. Senare kommer utskottet att redovisa sitt ställningstagande till en annan av departementschefen förordad form för ökning av utbildningskapaciteten av ämneslärare, nämligen vid s. k. lärarutbildningsblock, med främsta syfte att minska den nuvarande s. k. provårskön.

Det förslag om en *övergångsvis anordnad ämneslärarutbildning* om endast en termin kompletterad med viss obligatorisk efterutbildning under det på utbildningsterminen följande tjänstgöringsåret, som departementschefen efter förslag av 1960 års lärarutbildningssakkunniga framlagt måste, ehuru det innebär ett avsteg från nuvarande ämneslärarutbildning vid lärarhögskola, enligt utskottets mening godtagas. Utskottet har därvid bedömt det särskilt angeläget att snabbt få ut nya ämneslärare till framför allt grundskolan. I likhet med departementschefen utgår utskottet likväl ifrån, att den föreslagna kortare utbildningen icke skall behöva anordnas längre än till dess att lärarhögskolorganisationen hunnit utbyggas eller eventuellt andra med den nuvarande lärarhögskoleutbildningen jämförliga utbildningsformen utformats, dock längst under tre läsår eller t. o. m. läsåret 1964/65. Att, såsom i motionerna I: 697 och II: 839 förordats, riksdagen skulle uttala sig för en intensifiering av den förkortade ämneslärarutbildningen under endast två läsår kan utskottet med hänsyn till sin sålunda intagna ståndpunkt icke förorda. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att även skolöverstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolorna, ehuru i vissa avseenden tveksamma inför den föreslagna utbildningen, likväl förordat en utbildningsperiod om just tre läsår. Vad avser dimensioneringen av utbildningen återkommer utskottet härtill i det följande. Utskottet vill dock redan i detta sammanhang starkt understryka de sakkunnigas och departementschefens uttalande om att den hittillsvarande treterminsutbildningen vid lärarhögskolorna tills vidare bör fortsätta i oförändrad omfattning.

Såsom av det föregående framgått är den föreslagna kortare utbildningen uppdelad på tre huvudmoment. Utbildningen inledes sålunda med en grundutbildning om en termin vid lärarhögskola. Därpå följer en obligatorisk efterutbildning i form av handledd praktik under ytterligare en termin. Under denna får lärarkandidaten viss vägledning av lärare vid den skola, där han tjänstgör, samt vissa möjligheter till auskultation. Slutligen kan som ett icke-obligatoriskt moment i utbildningen ingå ett s. k. lärarprov vid egen tjänstgöring.

I motionerna I: 697 och II: 839 samt I: 700 och II: 843 har, under hänvisning bl. a. till vissa önskemål i denna riktning vid remissbehandlingen, föreslagits en omskiftning av utbildningsgången, innebärande att den handledda praktiken i tiden skulle föregå grundutbildningsterminen vid lärarhögskolan. I sistnämnda båda motioner har härjämte hävdats, att den föreslagna utbildningsformen borde betecknas »två-terminsutbildning».

Enligt utskottets bestämda uppfattning är huvudmotivet för den av departementschefen föreslagna utbildningsgången — att praktisk utbildning vid lärarhögskola alltid bör föregå lärarverksamhet — mycket tungt vägande. Motionärernas förslag strider mot denna princip och synes redan med hänsyn härtill icke böra godtagas. Lärarkandidatens brist på »katedervana» kompenseras under utbildningsterminen enligt utskottets mening för övrigt av hans relativt omfattande metodikutbildning och den handledning som lämnas honom. Som ett ytterligare skäl för att icke göra avsteg från den i propositionen förordade ut-

bildningsgången framstår enligt utskottets mening den av departementschefen antydda, icke obetydliga risken för att en del av lärarkandidaterna, om den handledda praktiken lägges först, kvarstannar vid »praktikskolan» som lärare utan att fullfölja utbildningsgången vid lärarhögskola. En förutsättning för att en omskiftning av utbildningsgången ur utbildningssynpunkt skulle ha framstått som ett alternativ att närmare överväga borde rimligen ha varit, att den första terminen mera fått karaktär av egentlig utbildningstermin än den av de sakkunniga föreslagna handledda praktiken, under vilken vederbörande »kandidat» i första hand avsetts skola verka som lärare. Motionärerna har emellertid, med undantag för den i motionerna I:700 och II:843 diskuterade introduktionskursen, icke föreslagit några åtgärder, som skulle kunna förändra karaktären av den handledda praktiken. Härigenom kommer bl. a. den i sistnämnda båda motioner förordade tvåterminsutbildningen innehållsmässigt icke att motsvara beteckningen. Alldeles bortsett härifrån måste en förlängning av utbildningsgången avsevärt försena tillväxten av lärarkadern och därför i nuvarande bristläge betraktas som icke önskvärd. Utskottet får med hänsyn till det anförda avstyrka bifall till nu angivna motioner i förevarande avseende.

Vad gäller organisationen av den *egentliga utbildningsterminen* och den efterföljande *handledda praktikterminen* har utskottet inte någon erinran mot departementschefens förslag. Utskottet vill emellertid med hänvisning till grundskolans behov uttrycka den förhoppningen, att lärarkandidaterna vid den handledda praktiken skall kunna spridas så mycket som möjligt så att inte samtliga lärarkandidater får erfarenheter av tjänstgöring enbart vid skolor i större städer och tätorter.

Utskottet är ense med departementschefen om att tillräckligt underlag ej föreligger för ett detaljerat betyg av traditionell typ efter genomgång av enterminsutbildningen. I stället bör, såsom föreslagits, efter avslutad godkänd utbildning utfärdas *intyg*, utvisande hur vederbörande lärarkandidat lämpar sig för fortsatt lärarverksamhet. Den i motionerna I:700 och II:843 påyrkade skrivelsen från riksdagen till Kungl. Maj:t av innebörd, att frågan om betyg skulle upptagas till förnyad prövning samt att möjligheter till graderade vitsord därvid borde eftersträvas, synes av motionärerna ha sammankopplats med den i samma motioner föreslagna ändrade utbildningsgången. Sistnämnda förslag har i det föregående avvisats av utskottet. Enligt utskottets mening bör icke heller förslaget om en skrivelse till Kungl. Maj:t i betygsfrågan i den av motionärerna angivna riktningen böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

När det gäller de förordade båda uttryckssätten, som avsetts skola komma till användning i intygen efter enterminsutbildningen, »Lämplig» respektive »Med tvekan lämplig» har utskottet den erinran, att enligt utskottets mening ifrågasvarande vitsord synes böra ersättas med uttrycken »Mycket lämplig» och »Lämplig». Utskottet är nämligen av den uppfattningen att införandet av vitsordet »Med tvekan lämplig» med den värdering som däri allmänt torde nedläggas kan bli ett rekryteringshinder och psykologiskt snarare hämma än sporra

lärarkandidaterna i deras arbete under den viktiga utbildningsterminen. Utskottet vill emellertid understryka, att utskottet icke syftar till annat än en av psykologiska skäl angelägen, enbart verbal ändring av uttryckssätten. Några konsekvenser avseende det meritmässiga tillgodoräknandet av omdömena i intygen bör den förordade ändringen alltså icke få. Utskottet hemställer, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört rörande de vitsord, som bör komma till användning i intygen efter entermisutbildningen.

Meritvärdet av utbildningsterminen tillsammans med den handledda praktiken bör inte heller enligt utskottets mening sättas lägre än det som förordats av de sakkunniga och departementschefen, vilket med hänsyn till de av utskottet använda uttryckssätten innebär, att meritvärdet skall motsvara genomsnittsbetyg vid praktisk lärarkurs för den som erhållit omdömet »Mycket lämplig» och ett lägre värde för den som förklarats enbart »Lämplig». Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att enligt vad som tidigare framgått frågan om meritvärdet i förevarande hänseende är under övervägande i skolöverstyrelsen, som avses skola inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till bestämmelser i ämnet.

I samband med de överväganden som föregått vad utskottet nu förordat, har utskottet tagit del av en skrivelse rörande meritvärderingen av den övergångsvis anordnade utbildningen, vilken skrivelse tillställts utskottet från Läroverkslärarnas riksförbund.

Lärarprovet vid egen tjänstgöring, sådant detta redovisats av departementschefen, betraktar utskottet som ett förtjänstfullt icke-obligatoriskt komplement till utbildningsterminen och den handledda praktiken och tillstyrker därför vad departementschefen härutinnan förordat.

Departementschefens förslag om *utbildningens dimensionering* skiljer sig avsevärt från den av de sakkunniga för nästa läsår förordade intagningskapaciteten vid de båda nuvarande lärarhögskolorna och en ny lärarhögskola, förlagd till Göteborg. Av de sakkunnigas förslag, avseende 270 lärarkandidater per läsår, har departementschefen av främst organisatoriska skäl icke ansett sig böra tillstyrka en sammanlagd intagning av mer än 130 kandidater. Även om en större intagning hade synts utskottet önskvärd, har utskottet likväl ansett sig böra godtaga de av departementschefen angivna skälen för en viss återhållsamhet under nästa läsår. Utskottet förväntar dock med hänsyn till departementschefens uttalande om att den av de sakkunniga föreslagna utbyggnaden bör genomföras i åtminstone två etapper, att förslag om en ökad intagning skall kunna föreläggas nästa års riksdag. De 130 lärarkandidaterna föreslås i propositionen fördelas med 90 vid en ny lärarhögskola i Göteborg och 40 vid lärarhögskolan i Malmö, allt per läsår. Den kortare utbildningen vid sistnämnda högskola avses skola tillfälligt ersätta den av statsmakterna år 1959 i princip beslutade kapacitetsökningen av ämneslärare enligt den gamla utbildningsformen om tre terminer. Utskottet har intet att erinra mot denna fördelning.

I de båda motionsparen I: 700 och II: 843 samt I: 701 och II: 842 har, mot bakgrunden av önskemål om en ytterligare sänkning av elevantalet i skolklasserna respektive grundskolan utöver vad i detta hänseende förordats i propositionen 1962: 54, föreslagits särskilda riksdagsskrivelser till Kungl. Maj:t med hemställan om upprättande av tidsplaner rörande utbyggnad av lärarutbildningen i första hand vid befintliga och nya lärarhögskolor. Utskottet, som i annat sammanhang godtagit den sänkning av elevantalet i klasserna som Kungl. Maj:t föreslagit, avstyrker med hänsyn härtill bifall till ifrågakvarande motionsyrkanden. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att lärarutbildningssakkunniga enligt givna direktiv har att skyndsamt utarbeta ett arbetsprogram för genomförande av den av statsmakterna år 1950 beslutade övergången till lärarhögskolesystem.

Utskottet hälsar med stor tillfredsställelse förslaget om inrättande av en ny *lärarhögskola i Göteborg*. Då lärarhögskolans expansionsmöjligheter uppenbarligen i hög grad är beroende av tillgången till en för ändamålet lämpad egen byggnad är det emellertid utskottets förhoppning att den provisoriska lokalmässiga anknytningen till Annedals folkskoleseminarium skall bli så kortvarig som möjligt. I motionerna I: 701 och II: 842 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en planering för inrättande av en fullständig lärarhögskola i Göteborg fr. o. m. budgetåret 1965/66. Enligt vad utskottet erfarit synes sannolikt, att någon intagning av lärarkandidater på folkskollärlinjen vid Annedals folkskoleseminarium hösten 1962 icke kommer att äga rum. Avsikten med ett sådant steg, vilket förordats av lärarutbildningssakkunniga, torde vara att bereda möjlighet att redan fr. o. m. läsåret 1963/64 påbörja utbildning även på mellanskollärlinje vid lärarhögskolan. Utskottet skulle hälsa ett sådant steg mot en fullständigare lärarhögskola än som nu kunnat förordas med tillfredsställelse. Det synes också utskottet angeläget, att småskollärläroavdelning så snart detta av praktiska och ekonomiska skäl låter sig göra upptages på lärarhögskolans program. Med hänsyn till vad utskottet nu anfört, synes någon särskild skrivelse i ämnet från riksdagen i enlighet med nyssnämnda motionsyrkande icke påkallad.

I samma motioner har även berörts frågan om hur länge den förkortade utbildningen i Göteborg borde bedrivas och i detta hänseende önskemål framförts om en avveckling av densamma efter tre år. Utskottet vill här endast hänvisa till departementschefens och sitt eget tidigare gjorda uttalande om tidsbegränsningen för den förkortade utbildningen.

I motionen II: 841 har gjorts gällande att den slutliga placeringen av den tredje lärarhögskolan borde omprövas; därvid borde enligt motionären ur lokaliseringssynpunkt skäl som talar för annan placering än Göteborg beaktas. Ehuru vissa skäl i och för sig kan åberopas för att en ökad spridning av de högre läroanstalterna bör eftersträvas, har utskottet likväl icke ansett sig böra förorda bifall till motionen. För en förläggning till Göteborg talar enligt utskottets mening i främsta rummet de betydande förutsättningar för övningsundervisning

som staden erbjuder liksom den fördel i övrigt möjligheten till samarbete med den akademiska forskningen vid universitetet synes innebära.

Mot organisationen av utbildningen i övrigt vid lärarhögskolan i Göteborg har utskottet ingen erinran. Detta innebär bl. a., att under en övergångstid en extern övningsskola inrättas och förlägges till den s. k. Kungsladugårdsskolan, omfattande enbart grundskolans högstadium. Förslaget avser även övergången till ett nytt system för undervisningsövningar på gymnasietadiet med syfte att lämpliga lärare skall kunna tagas i anspråk för handledaruppgifter alltefter lärarhögskolans behov, d. v. s. utan anknytning till s. k. samverkande läroverk.

Departementschefens beräkningar av lärarbehovet vid den egentliga lärarhögskolan och vid övningsskolan jämte vad därmed hänger samman synes böra godtagas av riksdagen. Såsom särskilt värdefullt med hänsyn till att den kortare utbildningen i första hand synes böra inriktas på att tillgodose grundskolans behov betraktar utskottet förslaget om en ny typ av lektorstjänster i högstadiets metodik i lönegrad Ao 25. Dessa tjänster är enligt departementschefen avsedda för adjunktskompetenta lärare med erfarenhet av undervisning på försöksskolans högstadium och med utmärkt meritering i övrigt liksom för folkskollärare med särskild ämnesutbildning. Utskottet förutsätter även beträffande lärare med sistnämnda utbildning att vederbörande skolmyndigheter alltid strävar efter att få för uppgiften väl kvalificerade befattningshavare.

De beräknade *kostnaderna* för nästa budgetår till avlöningar, omkostnader samt materiel och böcker m. m. avseende ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolan i Göteborg, sammanlagt 3 225 000 kr., föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Till en motionsvis väckt fråga om inrättande av en professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan återkommer utskottet vid sin behandling i det följande av förslaget om förläggning till lärarhögskolan av speciallärarutbildning.

Den mellan lärarutbildningssakkunniga såsom företrädare för staten och representanter för Göteborgs stad den 14 september 1961 träffade *överenskommelsen angående fördelningen mellan staten och staden av vissa kostnader vid inrättande av lärarhögskola i Göteborg* (se bil.) synes vara godtagbar ur statens synpunkt. Utskottet förordar för den skull att Kungl. Maj:t, såsom föreslagits i propositionen, bemyndigas att för statens vidkommande godkänna överenskommelsen. Erforderliga mindre jämkningar i avtalsbestämmelserna synes, därest sådana erfordras, böra få beslutas av Kungl. Maj:t för statens del.

I motionerna I: 697 och II: 839 har föreslagits att två lärarhögskolor skall upprättas samt förläggas till förslagsvis Uppsala och Umeå med intagning av lärarkandidater fr. o. m. hösten 1963. Utskottet, som anser det angeläget att övergången till lärarhögskolesystemet sker successivt och så snart de organisatoriska förhållandena det medger, får ånyo hänvisa till lärarutbildningssakkunnigas nyss angivna direktiv i detta hänseende. Utskottet förutsätter, att lärarutbildningssakkunniga överväger de skäl som enligt utskottets mening bl. a. ur lärarrekyteringssynpunkt talar för att en lärarhögskola förlägges till Norrland. Utskottet är emellertid inte berett att redan nu utan föregående ut-

redning i ämnet på sätt i nyssnämnda motioner yrkats förorda inrättandet av nya lärarhögskolor.

Vad departementschefen föreslagit beträffande *lärarhögskolan i Malmö* föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Frågan om den *centrala ledningen* av lärarhögskolorna har särskilt berörts av lärarutbildningssakkunniga, som för sin del inte funnit tiden inne att nu föreslå någon principiell ändring av den hittillsvarande för lärarhögskolorna gemensamma styrelsen, samt av vissa remissmyndigheter och av departementschefen. Då frågan också uppmärksammats i flera motioner har utskottet ansett det befogat, att relativt ingående uppehålla sig vid densamma.

Förslaget om den första lärarhögskolan lades fram i en proposition 1954 (nr 209). Förslaget grundade sig på ett betänkande av skolkommissionen. Vad beträffar styrelse hade kommissionens majoritet föreslagit en fristående styrelse. En minoritet förordade ett förslag om en närmare anknytning till skolöverstyrelsen, dvs. i princip en styrelse av ungefär samma typ som den nuvarande. Denna utgöres av skolöverstyrelsen i viss sammansättning. Ledamöterna är, som tidigare redovisats följande, nämligen chefen för skolöverstyrelsen, ordförande, den ledamot av skolöverstyrelsen som i första hand handlägger ärenden rörande lärarutbildning, lärarhögskolornas båda rektorer, en representant för den psykologisk-pedagogiska forskningen samt en representant för det allmänna. De båda sistnämnda är förordnade av Kungl. Maj:t. I propositionen 1954:209 gick således departementschefen på linjen att den första lärarhögskolan skulle ledas av en styrelse nära ansluten till skolöverstyrelsen. Han motiverade sitt ställningstagande med bl. a. följande.

För egen del anser jag rent principiellt att utbildningen av lärare med samma uppgifter om möjligt bör stå under samma centrala ledning. En klyvning av den centrala ledningen efter utbildningsanstaltens organisation är i och för sig lika litet eftersträfvansvärd som en uppdelning av skolväsendets centrala ledning efter högre och lägre skolformer. I vissa lägen kunde en splittring av den centrala ledningen dessutom ha ogynnsamma psykologiska återverkningar. Det vore högst olyckligt, om en frontlinje skulle utbildas mellan lärarhögskolan och de andra lärarutbildningsanstalterna och lärarna skulle känna sig som målsmän för olika strävanden. Riskerna för en sådan utveckling skulle ökas, om den centrala ledningen pröglas av en liknande dualism.

För närvarande finns ju endast två lärarhögskolor. Rektor vid respektive lärarhögskola inträder som ledamot då frågor som enbart rör den egna skolan behandlas, medan båda rektorerna skall närvara vid frågor som är gemensamma för båda skolorna. Så länge det bara fanns en lärarhögskola i Stockholm var det inget praktiskt problem för rektorn där att delta i styrelsearbetet. I och med att flera lärarhögskolor tillkommer aktualiseras självfallet frågan om rektorerna för dessa i varje angelägenhet, som rör en lärarhögskola och som är av karaktär att handläggas av styrelsen, skall bege sig till Stockholm. Redan av detta skäl ansåg lärarutbildningssakkunniga det motiverat att i samband med inrättandet av en tredje lärarhögskola överväga hur lärarhögskolorna skulle ledas.

Departementschefen har, vilket också framgått av det föregående, funnit tidpunkten inne att ersätta det nuvarande provisoriet med en enligt hans mening lämpligare form för lärarhögskolornas ledning. Departementschefen har i detta syfte ansett det lämpligt att, om den i propositionen 1962: 54 förordade särskilda avdelningen för bl. a. lärarutbildningsfrågor komme till stånd inom skolöverstyrelsen, lärarhögskolorna tills vidare ledes direkt av överstyrelsen genom denna avdelning, inom vilken departementschefen förutsatt, att samordning av utbildningen av olika lärarkategorier kommer att ske. Departementschefen har vidare förutsatt, att överstyrelsen då så är motiverat, exempelvis vid behandlingen av alla principiellt viktiga lärarutbildningsfrågor, med sig adjungerar erforderlig expertis från lärarhögskolorna, såsom rektorer och professorer. Det har också i departementschefens förslag bedömts angeläget, att lärarhögskolorna i samband med denna ändring av formerna för dess centrala ledning erhåller en vidsträckt beslutanderätt genom rektor, institutionschef och lärarkollegium. Den förordade förändringen av styrelseformen har förutsatts skola vidtagas fr. o. m. den 1 juli 1962.

I motionerna I: 697 och II: 839 samt I: 700 och II: 843 ävensom I: 698 har, under förebärande av frågans principiella räckvidd och angelägenheten av att densamma ytterligare övervägdes innan slutligt beslut fattades, föreslagits, att nuvarande provisorium tills vidare måtte bibehållas och förslaget i propositionen nr 106 följaktligen avslås. I motionerna I: 697 och II: 839 har härjämte förordats, att frågan om en gemensam styrelse skall snabbutredas.

Utskottet får för egen del anföra följande.

Utskottet delar departementschefens mening, att i och med tillkomsten av ytterligare en lärarhögskola den nuvarande provisoriska styrelsen för lärarhögskolorna bör ersättas med en lämpligare form för ledning av lärarhögskolornas verksamhet. I annat sammanhang tidigare denna dag har utskottet tillstyrkt en omorganisation av skolöverstyrelsen, innebärande bl. a. att en särskild lärarutbildnings- och försöksavdelning inrättas inom överstyrelsen fr. o. m. nästa budgetår. Utskottet — som i det följande ämnar tillstyrka, att till lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg även knytes särskilda linjer för speciallärarutbildning — kan ansluta sig till departementschefens förslag, att den nuvarande styrelsen för lärarhögskolorna avvecklas med utgången av innevarande budgetår och att den centrala ledningen av lärarhögskolornas verksamhet tills vidare får ankomma på skolöverstyrelsen. I anslutning till detta ställningstagande anser utskottet sig emellertid böra utveckla vissa närmare synpunkter på de förutsättningar, som i samband med denna omläggning bör uppfyllas, för att ändringen av formerna för ledningen av lärarhögskolorna skall kunna föra till ett såväl för lärarutbildningen och den därtill knutna pedagogiska forskningen som för skolans verksamhet ändamålsenligt resultat. Härom får utskottet anföra följande.

Enligt utskottets mening är det i nämnda syfte ytterst väsentligt, att det av departementschefen antydda adjungerandet med skolöverstyrelsen av rektorer och professorer vid lärarhögskolorna sker vid behandlingen av alla principiellt

viktiga lärarutbildningsfrågor eller eljest då sådan adjunktion är motiverad. Genom ett fortlöpande utnyttjande av lärarhögskolornas expertis — bl. a. i form av lärarkollegiernas hörande i väsentliga frågor — bör den konfrontation mellan skilda problem i lärarutbildningen och i skolarbetet samt frågeställningar och rön inom den pedagogiska forskningen åstadkommas, som är en avgörande förutsättning för att initiativ till pedagogisk förnyelse skall kunna praktiskt omsättas i det dagliga skolarbetet. Utskottet utgår från såsom självklart, att adjunktion kommer att ske inte blott i pleniären av här avsedd karaktär utan även, då så anses lämpligt, i ärenden som avgöres av lärarutbildningsavdelningen. Utskottet föreställer sig att ett samarbete av detta slag på ett verksamt sätt skall bidra bl. a. till att de blivande lärarna bibringas förståelse för och inlevelse i målsättningen för grundskolan och att tillfredsställande möjligheter skapas för att denna målsättning verkligen skall kunna konkretiseras i den praktiska lärarverksamheten. Det åsyftade samarbetet bör även kunna ge konstruktiva pedagogiska impulser åt andra sektorer av skolarbetet, som skolöverstyrelsen har att leda och vidareutveckla.

Utskottet vill därjämte understryka vikten av att, såsom departementschefen anført, lärarhögskolorna erhåller en vidsträckt beslutanderätt genom rektor, institutionschef och lärarkollegium. Detta synes utskottet böra gälla inte blott beträffande rutinmässiga spörsmål av administrativ och organisatorisk art utan självfallet även i fråga om sådana pedagogiska anordningar inom lärarutbildningen, som av de nämnda organen vid lärarhögskolorna bedömes lämpliga att inom ramen för tillgängliga resurser vidtaga för en smidig gång av lärarutbildningen och det pedagogiska nydaningsarbetet inom denna.

Utskottet vill slutligen i detta sammanhang peka på att den mera omfattande utredning av centrala lärarutbildningsproblem inom lärarutbildningssakkunniga, för vilken såväl departementschefen som utskottet i annat sammanhang uttalat sig, givetvis kan leda till sådant resultat att — vilket också departementschefen synes ha förutsatt — frågan om den centrala ledningen av lärarhögskolornas verksamhet framdeles får upptas till förnyad prövning.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anført och förordat bör motionerna I: 697 och II: 839 samt I: 700 och II: 843, såvitt nu är i fråga, ävensom I: 698 icke bifallas av riksdagen.

Utskottet övergår så till att redovisa sina ställningstaganden till spörsmålet om *speciallärarutbildningen*.

Utskottet vill inledningsvis framhålla, att det är en självklar plikt för vårt samhälle att ta till vara de möjligheter vi äger att ge de fysiskt och psykiskt handikappade barnen en harmonisk personlighetsutveckling samt en utbildning som svarar mot deras förutsättningar och underlättar deras anpassning till yrkes- och samhällsliv. Den insikten har också efter hand vuxit sig allt starkare, att dessa barn under sin skoltid kan i ökad omfattning ges det bättre stöd och den extra omvårdnad från skolans sida som de mer än andra barn är i behov av.

För att samhället skall kunna förverkliga här angivna syften, är det givetvis ett oeftergivligt krav att man har en för uppgifterna väl kvalificerad lärarkår. Det är emellertid, som också vitsordas i propositionen, uppenbart, att de resurser vi för närvarande förfogar över för utbildningen av speciallärare är både organisatoriskt splittrade och i flera fall otillräckliga. I olika sammanhang, bl. a. i riksdagen, har också krav rests på en administrativt ändamålsenligare och en i pedagogiskt avseende mera samordnad utbildningsorganisation.

Det förslag om en utvidgad och i kvalitativt hänseende förstärkt speciallärarutbildning, i huvudsak byggande på lärarutbildningssakkunnigas nyligen avlämnade betänkande i ämnet, som framlagts i propositionen nr 106, måste enligt utskottet därför hälsas med den allra största tillfredsställelse. Genomföres förslaget bör detta, såsom departementschefen själv uttrycker saken, innebära ett betydande steg framåt och åtminstone en god början till en förbättrad utbildning av lärare för sådana elever, som av olika skäl kräver specialundervisning.

Utskottet, som redan här i stort vill giva departementschefens förslag sin anslutning, ämnar i fortsättningen redovisa sin inställning till enskildheterna i förslaget.

Lärarutbildningssakkunnigas beräkningar av *utbildningsbehovet* på speciallärarområdet anser utskottet i likhet med departementschefen böra läggas till grund för den omedelbara dimensioneringen av utbildningsorganisationen för speciallärare. Givet är dock att en kontinuerlig uppföljning av prognosmaterialet här liksom på andra lärarutbildningsområden måste ske.

De pedagogiska, praktiska och ekonomiska skäl som återopats för en i stora delar *gemensam utbildning* för flertalet speciallärarkategorier finner utskottet bärande. Utskottet tillstyrker därför att sådan utbildning anordnas för de största grupperna av speciallärare, dvs. hjälpklass- och observationsklasslärare samt särskollärare. I viss utsträckning bör även talpedagoger och hörselklasslärare kunna delta i sådan utbildning.

I motionerna I: 697 och II: 839 har föreslagits, att skolmognadsklassernas lärare borde få samma grundutbildning som föreslagits för hjälpklasslärare och observationsklasslärare. I huvudsak samma önskemål har, utan att därför särskild hemställan gjorts, framförts i motionerna I: 701 och II: 842. I båda motionsparen har dessutom bedömts önskvärt, att utbildningsmöjligheterna för läs- och synklassernas lärare ytterligare utbygges utöver vad departementschefen för sin del förordat. Innebörden av förslaget i motionerna I: 697 och II: 839 är, att utbildningen av skolmognadsklasslärare såsom föreslagits för hjälpklass- och observationsklasslärare bör bli ettårig. Utskottet, som erinrar om att någon reguljär utbildning för lärare i skolmognadsklass hittills inte anordnats men att departementschefen nu föreslagit anordnande av tre-veckorskurser i både Stockholm och Göteborg för sammanlagt 50 lärare, har icke funnit skäl föreligga att innan den av departementschefen föreslagna utbildningsorganisationen prövats i praktiken vidtaga någon utvidgning av den gemensamma utbildningen till nya lärarkategorier. Såsom departementschefen framhållit bör emellertid erfaren-

heterna från de närmaste årens utbildningsverksamhet visa om en sådan utvidgning avseende nu ifrågavarande eller andra lärarkategorier bör ske. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna I: 697 och II: 839, såvitt nu är i fråga.

Departementschefens förslag med avseende på *lokaliseringen* av speciallärarutbildningen tillstyrker utskottet. Fr. o. m. nästa läsår bör alltså ett specialpedagogiskt institut knytas till lärarhögskolan i Stockholm såsom en speciallärarlinje. Vidare bör viss speciallärarutbildning organisatoriskt knytas till lärarhögskolan i Göteborg.

Den uppdelning på *utbildningslinjer*, med en ettårig utbildningsgång, och *fortbildningskurser* av varierande längd för skilda speciallärarkategorier som föreslagits av departementschefen finner utskottet böra godtagas av riksdagen.

Departementschefen har föreslagit vissa i förhållande till vad som nu gäller ändrade *arbetsområden* för såväl folk- som småskollärare med speciallärarutbildning. Ändringen, som enbart har avseende på sådana lärare med ettårig utbildning — utom beträffande särskollärare, där tills vidare hittills tillämpad ordning förutses bestå — preciserar arbetsområdet för folkskollärare till årskurserna 4—9 och för småskollärare till årskurserna 1—6. Anordningen är enligt utskottets mening rationell och föranleder ingen erinran från utskottets sida. Detsamma gäller förordade högre *löneställningar* för vissa lärarkategorier med ettårig utbildning. För att möjliggöra för lärare med tidigare tjänstgöring i specialklass att övergå till förordade högre lönegradsplaceringar torde Kungl. Maj:t äga besluta om erforderliga *övergångsanordningar*. Såsom föreslagits i propositionen bör också de veckolånga fortbildningskurser för hjälpklass- och särskollärare, som årligen anordnats i Sigtuna av skolöverstyrelsen, alltjämt äga bestånd.

Utbildningskapaciteten synes i enlighet med departementschefens förslag böra för nästa läsår utgöra i runda tal 200 speciallärare i Stockholm och 100 i Göteborg.

Departementschefens förslag till *tillträdesfordringar* för utbildningen, bl. a. minst tre års föregående allmän lärartjänstgöring, biträder utskottet.

Vad som föreslagits beträffande *bedömning* och *betygsättning*, *studiernas allmänna uppläggning* och *undervisningens innehåll* har icke givit utskottet anledning till erinran.

Bemyndigande synes i enlighet med departementschefens förslag böra lämnas Kungl. Maj:t att fastställa *timplaner* för utbildningslinjerna. Erforderliga *kursplaner* bör däremot fastställas av skolöverstyrelsen.

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag för nästa budgetår beträffande *personalorganisationen* vid speciallärarlinjen i Stockholm samt motsvarande utbildning i Göteborg. I samband med behandlingen av personalfrågorna har utskottet även förhaft de likalydande motionerna I: 701 och II: 842, enligt vilka riksdagen borde besluta, att en professur i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning, i likhet med vad som föreslagits av lärarutbildningssakkunniga, skall inrättas vid lärarhögskolan i Stockholm och ej vid lärarhögskolan i Göteborg, för vilken sistnämnda placering departementschefen uttalat sig.

Enligt motionerna borde riksdagen vidare uttala sig för att en professur i praktisk pedagogik skall inrättas vid lärarhögskolan i Göteborg vid ingången av budgetåret 1965/66. Sistnämnda professur har icke förordats av departementschefen men däremot i princip av lärarutbildningssakkunniga.

Enligt departementschefens åsikt vore det lämpligare, att den professur i praktisk pedagogik vid lärarhögskolan i Göteborg, den tredje vid lärarhögskolorna, som de sakkunniga uttalat sig för finge den av dem föreslagna specialpedagogiska inriktningen. Departementschefen har därför förklarat sig icke vara beredd att nu förorda något beslut i ämnet från statsmakternas sida. Det borde i stället ankomma på de sakkunniga att efter samråd med universitetskanslern framlägga förslag om lämplig tidpunkt för inrättandet av en professur med angiven inriktning samt om de lämpligaste formerna för pedagogikutbildningen i Göteborg, vilken för lärarhögskolans och universitetets del syntes böra samordnas.

Utskottet delar departementschefens uppfattning om angelägenheten av att en professur i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning kommer till stånd. Utskottet är däremot icke berett att nu på de skäl departementschefen i propositionen redovisat taga slutlig ställning till frågan *var* professuren bör vara placerad. Utskottet vill i sammanhanget ånyo erinra om lärarutbildningssakkunnigas uppfattning, att professuren borde knytas till speciallärarinstitutet i Stockholm, den största av de båda utbildningsorganisationerna på detta område. Förlägningsfrågan liksom frågan om de lämpligaste formerna för pedagogikutbildningen i Göteborg bör enligt utskottets mening bli föremål för ytterligare överväganden inom lärarutbildningssakkunniga i samråd med universitetskanslern, vilka båda därefter bör ha att åter ingå till Kungl. Maj:t med förslag i ämnet. Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda i anledning av departementschefens förslag och motionerna I: 701 och II: 842 anfört och förordat.

Vad departementschefen förordat i fråga om *lokalbehovet* för speciallärarutbildning i Stockholm och Göteborg kan utskottet biträda.

Utskottet har icke något att erinra mot beräkningarna av de för nästa budgetår erforderliga *kostnaderna*, formellt 1 333 000 kr. men reellt med hänsyn till att de nuvarande utgifterna för speciallärarutbildningen bortfaller, 832 000 kr. Utskottet kommer senare att föreslå de anslagsförstärkningar, som föranledes av vad utskottet här anfört och föreslagit.

Vad departementschefen i övrigt anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Slutligen får utskottet, med hänsyn till vad som i det föregående föreslagits, hemställa att motionerna I: 697 och II: 839, såvitt de avser framställning om särskild riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om förslag till vissa medelsanvisningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser en intensifiering av entermensutbildningen under två läsår, icke må av riksdagen bifallas;
2. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser tidsordningen för den handledda praktiken, icke må av riksdagen bifallas;
3. att motionerna I: 700 och II: 843, i vad de avser tvåtermensutbildning för ämneslärare vid lärarhögskola, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
4. att motionerna I: 700 och II: 843, i vad de avser frågan om betyg, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
5. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande de omdömen som bör komma till användning i intygen efter entermensutbildningen;
6. att motionerna I: 700 och II: 843 samt I: 701 och II: 842, i vad de avser tidsplaner för utbyggnad av lärarutbildningen, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
7. att riksdagen må — med hänvisning till vad utskottet anfört — godkänna av departementschefen förordade grunder för anordnande av ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola;
8. att motionerna I: 701 och II: 842, i vad de avser planeringen för en fullständig lärarhögskola i Göteborg, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
9. att motionen II: 841 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
10. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser två nya lärarhögskolor, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
11. att riksdagen må besluta att i Göteborg skall fr. o. m. budgetåret 1962/63 upprättas en lärarhögskola tills vidare organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;
12. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat godkänna överenskommelse med Göteborgs stad rörande fördelningen av vissa kostnader vid inrättandet av en lärarhögskola i Göteborg;
13. att riksdagen må, med avslag å motionerna I: 697 och II: 839 samt I: 700 och II: 843, såvitt dessa motioner avser bibehållande av den nuvarande styrelsen för lärarhögskolorna, ävensom motionen I: 698, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört beträffande den centrala ledningen av lärarhögskolorna;

14. att motionerna I: 697 och II: 839, såvitt de avser en snabbutredning av frågan om en gemensam styrelse för lärarhögskolorna, icke må av riksdagen bifallas;

15. att riksdagen må — med hänvisning till vad utskottet anfört — bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordras *dels* för genomförandet av den av departementschefen förordade ämneslärarutbildningen om en termin vid lärarhögskola och därtill knutna anordningar *dels ock* för upprättande fr. o. m. budgetåret 1962/63 av en lärarhögskola i Göteborg;

16. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser grundutbildning för skolmognadsklassernas lärare, icke må av riksdagen bifallas;

17. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 701 och II: 842 i vad de avser inrättandet av en professur i praktisk pedagogik samt placeringen av professuren i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet beträffande samma professurer anfört och förordat;

18. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa medelsanvisningar, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

19. att riksdagen må besluta att fr. o. m. budgetåret 1962/63 skall vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg skapas en organisation för speciallärarutbildning i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

20. att riksdagen må — med hänvisning till vad utskottet anfört och förordat beträffande professur i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning — bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordras för genomförandet av den av departementschefen förordade omorganisationen av speciallärarutbildningen.

V. Anslag till klass- och ämneslärarutbildningen för budgetåret 1962/63

1:o) **Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (proposition nr 106, punkt 1, s. 131—134) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Stockholm, som föranledes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 926 000 kr.

Kungl. Maj:ts förslag, som innebär en anslagshöjning med 781 000 kr., avser — förutom en automatisk utgiftsökning — följande:

1. ett belopp av 20 000 kr. ställes till rektors förfogande, att av honom disponeras på lämpligt sätt för erhållande av biträde vid rektorsuppgifternas fullgörande,

2. två kanslibiträdestjänster i Ao 7 vid rektorsexpeditionerna omvandlas till kontoristtjänster i Ao 9,

3. den frivilliga instrumentalmusiken vid lärarhögskolans övningsskola förstärkes motsvarande vad som förordats för grundskolans del, kostnad i runt tal 4 000 kr.,

4. antalet undervisningstimmar ökas med hänsyn till tillkomsten av ytterligare två avdelningar av årskurs 8, beräknade kostnader 55 000 kr.,

5. medel beräknas motsvarande avlöningskostnaderna för den föreslagna speciallärarlinjen vid lärarhögskolan, i runt tal 665 000 kr.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Stockholm, som föranledes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för lärarhögskolan i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 262 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	391 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	2 773 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 407 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter. <i>förslagsvis</i>	93 000
	Summa kr. 6 926 000

c) till *Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 926 000 kr.

2:o) **Lärarhögskolan i Stockholm: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2, s. 134 och 135), vilket innebär en anslagshöjning med 278 000 kr., därav 252 000 kr. avseende kostnader vid den föreslagna speciallärarlinjen, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Stockholm: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 692 000 kr.

3:o) **Lärarhögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 3, s. 135 och 136), vilket innebär en anslagshöjning med 20 000 kr., därav 10 000 kr. avseende materiel och böcker vid den föreslagna speciallärarlinjen, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Stockholm: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 120 000 kr.

4:o) **Lärarhögskolan i Malmö: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 4, s. 136—142) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Malmö, som föranledes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till *Lärarhögskolan i Malmö: Avlöningar* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 438 000 kr.

Kungl. Maj:ts förslag, som innebär en anslagshöjning med 2 957 000 kr., avser följande:

1—29. i enlighet med statsmakternas beslut i anledning av prop. 1959:89 tillkommer automatiskt nya lärartjänster m. m., bl. a. två lektorstjänster i Ao 26 i högstadiets metodik och en lektorstjänst i Ao 26 i psykologi och pedagogik, samtliga för den provisoriska ämneslärarutbildningen om en termin, samt en tjänst som rektor i Bp 1 och en tjänst som rektor i ABp 24, båda vid övnings-skolan,

30. i stället för en i prop. 89 förutsatt tjänst som värmeskötare i Ao 8 inrättas en tjänst som vaktmästare i Ao 8,

31—45. medel beräknas för övriga automatiska utgiftsförändringar,

46. en tjänst som kontorsbiträde inrättas,

47 och 48. arvoden beräknas till läkare och sköterska för mellan- och småskollärlinjerna samt till skolbibliotekarie,

49. ett belopp av 20 000 kr. ställes till rektors förfogande, att av honom disponeras på lämpligt sätt för erhållande av biträde vid rektorsuppgifternas fullgörande,

50. för ersättning till medverkande under den handledda praktiken för lärarkandidater under en termin beräknas ett belopp av 96 000 kr.

Departementschefen har särskilt uttalat sig beträffande frågorna om övningsundervisningens organisation vid en utökad ämneslärarutbildning vid lärarhögskolan, timplan för småskollärlärlinjerna samt tidsplan för övningskolans uppbyggnad. Beträffande dessa uttalanden torde få hänvisas till propositionen, s. 140 och 141.

Utskottet. Såsom framgått av det föregående har Kungl. Maj:t i enlighet med beslut som statsmakterna tidigare fattat räknat med tillkomsten fr. o. m. nästa budgetår av två lektorstjänster i lönegrad Ao 26 i högstadiets metodik. Det har förutsatts i propositionen, att innehavarna av dessa tjänster skall utnyttjas för utbildning enligt den provisoriska utbildningsformen för ämneslärare om en termin vid lärarhögskolan. Ifrågavarande, av utskottet tillstyrkta ämneslärarutbildning tar i första hand sikte på grundskolans behov. Vid sin behandling av frågan om personalbehovet vid den egentliga lärarhögskolan i Göteborg har utskottet tillstyrkt bl. a. inrättande av fem lektorstjänster i högstadiets metodik i Ao 25, avsedda för adjunktskompetenta lärare med erfarenhet av undervisning på försöksskolans högstadium och med utmärkt meritering i övrigt samt för uppgiften väl kvalificerade folkskollärare med särskild ämnesutbildning. Utskottet har med hänsyn härtill ansett det rimligt, att lärare med dylik behörighet även skall kunna söka och innehava nu ifrågavarande lektorstjänster i högstadiets metodik vid lärarhögskolan i Malmö, vilka tjänster för sådant fall likväl icke bör placeras i högre lönegrad än Ao 25. Med tjänst som lektor i lönegrad Ao 25 bör förenas samma arvode och undervisningsskyldighet som vid motsvarande tjänst vid lärarhögskolan i Göteborg. På personalförteckningen bör de båda lektorstjänsterna uppföras i alternativt lönegraderna Ao 26 eller Ao 25. Utskottet förordar att riksdagen fattar beslut om ändring av personalförteckningen i enlighet med vad utskottet nu förordar.

Utskottet tillstyrker i övrigt bifall till Kungl. Maj:ts för nästa budgetår framlagda förslag med avseende på personalorganisationen m. m. och har icke något att erinra mot att förevarande anslag för budgetåret 1962/63 uppföres med av Kungl. Maj:t angivet belopp.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lärarhögskolan i Malmö, som föranledes av vad utskottet i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för lärarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 921 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: <i>förslagsvis</i>	398 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 976 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 064 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	79 000
<u>Summa kr.</u>	<u>5 438 000</u>

c) till *Lärarhögskolan i Malmö: Avlöningar* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 438 000 kr.

5:o) **Lärarhögskolan i Malmö: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, s. 142 och 143), vilket innebär en anslagshöjning med 410 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Malmö: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

6:o) **Lärarhögskolan i Malmö: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2, s. 134 och 135), vilket innebär en anslagshöjning med 397 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Malmö: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 457 000 kr.

7:o) **Lärarhögskolan i Malmö: Inredning och utrustning av nya lokaler.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 144 och 145), vilket innebär en anslagshöjning med 40 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Malmö: Inredning och utrustning av nya lokaler* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

8:o) **Lärarhögskolan i Göteborg: Avlöningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 8, s. 145 och 146), hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna följande personalförteckning för lärarhögskolan i Göteborg, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

Personalförteckning

Tjänstemän å ordinarie stat

1 rektor för lärarhögskolan	Bp 1
1 rektor vid övningsskolan	ABp 26
11 lektorer i högstadiets metodik	Ao 26
1 lektor i psykologi och pedagogik	Ao 26
5 lektorer i högstadiets metodik	Ao 25
14 adjunkter	Ao 23
4 övningsskollärare	Ao 20
9 folkskollärare	Ao 19
2 övningsskollärare	Ao 14

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19

1 bibliotekarie	Ae 23
1 sekreterare	Ae 21

b) godkänna följande avlöningsstat för lärarhögskolan i Göteborg, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 170 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	458 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 059 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	575 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	27 000

Summa kr. 3 279 000

c) till *Lärarhögskolan i Göteborg: Avlöningar* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 279 000 kr.

9:o) **Lärarhögskolan i Göteborg: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 9, s. 146) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Göteborg: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 197 000 kr.

10:o) **Lärarhögskolan i Göteborg: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 10, s. 146) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lärarhögskolan i Göteborg: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 155 000 kr.

11:o) **Folkskoleseminarierna: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 11, s. 147—158) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, som föranledes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till **Folkskoleseminarierna: Avlöningar** för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 29 717 000 kr., innebärande en anslagshöjning med 133 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 697) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 839), i vilka, såvitt här är i fråga, hemställts att riksdagen måtte 1) besluta, att utöka folkskoleseminariernas utbildningskapacitet så att intagning av elever vid folkskoleseminarierna kan ske med ytterligare fyra elever per klass för folkskolläro- utbildning, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast utreda möjligheterna att inrätta parallellklasser vid folkskoleseminarierna samt 3) uttala, att vid intagning till folkskoleseminarierna den principen skall följas att de bäst meriterade vinner inträde oavsett kön och att fordringarna för inträde skall vara lika för kvinnor och män. I motionerna påyrkas vidare beslut av riksdagen om att utbildningsmöjligheterna för facklärare skall vidmakthållas med hänsyn till önskvärheten av att undervisningen i övningsämnenäna även på grundskolans mellanstadium omhänderhas av facklärare. Ehuru sistnämnda yrkande till syftet icke direkt anknyter till förevarande punkt behandlar utskottet det likväl av praktiska skäl här.

Departementschefen förutsätter beträffande *seminarieorganisationen*, att något definitivt ställningstagande till intagningen av elever för nästa läsår icke göres utan att i stället — därest riksdagen inte riktar någon erinran däremot — Kungl. Maj:t liksom föregående år slutligt får bestämma omfattningen av seminarietagningen för ifrågavarande läsår. Departementschefen kommenterar i detta sammanhang dels lärarutbildningssakkunnigas tidigare i detta utlåtande under avdelning II redovisade preliminära beräkningar av klasslärarbehovet och det mot detta svarande examinationsbehovet (s. 8—10), dels skolöverstyrelsens i propositionen på s. 147—150 redovisade förslag om ökad intagning nästa läsår på såväl folkskolläraryr- som småskolläraryrlinjerna. Departementschefen framhåller i huvudsak följande.

Det examinationsbehov, som de sakkunniga beräknat, synes vara resultatet av en så grundlig genomlysning av problemet som för närvarande är möjlig och bygga på antaganden, vilka synes vara realistiska. Jag vill dock betona, dels att en prognos av denna art i betydande utsträckning måste vara hypotetisk, dels att den inte förelegat i mera fullständigt skick inom sådan tid, att den hunnit bli föremål för slutgiltiga överväganden och ställningstaganden från min sida i samband med den slutliga beredningen av nu förevarande anslagsfrågor. Något definitivt ställningstagande till intagningen av elever till seminarierna för nästa läsår är jag därför inte beredd att nu göra, utan jag finner det lämpligast att denna intagning slutligt får bestämmas av Kungl. Maj:t, sedan en fullständig kommenterad klasslärarprognos framlagts av lärarutbildningssakkunniga. Redan nu vill jag dock framhålla, att jag ställer mig tveksam till skolöverstyrelsens förslag om ökad intagning nästa år på såväl folkskolläraryr- som småskolläraryrlinjerna. Enligt överstyrelsens mening borde antalet intagningsavdelningar på 2-årig folkskolläraryrlinje ökas med 3 klasser och på småskolläraryrlinjerna med netto 2 klasser, varvid antalet intagningsavdelningar på 2-årig studentlinje skulle minskas med 2 klasser och på 3-årig linje ökas med 4.

De beräkningar som gjorts inom lärarutbildningssakkunniga och som preliminärt redovisats i det föregående pekar vad intaget av såväl folk- som småskolläraryr beträffar i motsatt riktning till överstyrelsens förslag. Därvid synes siffrorna för de senast framräknade examinationsbehoven ange en så klar tendens att skäl i varje fall inte synes föreligga att räkna med ett större antal intagningsavdelningar för nästa läsår än det som bestämts för innevarande läsår.

Vad överstyrelsen anfört angående minskning av antalet intagningsavdelningar på 2-årig småskolläraryrlinje synes knappast övertygande. Därest inte antalet sökande studenter i samband med intagningarna för nästa läsår skulle minska ytterligare eller de sökande skulle visa sig hålla en anmärkningsvärt låg standard bör antalet intagningsavdelningar på 2-årig småskolläraryrlinje enligt min mening inte redan nu minskas. Något definitivt ställningstagande bör emellertid, av skäl som jag nyss angav, inte göras i detta sammanhang.

Beträffande *personalorganisationen m. m.* innebär Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak följande:

1. indragning av fem vakanta ordinarie lektorstjänster (Lund) och inrättande av en extra ordinarie lektorstjänst i alternativt lönegrad Ae 26 eller Ae 25 (Linköping),
2. inrättande på försöksskolans högstadium vid seminariernas övningskolor

av elva adjunktstjänster i Ae 23 och åtta tjänster för folkskollärare med särskild ämnesutbildning, att av överstyrelsen fördelas på ifrågakommande seminarier,

3. överflyttning från seminariet i Lund av där befintliga ordinarie lärartjänster i övningsämnen till andra seminarier ävensom utbyte av en lärartjänst i textilslöjd i Ao 13 mot en motsvarande tjänst i Ao 17 (Linköping),

4. inrättande av sex nya övningsskollärartjänster, nämligen tre i Ae 20 och tre i Ae 14, samt omplacering av vid seminariet i Lund nu befintliga fjorton ordinarie och extra ordinarie övningsskollärartjänster till andra seminarier, m. m.,

5. indragning av en vakant tjänst som ordinarie vaktmästare i Ao 8 vid seminariet i Lund m. m.,

6. utbyte av nu utgående arvode, motsvarande hälften av löneklass 9, till en förskollärare vid folkskoleseminariets i Stockholm övningsskola mot helt arvode, motsvarande samma löneklass, samt anvisande av medel för anordnande av förskolundervisning av försökskaraktär vid seminariets i Linköping övningsskola, motsvarande hälften av lönen enligt löneklass 9,

7. inrättande av en ordinarie tjänst som maskinist i Ao 9 vid seminariet i Umeå med samtidig indragning av en befintlig tjänst som värmeskötare i Ao 8.

I övrigt beräknas inga andra förändringar under förevarande anslag än sådana som föranledes av automatiskt verkande omständigheter.

Utskottet. Ehuru, som departementschefen påpekat, lärutbildnings-sakkunnigas beräkningar av klasslärarbehovet och det däremot svarande examinationsbehovet under läsåren 1963/64—1974/75 givetvis i betydande utsträckning måste vara hypotetiska, är dock tendensen sådan, att läget huvudsakligen måste bedömas vara gott, med balans mellan tillgång på och behov av ifrågavarande lärare. Något definitivt ställningstagande till intagningen för nästa läsår på folk- och småskollärlinjerna finner utskottet dock i anslutning till departementschefens förslag icke böra fattas, innan en fullständigt kommenterad lärarprognos framlagts av de sakkunniga. Det bör därför ankomma på Kungl. Maj:t att slutligt bestämma intagningen för nästa läsår.

Med hänsyn till detta utskottets ställningstagande synes icke, såsom i motionerna I: 697 och II: 839 bl. a. påyrkats, någon generell ökning av seminariernas intagningskapacitet för folkskollärarytbildning nu böra vidtagas. En sådan ökad intagning torde inte heller enligt vad utskottet erfarit vara möjlig med hänsyn till lokalsvårigheter m. m. vid vissa seminarier. Utskottet avstyrker därför bifall till ifrågavarande motioner i nu förevarande hänseende.

Utskottet avstyrker likaledes bifall till förslaget i samma motioner, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning snarast av möjligheterna att inrätta parallellklasser vid seminarierna.

I de förutnämnda motionerna I: 697 och II: 839 har motionärerna vidare hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att vid intagningen till seminarierna den principen skall följas, att de bäst meriterade vinner inträde oavsett kön ävensom att fordringarna för inträde skall vara lika

för kvinnor och män. Utskottet erinrar om att riksdagen föregående år på förslag av statsutskottet (SU 1961:159) och i anledning av motionsyrkanden av samma innebörd som i nu förevarande motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t, nr 366, uttalade sig för lämpligheten av att lärarutbildningssakkunnigas direktiv vidgades att omfatta nu förevarande problem. Enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t i nådigt brev den 15 december 1961 anbefallt lärarutbildningssakkunniga att vid fullgörande av sitt utredningsuppdrag beakta jämväl sagda problem. Med hänsyn till att saken nu sålunda befinner sig under vederbörlig sakkunnigprövning anser utskottet, att motionerna I: 697 och II: 839, såvitt nu är i fråga, icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Förslaget i sistnämnda motioner att riksdagen skall besluta att utbildningsmöjligheterna för facklärare skall vidmakthållas anknyter till förslag i tidigare motioner (I: 593 och II: 717), väckta i anslutning till proposition 1962: 54, att undervisningen i övningsämnena även på grundskolans mellanstadium skall handhas av övningslärare (facklärare). Utskottet har i sitt utlåtande nr 1 till årets riksdag avstyrkt bifall till sistnämnda motioner. Till följd härav avstyrker utskottet bifall även till nu förevarande motionsyrkande.

Vad departementschefen förordat med avseende på personalorganisationen och vad därmed hänger samman har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Till förslaget om anvisande för nästa budgetår av ett förslagsanslag av 29 717 000 kr. vill utskottet giva sin anslutning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, som föranledes av vad departementschefen förordat;

II. att motionerna I: 697 och II: 839, såvitt de avser en generell ökning av intagningen vid seminarierna, icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	10 292 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	417 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	12 997 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	5 545 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	466 000

Summa kr. 29 717 000

IV. att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Avlöningar* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 29 717 000 kr.;

V. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser utredning om inrättande av parallellklasser vid folkskoleseminarierna, icke må av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser principerna för intagning vid folkskoleseminarierna, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser vidmakthållande av utbildningsmöjligheterna för facklärare, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

12:o) **Folkskoleseminarierna: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 12, s. 159—161), vilket innebär en anslagsminskning med 33 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 181 000 kr.

13:o) **Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 13, s. 161) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 465 000 kr., innebärande en anslagshöjning med 65 000 kr.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kamraren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 814), vari hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta att till förevarande ändamål under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår föreslagit, att detta anslag höjes med 295 000 kr. till 695 000 kr.

Departementschefen förordar för sin del att, utöver den föreslagna anslagshöjningen med 65 000 kr., 35 000 kr., som enligt tidigare beslut står till Kungl. Maj:ts disposition, ställes till seminariernas förfogande för ändamål som tillgodoses genom nu ifrågavarande reservationsanslag.

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 1 tillmätt frågan om en förbättring av skolornas hjälpmedelsutrustning, till vilken också får räknas materiel för läro- och övningsämnen, stor vikt, finner det lika angeläget, att de lärare, som skall utnyttja denna materiel, har en fullgod insikt om dess handhavande och att de samtidigt kan pedagogiskt nyttiggöra den. Det är därför uppenbarligen viktigt, att bl. a. folkskoleseminarierna för sin lärarutbildning är väl rustade i vad avser

tillgången på lämplig undervisningsmateriel. Även behovet av böcker måste nöjaktigt kunna tillgodoses vid ett seminarium. Härtill kommer, vilket understrukits av skolöverstyrelsen i dess anslagsframställning beträffande nu förevarande anslag, den starka förslitning, som materielen är utsatt för. Ehuru Kungl. Maj:ts förslag innebär en viss höjning av anslagsmedlen för nästa budgetår är det emellertid enligt utskottets mening inte tillräckligt. I motionen II:814 har begärts en mycket kraftig uppräknings av materielanslaget. Ehuru skäl torde kunna anföras för en sådan höjning av anslaget har utskottet likväl icke ansett sig kunna biträda motionen i vidare mån, än att utskottet förordar en anslagsuppräknings med 295 000 kr., eller 230 000 kr. mer än vad Kungl. Maj:t ansett sig böra föreslå. Beloppet överensstämmer med vad skolöverstyrelsen för nästa budgetår äskat.

Under återopandande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II:814, såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 695 000 kr.

14:o) **Folkskoleseminarierna: Utrustning.** Kungl. Maj:t har (punkt 14, s. 162) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 660 000 kr., innebärande en anslagshöjning med 160 000 kr.

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I:697) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II:839), i vilka, såvitt här är i fråga, hemställts att riksdagen måtte till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Aavidson* väckt motion (II:814), vari hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta att till förevarande ändamål under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Den föreslagna anslagshöjningen motiveras av *departementschen* med att härigenom behovet av audivisuella hjälpmedel bättre skall kunna tillgodoses.

Utskottet. Den höjning av utrustningsanslaget, som föreslagits av Kungl. Maj:t för nästa budgetår, avses enligt departementschefen skola helt disponeras för anskaffande av audivisuella hjälpmedel. Tillskottet är tacknämligt. Av handlingarna i ärendet framgår emellertid, att skolöverstyrelsen i sin anslagsframställning avscende förevarande anslag ansett, att härutöver mycket stora utrustningsbehov föreligger för seminarierna. Behoven har exemplifierats i en

specialmotivering för utrustningsanslag till de olika seminarierna, byggd på rektorernas äskanden och bifogad överstyrelsens framställning. I motionerna I: 697 och II: 839 ger motionärerna skolöverstyrelsens förslag om en anslagshöjning med 450 000 kr. sin anslutning. Bristsituationen har ytterligare åskådliggjorts i motionen II: 814. Utskottet har för egen del övertygats om att krafttag nu behövs för att de unga lärarna, som från seminarierna skall gå ut till den nya skolan, skall kunna känna sig förtrogna inte bara i tekniskt utan även i metodiskt avseende med den utrustning de skall handhava i sin lärargärning. Utskottet anser sig inte kunna sträcka sig så långt som till att helt tillmötesgå yrkandet i motionen II: 814 utan tillstyrker i stället bifall till motionerna I: 697 och II: 839, innebärande att anslaget för nästa budgetår bör uppföras med 950 000 kr., eller 450 000 kr. mer än innevarande budgetårs anslag.

Med stöd av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 814 samt med bifall till motionerna I: 697 och II: 839, samtliga såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Utrustning* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 kr.

15:o) Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. Kungl. Maj:t har (punkt 15, s. 162—167) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 554 000 kr., innebärande en anslagshöjning med 2 191 000 kr.

Av tekniska skäl har av anslagshöjningen ett belopp av 737 000 kr., som normalt skulle belöpa på de allmänna läroverkens avlöningsanslag, i stället budgetrats under nu ifrågavarande anslag. Enligt departementschefen bör nämnda belopp, som motsvarar vissa kostnader för ersättning åt föreståndare, handledare m. fl. vid egentlig lärarkurs samt för arvoden vid de förberedande lärarkurserna, dock icke tagas i anspråk utan i stället ett motsvarande överskridande få ske av berörda, förslagsvis betecknade poster under de allmänna läroverkens avlöningsanslag.

Under innevarande läsår anordnas praktisk ämneslärarutbildning om en termin vid olika skolor i Linköpings stad. I väsentliga avseenden anknyter utbildningen vid detta s. k. lärarutbildningsblock till former, som utbildats vid läroverk och seminarier med egentlig lärarkurs. Genom seriernas och auskultationernas förläggning till flera utbildningsanstalter har emellertid lärarkandidaterna vid blocket möjligheter att lära känna utbildningsortens skolväsen som helhet. Inte minst innebär det, framhåller *departementschefen*, en fördel, att en stor del av utbildningen i enlighet med de utfärdade föreskrifterna kunnat förläggas till försöksskolans högstadium. Erfarenheterna från den nya utbildningsverksamheten, som fortgår innevarande termin, har enligt uttalande av *departementschefen* av allt att döma varit övervägande positiva. *Departementschefen* erinrar om att han tidigare i propositionen nr 106 vid flera tillfällen betonat vikten av

att kapaciteten för praktisk utbildning av ämneslärare väsentligt utökas och även föreslagit åtgärder i detta syfte. Dessa åtgärder, som i huvudsak inriktats på att möta tillströmningen av lärarkandidater direkt från universiteten, bör enligt departementschefens uppfattning kompletteras med en utbyggnad av systemet med lärarutbildningsblock. Härigenom bör, framhåller han, den s. k. provårskön kunna nedbringas på ett effektivare och snabbare sätt än vad som blir möjligt genom inrättande av nya lärarkursanstalter. Departementschefen förordar följande omedelbara åtgärder.

I enlighet med skolöverstyrelsens och lärarutbildningssakkunnigas förslag utökas utbildningskapaciteten vid lärarutbildningsblocket i Linköping från för närvarande omkring 12 till högst 35 kandidater per termin. Härjämte anordnas sådant utbildningsblock på ytterligare en utbildningsort, där organisatoriska och pedagogiska förutsättningar härför finnes. Även på denna utbildningsort, som förutsättes få bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av lärarutbildningssakkunniga, bör utbildning kunna anordnas för högst 35 lärarkandidater per termin. Vid bifall till vad departementschefen förordat, skulle fr. o. m. nästa läsår en ökning av utbildningsmöjligheterna för ämneslärarkandidater kunna ske med drygt etthundra utbildningsplatser.

Utöver vad nu förordats föreslår departementschefen att fyra nya förberedande lärarkurser kommer till stånd under nästa läsår, dvs. två nya kurser vardera höst- och vårterminen. Kursernas förläggning bör enligt departementschefen bestämmas av skolöverstyrelsen.

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag att genom en utvidgning av systemet med lärarutbildningsblock öka de samlade resurserna för utbildning av ämneslärare. Såsom departementschefen förutsatt torde utbildningskapaciteten vid blocken bära för nästa läsår omfatta högst 140 platser. Vad beträffar fördelningen av dessa utbildningsplatser på olika block har enligt vad utskottet under hand erfarit lärarutbildningssakkunniga i skrivelse till departementschefen den 10 april 1962 — efter ingående undersökningar av de lokala förutsättningarna för inrättande av nya lärarutbildningsblock och utvidgning av det befintliga blocket i Linköping — icke funnit det tillrådligt att omedelbart åstadkomma så stora utbildningsblock som förutsatts i propositionen. De sakkunniga föreslår i stället en uppdelning av den i propositionen angivna utbildningskapaciteten på Linköping och ytterligare tre block. Utbildningsverksamheten beräknas kunna ske inom den i propositionen angivna kostnadsramen. Utskottet, som för egen del icke har något att erinra mot att de tillgängliga utbildningsplatserna disponeras på sätt lärarutbildningssakkunniga i förutnämnda skrivelse angivit, förutsätter att den närmare fördelningen av platserna får slutligt ankomma på Kungl. Maj:t.

I likhet med departementschefen räknar utskottet med fyra nya förberedande lärarkurser för nästa läsår.

Utskottet har icke något att erinra mot att förevarande anslag för budgetåret 1962/63 uppföres med det av Kungl. Maj:t angivna beloppet och att detta därvid disponeras på sätt departementschefen förutsatt.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 554 000 kr.

Stockholm den 10 maj 1962

På särskilda utskottets vägnar:

EMIL NÄSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herr Näsström, fru Myrdal, herrar Källqvist, Lars Larsson, Kaijser, Dahlberg, Ernst Olsson och Widén; samt

från andra kammaren: herrar Arvidson, Wiklund i Öjebyn, Helén, fröken Karlsson, herrar Blidfors, Larsson i Hedenäset, Johansson i Södertälje och Källstad.

Reservationer

1) under avdelningarna III och IV. (Ämneslärarutbildning om en termin vid lärarhögskola — Den tredje lärarhögskolan; Speciallärarutbildningens organisation)

a) av herrar *Källqvist, Kaijser, Ernst Olsson, Widén, Helén*, fröken *Karlsson*, herrar *Larsson* i Hedenäset och *Källstad*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 49, som börjar med »I de» och slutar med »till lärarhögskolesystem», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har i sitt utlåtande nr 1 i anledning av därom väckta motioner föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om planering för en sådan sänkning av elevantalet i grundskolans klasser, att läsåret 1970/71 ingen klass normalt skall omfatta mer än 25 elever. Det är emellertid också nödvändigt att planeringen för lärarutbildningen så samordnas med minskningen av elevantalet, att den senare inte äventyras av brist på lärare. Utskottet finner sig därför i nu förevarande sammanhang böra förorda att, såsom i huvudsak påyrkats i motionerna I: 700 och II: 843 samt I: 701 och II: 842, riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utarbetande snarast möjligt av en plan

för utbyggnad av lärarhögskolorna och lärarutbildningen i övrigt, som svarar mot den ökade lärarutbildning som må erfordras för att ingen klass i grundskolan läsåret 1970/71 skall omfatta mer än 25 elever»,

dels ock utskottets hemställan under 6. bort ha följande lydelse:

»6. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 700 och II: 843 samt I: 701 och II: 842, samtliga såvitt här är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande snarast möjligt av en plan för utbyggnad av lärarhögskolorna och lärarutbildningen i övrigt, som svarar mot den ökade lärarutbildning som må erfordras för att ingen klass i grundskolan läsåret 1970/71 skall omfatta mer än 25 elever;»

b) av herr *Näsström*;

c) av herrar *Näsström*, *Lars Larsson*, *Dahlberg*, *Wiklund* i Öjebyn, *Blidfors* och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 56 som börjar med »Utskottet delar» och slutar med »och förordat», bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning om angelägenheten av att en professur i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning kommer till stånd. Starka skäl talar också för att professuren, såsom förordats, knytes till lärarhögskolan i Göteborg och inte till Stockholm, som påyrkats i motionerna I: 701 och II: 842. Utbildningsorganisationen för speciallärarutbildning i Göteborg kan visserligen i starten beräknas bli blott hälften av den i Stockholm, men detta kan uppenbarligen inte på längre sikt utgöra något hinder för professurens förläggning till Göteborg, då expansionsmöjligheterna på det specialpedagogiska utbildningsområdet i Göteborg av allt att döma är mycket goda. Det synes uppenbart, att departementschefen vid sin bedömning i förläggningsfrågan bör ha uppmärksammat detta förhållande. Den samordning mellan lärarhögskolans och universitetets pedagogiska utbildning och forskning, som departementschefen ställt i utsikt, och det fruktbara växelspel mellan den praktiska, i Göteborg direkt mot skolans verksamhet inriktade allmänna pedagogiken, och specialpedagogiken som härigenom kan förväntas, betraktar utskottet som en uppenbar fördel. Det bör över huvud taget enligt utskottets mening vid uppbyggandet av en ny lärarhögskola icke vara så, att till denna à priori alltid, då en professur befinner böra inrättas, knytes en sådan av identiskt lika karaktär och med samma organisationsform, som vid de båda nuvarande lärarhögskolorna. En tendens i sistnämnda riktning synes kunna skönjas i motionerna I: 701 och II: 842, i vilka motionärerna, i likhet med lärarutbildningssakkunniga ursprungligen, bl. a. pläderar för att en professur i praktisk pedagogik förläggas till Göteborg i stället för motsvarande professur med specialpedagogisk inriktning.

Ytterligare ett skäl som talar för en förläggning i enlighet med departementschefens förslag är den möjlighet till nordiskt samarbete på specialpedagogikens område med främst Norge, som vid en sådan placering synes kunna yppa sig.

Under hänvisning till vad utskottet sålunda i förlägningsfrågan uttalat, ansluter sig utskottet till vad departementschefen, enligt vad nyss redovisats, anfört och förordat i ämnet. Till följd härav avstyrker utskottet bifall till förslagen i motionerna I: 701 och II: 842, såvitt här är i fråga.»

dels ock utskottets hemställan under 17. och 20. bort ha följande lydelse:

»17. att motionerna I: 701 och II: 842, i vad de avser inrättandet av en professur i praktisk pedagogik och placeringen av professuren i praktisk pedagogik med specialpedagogisk inriktning, icke må av riksdagen bifallas;»

»20. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som fordras för genomförandet av den av departementschefen förordade omorganisationen av speciallärarytbildningen;»

2) under avdelningen V. vid *punkten 11* (Folkskoleseminarierna: Avlöningar)

a) av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett att

dels den del av utskottets yttrande på s. 66, som börjar med »Ehuru, som» och slutar med »vid seminarierna», bort ha följande lydelse:

»Lärarytbildningssakkunniga har, som framgått av det föregående, preliminärt redovisat resultaten av sina beräkningar av klasslärarytbehovet och det däremot svarande examinationsbehovet under läsåren 1963/64—1974/75. Vid sina beräkningar har de sakkunniga utgått ifrån att antalet elever per klass skall bli det som förutsatts i propositionen om grundskolan (1962: 54). Utskottet har i sitt yttrande i anledning av sistnämnda proposition för sin del uttalat sig för en ytterligare sänkning av elevantalet i klasserna. Därest vad utskottet därvidlag förordat vinner riksdagens bifall har detta enligt utskottets mening till följd, att lärarytbildningssakkunnigas försiktigt hållna beräkningar måste omprövas utifrån de nya förutsättningarna.

I motionerna I: 697 och II: 839 har yrkats, bl. a., att seminariernas intagningskapacitet för folkskollärarytutbildning borde ökas på det sättet, att ytterligare fyra elever per klass kunde intagas. Även om en sådan åtgärd relativt snabbt synes ha kunnat bidra till en angelägen ökning av antalet folkskollärare är emellertid, enligt vad utskottet erfarit, de lokalmässiga förutsättningarna m. m. vid flera seminarier sådana, att den förordade generella intagningsökningen icke nu synes kunna genomföras. Utskottet anser sig därför icke böra biträda motionerna i denna del. Däremot finner utskottet det angeläget, att andra möjligheter prövas att åstadkomma en ökning av utbildningskapaciteten vid seminarierna. I detta hänseende har i samma motioner, I: 697 och II: 839, begärts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t borde hemställa om en utredning snarast av möjligheterna att inrätta parallellklasser vid seminarierna. Utskottet tillstyrker förslaget.»

dels ock utskottets hemställan under V. bort ha följande lydelse:

»V. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 697 och II: 839, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast utreda möjligheterna att inrätta parallellklasser vid folkskoleseminarierna;»

b) av herrar *Källqvist, Kaijser, Widén, Helén*, fröken *Karlsson* och herr *Källstad*, vilka ansett att

dels det stycke av utskottets yttrande som på s. 66 börjar med »I de» och på s. 67 slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»Enligt den praxis som följts sedan 1955 intages vid seminariernas folkskol-lärlarlinjer i huvudsak lika många manliga som kvinnliga sökande. Proportionen intagna är emellertid en annan vid småskollärlinjerna; där dominerar kvinnorna praktiskt taget helt såväl bland de sökande som bland de slutligt intagna. I motionerna I: 697 och II: 839 har enligt utskottets mening övertygande visats, att ett proportionellt intagningsförfarande, sådant det nu tillämpas, måste anses orättvist mot de kvinnliga sökandena, vilka hittills dominerat både i fråga om antal och studiemeriter. Med hänsyn till att lärarnas uppgifter i den nya skola, som nu skall ta form, uppenbarligen kommer att bli mycket krävande, måste av de sökande till seminarierna fordras mycket goda insikter och dokumenterade kunskaper i de olika kunskaps- och övningsämnena. Det är därför givetvis viktigt, att endast de som har de bästa meriterna också antages och detta oavsett om de sökande är kvinnor eller män. Utskottet hemställer med bifall till motionerna I: 697 och II: 839 i nu berörda del, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid intagningen till folkskoleseminarierna den principen skall följas, att de bäst meriterade vinner inträde oavsett kön samt att fordringarna för inträde skall vara lika för kvinnor och män.»

dels ock utskottets hemställan under VI. bort ha följande lydelse:

»VI. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 697 och II: 839, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte uttala, att vid intagning till folkskoleseminarierna den principen skall följas, att de bäst meriterade vinner inträde oavsett kön samt att fordringarna skall vara lika för kvinnor och män;»

c) av herr *Kaijser* och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 697 och II: 839, i vad de avser vidmakthållande av utbildningsmöjligheterna för facklärare, och att till följd därav utskottets hemställan under VII. bort ha följande lydelse:

»VII. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 697 och II: 839, såvitt nu är i fråga, besluta att utbildningsmöjligheterna för facklärare skall vidmakthållas med hänsyn till önskvärdheten av att undervisningen i övningsämnena även på grundskolans mellanstadium omhänderhas av facklärare.»

3) under a v d e l n i n g V. vid *punkten 13* (Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.) av herrar *Näsström, Lars Larsson, Dahlberg, Wiklund* i Öjebyn och *Blidfors*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Kungl. Maj:t har under förevarande punkt framlagt förslag som i realiteten innebär, att folkskoleseminarierna för nästa budgetår får till förfogande för anskaffande av materiel för läro- och övningsämnen samt av böcker tillhoppa 500 000 kr. Detta betyder i förhållande till innevarande budgetårs medelsanvisning en ökning med inte mindre än 25 %. Därest medelsökningen vid den slutliga fördelningen av anslaget verkligen kommer de seminarier till godo, där behovet bedömes vara störst, och således inte splittras på smärre summor till samtliga seminarier, bör den utan tvivel tillsammans med anslaget i övrigt kunna bidra till att göra lärarna förtrogna med det viktiga pedagogiska och tekniska handhavandet av undervisningshjälpmedlen. Utskottet tillstyrker med hänsyn till det anförda Kungl. Maj:ts förslag. Härav följer att utskottet avstyrker bifall till förslaget i motionen II: 814 om en ytterligare anslagshöjning.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 814, såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 465 000 kr.»

4) under a v d e l n i n g V. vid *punkten 14* (Folkskoleseminarierna: Utrustning) av herrar *Näsström, Lars Larsson, Dahlberg, Wiklund* i Öjebyn och *Blidfors*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet är väl medvetet om att stora utrustningsbehov föreligger för folkskoleseminarierna. Den höjning av utrustningsanslaget som föreslås av Kungl. Maj:t är också betydande. Departementschefen har antytt, att höjningen i dess helhet borde disponeras för att behovet av audivisuela hjälpmedel bättre skulle kunna tillgodoses. Därmed gagnas otvivelaktigt också det pedagogiska arbetet i stort vid seminarierna. Lärarna i den nya skolan kommer på ett helt annat sätt än som hittills varit möjligt att få utnyttja de moderna hjälpmedlen i sin undervisning, och det är då självklart viktigt, att de under sin utbildning göres skickade att rätt handskas med och pedagogiskt nyttiggöra dessa hjälpmedel.

I motionerna I: 697 och II: 839 samt II: 814 har förslag framförts, som i förra fallet innebär en anslagshöjning med 450 000 kr. och i senare fallet en dubbling av anslaget. Utskottet vill i anledning härav erinra om att skolöverstyrelsen, vars förslag för nästa budgetår med avseende på de audivisuela hjälpmedlen helt tillgodoses vid bifall till vad i propositionen förordats, i sin senaste anslagsframställning sagt sig skola föreslå en upprustningsplan avseende dessa hjälpmedel för de följande fem budgetåren. Denna plan torde böra avvaktas, innan ställning tages till ytterligare anslagshöjningar avseende audivisuela hjälp-

medel. Vad härefter angår de övriga ändamål, som bör tillgodoses från detta anslag, såsom komplettering av bibliotek, möbler och inventarier m. m., torde enligt utskottets mening rimligen ett något större belopp än tidigare kunna disponeras härför under nästa budgetår vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Genom detta borde nämligen vissa belopp, som normalt disponerats för inköp av audiovisuella hjälpmedel, kunna frigöras för andra ändamål. Med hänsyn till den ståndpunkt som utskottet sålunda intagit i anslagsfrågan anser sig utskottet böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslå yrkandena i motionerna I: 697 och II: 839 samt II: 814, samtliga såvitt här är i fråga.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag även-
som med avslag å motionerna I: 697 och II: 839 samt II: 814,
samtliga såvitt här är i fråga, till *Folkskoleseminarierna: Ut-
rustning* för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln
anvisa ett reservationsanslag av 660 000 kr.»

Bilaga.

Överenskommelse mellan Göteborgs stad å ena sidan, genom särskilt utsedda delegerade, och staten å andra sidan, företrädd av 1960 års lärarutbildnings-sakkunniga, angående *kostnadsfördelningen vid inrättandet av en lärarhögskola i Göteborg.*

En lärarhögskola förutsättes bli inrättad i Göteborg fr. o. m. den 1 juli 1962 och tills vidare förlagd till Annedals folkskoleseminarium¹. En extern övnings-skola omfattande sju parallellavdelningar av försöksskolans högstadium förlägges till Kungsladugårdsskolan. Övningsskolan organiseras huvudsakligen enligt de riktlinjer som gäller för externa övningsskolklasser vid folkskoleseminarium. Detta innebär att undervisningen ombesörjes av staten. Som ledare för de externa övningsskolklasserna skall finnas en statligt anställd rektor. Den närmare fördelningen av arbetsuppgifterna mellan rektorn vid Kungsladugårdsskolan och nyssnämnda statligt anställda rektor skall fastställas efter fortsatta överläggningar.

Till Majornas högre allmänna läroverk förlägges praktisk lärarutbildning företrädesvis på det gymnasiala stadiet.

För Kungsladugårdsskolan beräknas kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten och inventarier till (36 000 + 19 000 =) 55 000 kr. och för Majornas högre allmänna läroverk beräknas byggnadsarbetena till 51 000 kr. och inventarierna till 30 000 kr. eller tillhoppa 81 000 kr. Göteborgs allmänna skolstyrelse svarar för ifrågavarande arbeten och kostnaderna härför. Beträffande undervisningsmateriel beräknas kostnaderna för Kungsladugårdsskolans del till sammanlagt 20 000 kr. och för Majornas högre allmänna läroverk till 72 000 kr. Sistnämnda kostnader fördelas lika mellan Göteborgs stad och staten med 10 000 och 36 000 kr. på vardera parten. Det förutsättes att lärarhögskolans förläggning till provisoriska lokaler kommer att bestå under en tid av omkring fyra år. Överläggningar rörande den definitiva förläggningen av lärarhögskolan skall snarast upptagas.

---

¹ Härvid förutsättes att 6 av seminariets övningsskolklasser överflyttas till Annedalsskolan.